ØKONOMI OG POLITIK

26. ÅRGANG NR. 3 JULI-SEPTEMBER 1952

Indhold

Omkring de underudviklede landes problem 179
Valgene i De Forenede Stater 190
Den internationale økonomiske situation 205
Den økonomiske udvikling i Danmark 225
Politisk kronik 239

Kvartalsskrift udgivet af

INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI

EJNAR MUNKSGAARD . KØBENHAVN 1952

OMKRING DE UNDERUDVIKLEDE LANDES PROBLEM

Af P. Nørregaard Rasmussen

1. Litteraturen omkring de underudviklede landes problemer har gennem efterkrigsårene været støt voksende. Fra alle synspunkter må man glæde sig over dette. En stor del af denne litteratur giver direkte eller indirekte udtryk for det synspunkt, at det egentlig væsentlige politiske problem i dag og i overskuelig fremtid er de underudviklede områder. En konsekvens af dette synspunkt må være, at den kolde krig og øst-vest problemerne i virkeligheden optager en alt for stor del af vore tanker, vor energi og vore avisspalter. Det altoverskyggende problem – som ville give øst-vest spørgsmålet et ganske andet perspektiv – vil således opfattet være, at den overvejende del af jordens befolkning lever under uhyrlige vilkår, hvor respekten for mennesket er næsten lig nul. Gives der en mere frugtbar tanke?

2. I denne situation er handling naturligvis det, som tæller. Det er velkendt, at der til dato kun er faldet dråber i havet. Dette kan imidlertid næppe forringe værdien af de undersøgelser og ideer, som er repræsenteret i den herom handlende litteratur. Det må under alle omstændigheder være af helt central betydning, at man så tidligt og så hurtigt som muligt får en forestilling om, hvilke veje man kan gå, og hvilke, der fører lettest frem mod målet.

Til belysning af dette synes økonomiske og statistiske undersøgelser over de underudviklede områder at tælle blandt de vigtigste bidrag. I denne artikel skal opmærksomheden særlig samles omkring nogle undersøgelser, som er foretaget ved en af FN's regionale kommissioner: Economic Commission for Latin America (ECLA).

3. Forinden kan det måske være nyttigt at forsøge at give et indtryk af vanskelighederne ved sådanne undersøgelser. Præcise angivelser er udelukkede. En overvældende vanskelighed er netop, at man løber panden mod en mur i forsøgene på at skaffe præcise oplysninger om disse såkaldt underudviklede områder, hvor manglende organisation, uvidenhed hos befolkningen og administrationen samt fattigdommen har forhindret og forhindrer indsamling og bearbejdelse af de fornødne statistiske oplysninger. Selv de mest elementære tal mangler – f. ex. fandtes i hvert fald op til 1950 kun meget grove skøn for Kina's befolkning, som måske løber op til omkring 20 % af jordens samlede befolkning (på op mod 2½ milliard). I en oversigt over nationalindkomsten i 1949 i 70 lande,

som for et par år siden blev udsendt af FN's statistiske afdeling[1], er tillige angivet befolkningstallene for disse lande. Det viser sig, at af den samlede befolkning på over 2 milliarder har man måttet skønne sig til omkring en trediedel. Dette nævnes som illustration til de store vanskeligheder, som rejser sig og i mangfoldige tilfælde helt forhindrer en blot nogenlunde tilfredsstillende økonomisk-statistisk analyse af de underudviklede områder.

Det er da helt åbenbart, at hvis man vil frem til noget så centralt for hele problemet som at sammenligne indkomsten i de forskellige lande, møder man uoverstigelige vanskeligheder.

Det synes for det første meget svært at få noget meningsfyldt ud af indkomstsammenligninger mellem landene, og ganske særligt i dette tilfælde, hvor forskellene i levevis og naturel afviger så stærkt fra hinanden, som tilfældet er.

For det andet rejser der sig et uhyre vanskeligt problem, når man skal sammenligne områder med forskellig møntenhed og forskellige „leveomkostninger". Det er således velkendt, at den officielle, øjeblikkelige vekselkurs vil kunne være vildledende – det er betydelig bedre at have en indkomst på 6920 kr. i Danmark end 1000 dollars i U.S.A. Endnu mere åbenbart urimelig bliver anvendelsen af valutakurserne, når et land noterer flere forskellige kurser på samme fremmede valuta, således som det f. ex. er tilfældet i Argentina.

For det tredie er det klart, at når man som anført savner helt elementære oplysninger – som f. ex. om befolkningens størrelse – vil forsøg på at bestemme nationalindkomsten i de forskellige lande blive mere end svævende. Netop bestemmelse af nationalindkomsten er så vanskelig, at man selv for lande, hvor de statistiske oplysninger er „rigtige", må antage, at fejlgrænserne er endog meget store[2].

For at motivere selve udgangspunktet – at meget store dele af jordens befolkning lever en ganske umenneskelig tilværelse – er det naturligvis ikke nødvendigt at anstrenge sig. Men rent bortset fra at dette kvalitative udsagn selvfølgelig i videst muligt omfang burde underbygges med konkrete tal, så vil selve arbejdet på at ændre disse forhold kræve en ganske anderledes strøm af oplysninger.

4. Det har i særlig grad været de internationale organisationer – og da især FN – som har taget initiativet til at undersøge de økonomiske problemer omkring de underudviklede lande[3]. Det er da også herfra at en væsentlig del af arbejdet på at hjælpe til en forbedret og forøget indsamling af statistisk materiale er udgået. Og det er FN's sekretariat, som har foretaget en væsentlig del af de senere års undersøgelser over problemerne[4].

Den første af disse undersøgelser, der var blevet påbegyndt før problemet med krigens afslutning blev akut (for Europa og U.S.A.), udsendtes af Folke-

---

[1] *National and Per Capita Incomes, Seventy Countries – 1949,* Statistical Office of the United Nations, Statistical Papers, Series E, No. 1, New York, 1950.

[2] Nogle antager således, at der for USA's nationalindkomsttal findes en fejlgrænse på en halv snes procent. Se Oskar Morgenstern, *On the Accuracy of Economic Observations,* Princeton 1950, pp. 73–85.

[3] Se Carl Iversen, „De sidste års internationale bestræbelser for at ophjælpe mindre udviklede lande", *Axel Nielsen til minde,* København 1951.

[4] Jfr. de i Carl Iversen's artikel anførte værker.

forbundet i 1945: *Industrialization and Foreign Trade*[1]. Bogen blev til under krigen (under ledelse af Folke Hilgerd) og er alene ved sin samling og bearbejdning af produktionsindex for en lang række år for forskellige lande et standardværk. Den bør nævnes i denne forbindelse, dels fordi dens problemstilling er direkte anvendelig på de underudviklede områder, dels fordi den undertiden overses i den almindeligt refererede litteratur.

Det vil naturligvis føre for vidt at give et referat af alle de foretagne undersøgelser. Som allerede nævnt skal denne artikel da også koncentrere sig omkring nogle enkelte undersøgelser, som er foretaget af ECLA's sekretariat. Problemstillingen i disse arbejder er formentlig i høj grad bestemt af de særlige spørgsmål, som rejser sig for Mellem- og Sydamerika. Imidlertid er dette område – med næsten 150 mill. indbyggere – af stor interesse i sig selv, og hertil kommer, at problemerne for andre uudviklede områder på en lang række områder formentlig vil vise sig at være analoge, omend de enkelte lande naturligvis ofte vil have specielle, dominerende problemer.

5. De arbejder, som her skal omtales[2], er alle skrevet af eller i hvert fald udarbejdet under ledelse af Raul Prebisch, som nu er ECLA's generalsekretær. Da de nedenfor refererede opfattelser er „gemt" i disse officielle rapporter, synes der alene af den grund god anledning til at fremdrage dem – også fordi de – såvidt mig bekendt– ikke har været taget tilstrækkeligt i betragtning i de sidste års diskussion. Dette så meget mere, som der er tale om både originale og meget inspirerende bidrag.

6. Igennem de sidste 100 år har fordelingen af total produktion og indkomst på de forskellige lande tilsyneladende haft en tendens til at blive mere og mere ulige. Denne tendens bliver endnu tydeligere, hvis man betragter produktion og indkomst pr. indbygger i de forskellige lande. Det er næppe så svært at forklare de afgørende ændringer, som har fundet sted i produktionens og produktivitetens fordeling. Store – og stadigt øgede – forskelle i både det „naturgivne" kapitalapparat (agerjord, energiresourcer, mineraler o. s. v.) og det producerede (veje og baner, fabrikker etc.) vil sammenholdt med forskellene i almindelig kulturel standard – herunder viden om produktionsprocessens tilrettelæggelse – bidrage væsentligt til at forklare det skete. Dette gælder ikke mindst, når man tager i betragtning, at økonomisk fremskridt har en tendens til at blive selvforstærkende: En forøget produktion og indkomst (pr. individ) vil via den heraf afledte større opsparing kunne forøge kapitalapparatet (flere fabrikker, flere maskiner, o.s.v.) med deraf følgende forøget produktion. Man har også udtrykt dette på den paradoksale (og kun tilsyneladende intetsigende) måde: de fattige lande er fattige, fordi de er fattige!

Nu anføres det imidlertid (ECLA I), at man på forhånd kunne vente, at de fordele, der tilfalder et område, som således er foran i udvikling ville blive

---

[1] League of Nations 1945.

[2] Nemlig: *The Economic Development of Latin America and Its Principal Problems*, United Nations 1950, *Economic Survey of Latin America 1949*, United Nations 1951 og *Theoretical and Practical Problems of Economic Growth*, E/CN. 12/221, 18. May 1951 (stencileret). – I det følgende vil der blive henvist til disse ved henholdsvis ECLA I, ECLA II og ECLA III.

spredt til andre områder. Der lægges megen vægt på, at dette ville kunne ske via ændringer i forholdet mellem priserne på de underudviklede landes import- og eksportvarer (jfr. ECLA II, p. 55): Når der indtræder specielle, store produktivitetsstigninger i visse lande, medfører det, at andre lande bliver relativt underudviklede. Man skulle imidlertid vente, at den stigning i realindkomst, som viser sig i den førstnævnte gruppe af lande, efterhånden ville blive spredt ud – fra „centrum" til „periferien" – til de relativt tilbagestående lande, idet priserne på de varer, der produceres i landene med den (relativt) kraftige produktivitetsstigning, skulle falde, hvorved de underudviklede lande vil kunne forøge deres importmængde ved samme exportmængde. Ved ændringer i bytteforholdet i udenrigshandelen (terms of trade), skulle man således få en spredning af den voksende realindkomst[1].

7. Erfaringerne viser imidlertid at en sådan spredning mellem landene af produktivitetsstigningens fordele har ikke fundet sted. Årsagen hertil skulle være (ECLA I, p. 15) at realindkomststigningerne blev „spist op" af vedkommende områdes egne indbyggere via lønstigninger. Disse lønstigninger har igen kunnet gennemføres og fastholdes, dels fordi arbejdskraften ikke har bevæget sig frit mellem landene, dels fordi den internationale handels udlignende tendenser for lønningerne kun har virket ganske svagt.

Dette synspunkt støttes videre ved en henvisning til, at den omtalte mekanisme faktisk har virket indenfor samme område (land) i den forstand, at fordelene ved produktivitetsforbedringer i enkelte erhvervsgrene her – i det lange løb – er blevet spredt ud til alle sektorer via lønstigninger[2] (jfr. f. ex. ECLA I, p. 16).

Udviklingen har som nævnt ikke givet en jævn spredning af realindkomststigningerne ud over alle lande. Netop derfor findes der „underudviklede lande" i dag. Årsagerne hertil skulle da bl. a. være (ECLA I, p. 10):

„*For det første:* Priserne er ikke faldet samtidig med de tekniske fremskridt; thi mens på den ene side omkostningerne tenderede mod at falde som følge af højere produktivitet, så steg på den anden side foretagernes og produktionsfaktorernes pengeindkomst. Når indkomsten øgedes stærkere end produktiviteten, steg priserne i stedet for at falde.

For det andet: Hvis indkomststigningerne i det industrielle centrum såvel som i periferien havde været proportionale med den respektive produktivitetsstigning, ville prisforholdet mellem primære og forarbejdede produkter være blevet det samme, som hvis priserne var faldet ligefremt proportionalt med produktiviteten. Prisforholdet ville derfor – når industriens produktivitet voksede stærkest – have bevæget sig til gunst for de primære produkter.

---

[1] Den således beskrevne mekanisme fremstilles i ECLA I som identisk med den klassiske teoris. Nu er „klassikerne" jo et meget brugt – og misbrugt – „begreb". Hvis man ser efter f. ex. hos John Stuart Mill, finder man imidlertid faktisk også synspunkter, som peger i denne retning, jfr. således *Principles of Political Economy,* Book IV, især kap. II og III. Hos flere af forrige århundredes kendte navne – kun en mindre stikprøve er blevet taget i denne anledning – finder man ganske lignende synspunkter.

[2] Dette spørgsmål – som indebærer en analyse af samspillet mellem sektorerne i samme land ved forskellig produktivitetsudvikling – er indgående behandlet af Colin Clark, *The Conditions of Economic Progress,* London 1940, 2. udg. London 1951, jfr. Jean Fourastié, *Le grand espoir du XXe siècle,* Paris 1949.

For det tredie: Da, som vist, forholdet faktisk bevægede sig imod de primære produkter i perioden mellem 1870erne og 1930erne, er det klart, at foretagernes og produktionsfaktorernes indkomst i centret steg relativt stærkere end produktiviteten, mens i periferien indkomststigningen var mindre end produktivitetsstigningen."

Da disse argumenter indtager en central stilling i alle anførte undersøgelser (ECLA I, II og III), synes det umagen værd at drøfte dem lidt nøjere.

(I parentes bemærket kan det andet ovenfor citerede punkt vel næppe være rigtigt. Hvis indkomststigningen netop er lig produktivitetsstigningen, er det svært at se, hvordan forskelle mellem produktivitetsstigningen i forskellige områder kan afstedkomme ændringer i bytteforholdet mellem de forskellige områders produkter. Da dette punkt ikke er af nogen særlig betydning for argumentationen, vil det ikke blive omtalt nærmere).

8. Et helt afgørende problem vil åbenbart være følgende: Lad land A producere een vare og land B en anden vare; lad der eksistere en handel mellem de to områder; vil fordelen af en speciel produktivitetsstigning i land A kunne spredes jævnt over A og B *alene* ved ændringer i bytteforholdet? – Der skal ikke i denne forbindelse gives en generel løsning på dette spørgsmål. Opmærksomheden skal blot henledes på det helt oplagte forhold, at selv om udenrigshandelen indgår med en meget høj procent i nationalindkomsten, og selv om bytteforholdet ændres endog meget kraftigt, vil man alligevel få relativt små ændringer af realindkomsten. Lad således import (= eksport) udgøre ⅓ af nettonationalindkomsten, hvilket er en meget høj importkvote. En så kraftig ændring som f. ex. 25 % af bytteforholdet, hvilket turde være en ganske sensationel forskydning, vil i dette tilfælde (kun) give en realindkomstændring på godt 8 %.

Hvad nu end resultatet heraf måtte blive, så er det i hvert fald hævet over enhver tvivl, at det på grund af arbejdskraftens og kapitalens immobilitet (mellem lande) har været muligt at gennemtrumfe særlig store lønstigninger i de lande, hvor produktiviteten er steget særlig kraftigt. Og heraf følger, at i hvert fald en del af forklaringen på, at man har fået fænomenet „underudviklede lande" kan formodes at være manglende prisreaktion overfor produktivitetsforbedringer, eller sagt med andre ord, at bytteforholdet ikke har bevæget sig til gunst for de lande, som har været bagefter i det økonomiske fremskridt, i det omfang, som i og for sig var „muligt".

9. Som ovenfor nævnt synes meget at tale for, at ECLA-undersøgelserne har fat i noget særdeles væsentligt, når der lægges så stor vægt på bytteforholdets udvikling. Selv om dette måske ikke kan forklare det hele, så vil det dog være et væsentligt, hidtil overset moment. Det vil dog åbenbart også være nødvendigt at tage hensyn til andre forhold. Her skal blot nævnes, at på grund af ejendomsfordelingen i de underudviklede lande, hvor væsentlige dele af erhvervslivet ejes af indbyggere i de højt udviklede lande, vil stigende indtjeningsevne for de underudviklede lande i et vist omfang blive unddraget disse lande og vil i stedet vise sig som forøgede udbytter i Vesteuropa og U.S.A. Herved bliver det de højt udviklede lande, som kommer til at nyde godt af fremskridt for de underudviklede lande, som således vil forblive underudvik-

lede. Dette er naturligvis kun eet forhold blandt flere, som gør sig gældende. Men det fortjener dog at fremhæves.

Videre kan man med rette spørge, om den forøgede realindkomst i de højt udviklede lande ikke før eller senere vil vende sig mod de underudviklede landes produkter og således give „en spredning". Dette vil utvivlsomt ske, men virkningen vil være afsvækket, dels fordi kun en del af realindkomststigningen viser sig i form af forøget vareefterspørgsel, dels fordi det synes som om forbruget af råmaterialer har været faldende i forhold til færdigvareproduktionen.

Det må imidlertid ikke overses, at bytteforholdet for de højt udviklede lande (taget under ét) meget vel kan vise en forbedring uden at dette behøver at betyde en tilsvarende forværring for de underudviklede lande (taget under ét). Mellem exporten af råvarer fra de underudviklede lande og den tilsvarende import heraf i de højt udviklede lande ligger nemlig en transport, hvis „produktivitet" faktisk er blevet forøget overordentlig stærkt. Analogt kan importen af færdigvarer i de underudviklede lande falde i pris på grund af forbedret transportteknik, uden at dette behøver at betyde et prisfald på de højt udviklede landes exportvarer. Hvis dette sker vil man åbenbart alt andet lige netop få en „spredning" af produktivitetsfordelene, som for de underudviklede lande kan vise sig derved, at bytteforholdet ikke forværres så meget, „som det ellers ville have gjort".

10. ECLA-undersøgelsernes hypotese synes bl. a. frugtbar, fordi spørgsmålet umiddelbart stilles i empirisk form. Problemet bliver jo nemlig at undersøge, i hvilket omfang produktivitetsændringer har givet anledning til ændringer i de relative priser. Det vil ligge udenfor denne artikels rammer at undersøge dette i detailler – et arbejde, som i det mindste ville kræve et større værk.

Man kunne i en sådan undersøgelse koncentrere sig om enkelte varer og sammenholde produktivitetsændringer med prisændringer. En sådan undersøgelse vil formentlig give et meget uensartet billede. Man nævner således ikke alene kuriosa – som at hovedtøjet til en hest i middelalderen kostede mere end hesten – men også de store prisfald på grund af forøget produktivitet i transporten, som bl. a. påvirkede råvaremarkedet føleligt i sidste halvdel af det 19. århundrede. Aluminium er et andet kendt eksempel – som følge af tekniske fremskridt var prisen lavere efter den anden verdenskrig end før den første. Colin Clark mener faktisk at kunne fastslå, at fordelene ved forøget produktivitet gives videre til konsumenterne i form af prisfald – således som en rendyrket frikonkurrenceteori da også måtte forudsætte[1].

I ECLA II (p. 77) nævnes også, at „en af årsagerne til Japans stærke konkurrence på verdensmarkedet – særlig i det britiske marked – ligger i det faktum, at fordelene ved tekniske fremskridt i dette tilfælde tenderede mod at blive spredt til resten af verden i højere grad end tilfældet var for andre industrilande".

En anden metode ville være at undersøge større grupper af varer. Man skulle da i denne forbindelse sammenholde prisudviklingen for en samling af

---

[1] Colin Clark, anførte arbejde, 2. udg., pp. 288 og 289, jfr. også Jean Fourastiè, anførte arbejde, kap IV.

primære produkter med forarbejdede produkters priser – idet der kan formodes at være en afgørende forskel i produktivitetens udvikling for disse to grupper af varer, som netop er typiske produkter for henholdsvis de underudviklede og de højt udviklede områder. Da exporten fra de underudviklede områder domineres af primære produkter, mens importen væsentligt består af forarbejdede varer, vil man åbenbart på denne måde direkte få besvaret spørgsmålet om bytteforholdets udvikling. Såvel ECLA-undersøgelser som andre – herunder Hilgerd – benytter her bl. a. det fra engelsk udenrigshandel foreliggende relativt fuldstændige materiale. (Englands import har netop væsentligt bestået af primære produkter – de underudviklede landes typiske eksport – mens eksporten har været forarbejdede varer – de industrialiserede landes typiske eksport).

Det viser sig herved, at fra 70erne i sidste århundrede og op til den anden verdenskrig forbedredes Englands bytteforhold ret jævnt – med ialt 30–40 %. Der drages så heraf den slutning, at de underudviklede lande har lidt en tilsvarende forringelse af terms of trade. Da alt tyder på, at produktiviteten er steget langt kraftigere i de forarbejdede industrier end i den primære produktion (i de underudviklede lande), følger det, at de relative priser i gennemsnit skulle have bevæget sig lige modsat produktivitetsændringerne – således som ovenfor refereret fra ECLA I. Europa og U.S.A. har således ikke alene kunnet beholde hele fordelen af produktivitetsstigninger for sig selv – d.v.s. „undgået" en spredning til de underudviklede lande – men har tillige opnået at „presse" en del af fordelene ved de underudviklede landes fremskridt fra disse.

Det her refererede materiale er mangelfuldt i flere henseender, og en endelig afgørelse af problemet må formentlig udskydes til evt. mere pålidelige og fyldige data måtte blive tilgængelige. Det skal nævnes – blandt mange væsentlige mangler – at man kan formode, at en skævhed kommer ind, når man uden videre går ud fra, at de underudviklede landes bytteforhold bevæger sig modsat de højt udviklede landes. Der tænkes her ikke mindst på det allerede nævnte forhold, at forbedret bytteforhold for de højt udviklede lande i et vist omfang kan være et resultat af forbedret transportteknik og dermed ikke nødvendigvis vil betyde en ganske tilsvarende forringelse af de underudviklede landes bytteforhold.

Videre skal det nævnes, at selv om en spredning af realindkomststigningen finder sted via ændringer i bytteforholdet vil dette som ovenfor nævnt – de givne institutionelle forhold taget i betragtning – ikke nødvendigvis betyde en generel stigning i investering og/eller forbrug i de underudviklede lande, hvor de sektorer, som har direkte forbindelse med udlandet ofte er kontrolleret af de højere udviklede lande, således at resultatet ofte blot vil kunne blive en forøget betaling af rente og dividende til udlandet. Det er under alle omstændigheder ikke givet, at det underudviklede land i sidste ende vil „få glæde af" et forbedret bytteforhold[1].

11. I de omtalte ECLA-undersøgelser lægges der endvidere stærk vægt på de stadige vanskeligheder med betalingsbalancen, som Latinamerika har haft

[1] Jfr. *Relative Prices of Exports and Imports of Under-developed Countries,* UN, New York 1949, kap. VI og *Economic Survey of Europe in 1950,* ECE, Genève 1951, pp. 14–21.

i den sidste menneskealder. Forklaringen herpå – særlig som fremstillet i ECLA II, kap. II – er (så vidt jeg ved) ny og original og skal derfor kort gengives. Forinden skal der dog indskydes nogle almindelige bemærkninger om de vigtigste faktorer i den mekanisme, der bidrager til at opretholde ligevægten på betalingsbalancens løbende poster.

Den moderne teori om udligning af betalingsbalancens løbende poster lægger vægt på indkomstsvingningerne. Man kan som udgangspunkt tænke sig, at exporten fra et land pludselig vokser kraftigt som følge af en stigende efterspørgsel i udlandet efter vedkommende lands produkter. Alt andet lige vil denne forøgelse af exportens værdi, hvad enten den består i prisstigning og/eller mængdestigning, skabe et overskud på betalingsbalancens løbende poster. Men samtidig vil modgående bevægelser sætte ind. Exportstigningen giver i første omgang en indkomststigning af samme størrelse. De forøgede indkomster vil nu i et vist omfang blive forbrugt, hvorved efterspørgslen efter importvarer vil blive forøget, enten fordi forbrugsstigningen direkte vender sig mod importvarer eller fordi større forbrug af varer produceret i indlandet i regelen medfører en vis importstigning (af råvarer). Hertil kommer, at så snart forbruget af varer produceret i indlandet stiger, skabes der ny indkomster, som vil få forbruget til at stige yderligere bl. a. med deraf følgende importstigning. Resultatet bliver, at den oprindelige exportstigning vil give stødet til en indkomststigning, som vil være større end den oprindelige stigning i exportindkomst. Herved vil der, alt andet lige, blive en forøget import, hvorved der altså i og med selve det oprindelige overskud på betalingsbalancens løbende poster vil kunne opstå tendenser, som trækker frem mod en ny ligevægt på et højere niveau af disse løbende poster. Ganske på samme måde vil et underskud på betalingsbalancens løbende poster kunne sætte en bevægelse frem mod en ny ligevægt – men nu på et lavere niveau – i gang.

Hermed være naturligvis ikke sagt, at disse tendenser vil være tilstrækkelige til fuldstændig udligning. Man kan faktisk vise, at i mange tilfælde vil den her omtalte mekanisme ikke virke kraftig nok.

Det er imidlertid klart, at denne proces vil tage tid; men den vil være hurtigere arbejdende jo større den med en vis indkomststigning følgende importstigning vil være. Man kan også udtrykke det på den måde, at for at få udligning – eller en vis grad af udligning – skal indkomsten vokse meget kraftigt, hvis „tilbøjeligheden til import" (ved indkomststigninger) er lille. Og det tager således længere tid, før mekanismen får gjort sit arbejde[1].

Det bemærkes, at der i ECLA-undersøgelserne arbejdes med „den gennemsnitlige importkoefficient" (d.v.s. forholdet mellem total import og total nationalindkomst), mens det relevante åbenbart må være „den marginelle importkoefficient" (d.v.s. forholdet mellem den stigning i import, som følger af en (lille) stigning i nationalindkomst).

Det er blevet indvendt, at den marginelle importkoefficient må antages at være meget høj i alle lande – og (naturligvis) helt forskellig fra den gennemsnitlige importkoefficient – ja, under fuld beskæftigelse må den antages at blive

[1] Jfr. ECLA II, tabel 7, p. 37.

1. Hertil må dog anføres, at der formentlig vil kunne være store forskelle fra land til land. Den marginelle importkoefficient må nemlig afhænge, dels af hvilket realindkomstniveau man allerede er nået op på i vedkommende land, dels af udenrigshandelens struktur. Uden at foregribe empiriske undersøgelser over dette (herunder undersøgelser over hvorledes efterspørgselen efter forskellige goder påvirkes af indkomstændringer), kunne man således antage, at en indkomststigning i U.S.A. måske kun giver anledning til en relativt ganske lille importstigning. Den indenlandske produktion af varer er her meget alsidig, og specielt vil efterspørgselen i denne situation måske i vidt omfang rettes mod tjenesteydelser, som ikke importeres. Endelig vil en meget stor del af denne indkomststigning i et land som U.S.A. blive opsparet, hvilket naturligvis også vil gøre processen mere langvarig.

I England var – og er – importtilbøjeligheden derimod relativt[1] stor, hvilket betød, at en uligevægt på betalingsbalancen satte hurtigt arbejdende kræfter i gang, som trak hen mod en udligning af betalingsbalancen, og England var derfor „velegnet" som de underudviklede landes vigtigste handelspartner. Efterhånden som U.S.A. overtog denne rolle fra England, indtrådte der en kraftig svækkelse af den omtalte udligningsmekanisme på grund af U.S.A.s lave (og på grund af voksende beskyttelseslovgivning faldende) importtilbøjelighed. Heri skulle således findes en væsentlig grund til den sidste menneskealders betalingsvanskeligheder for de underudviklede lande[2].

Til belysning af problemet nævnes (ECLA II, p. 37), at hvis et land har en importtilbøjelighed på ¼ (25 %), vil i løbet af knap 2½ periode – en periode kan f. ex. være et kvartal – importstigningen kunne være nået op på halvdelen af den oprindelige eksportstigning. Hvis imidlertid importtilbøjeligheden kun er 1/30 (5 %) vil det kunne tage godt 13½ periode, – d. v. s. 5–6 gange så lang tid – før importen er vokset med halvdelen af den oprindelige eksportstigning. I det første tilfælde vil der næsten kunne være nået balance (95 % af eksportstigningen vil være dækket af importstigning) efter knap 8½ periode, mens det i sidste tilfælde vil kunne tage knapt 58½ periode, før dette niveau er nået.

Det bør understreges, at den her refererede analyse henleder opmærksomheden på noget åbenbart helt centralt – nemlig den tid, tilpasning kræver. Det er ikke nok at konstatere, at der er kræfter, som arbejder frem mod en ligevægt. Det er tillige afgørende at undersøge, hvor *hurtigt* disse kræfter virker.

12. Dette forhold bliver af særlig stor betydning for de underudviklede lande, når de påbegynder deres industrialisering. Hilgerd har vist[3], at en industrialisering „normalt" vil betyde, at importen af forarbejdede varer vokser – modsat af hvad man evt. ville være tilbøjelig til at mene. I første omgang er en sådan import faktisk en betingelse for industrialiseringen. Det betyder imidlertid, at for at bevare ligevægt på betalingsbalancens løbende poster må „im-

[1] Som det fremgår af det følgende, er det „relativt til" U.S.A.

[2] Det ligger udenfor denne artikels rammer at drage analogier om forholdet mellem Europa og U.S.A., men det er dog her fristende at nævne muligheden af, at man også ved denne forklaring får bidrag til en forklaring på Europas dollarvanskeligheder efter krigen.

[3] *Industrialization and Foreign Trade,* kap. V.

portkapaciteten" forøges. Men denne er – hvis lån eller gave ikke er opnåelig – betinget af eksportmængden kombineret med bytteforholdet mellem eksport- og importvarer, hvorfor det er af afgørende betydning, at det land (eller de lande), som leverer importvarerne, hurtigt vil reagere ved at efterspørge en større importmængde.

Hertil kommer så bytteforholdets helt centrale betydning for „importkapaciteten" og dermed for det tempo, i hvilket industrialiseringen kan gennemføres. – Der kastes hermed yderligere lys over udviklingen af bytteforholdet, som er omtalt ovenfor.

13. Med det foran givne skulle der tegne sig konturerne af „en model", hvor det økonomiske fremskridt er koncentreret til enkelte lande, og hvor der ikke umiddelbart synes at være („automatisk virkende") kræfter, som tenderer mod en udligning af realindkomstforskellene.

Man kan her – uden at denne model præciseres nærmere – forestille sig, at produktivitetsstigningerne er større i et område (A) end i et andet (B). Indenfor A vil der via lønstigninger finde en stadig spredning sted af fordelene ved de – indenfor forskellige sektorer af A – ujævnt fordelte produktivitetsstigninger. Derimod vil der ikke finde en spredning sted til B – ja, måske vil B tilmed som producent af primære produkter blive „frataget" sine egne realindkomststigninger via forringelse af bytteforholdet (terms of trade). Den stadig større produktion i A vil muligvis føre til formindsket importtilbøjelighed, hvilket evt. i forbindelse med ringere bytteforhold for B kan medføre, at B's „importkapacitet" ikke stiger, men muligvis er faldende. Heraf følger, at en industrialisering i B ikke bliver mulig uden ekstraordinære indgreb. Hertil kommer, at institutionelle forhold (herunder ejendomsretslige), som for en realistisk bedømmelse bør „indarbejdes i modellen", vil stille sig hindrende i vejen.

14. Dette er da også konklusionen i de fleste undersøgelser. De „ekstraordinære indgreb" kan være flere – den vigtigste er kapitaltilførsel udefra. Dette er nemlig ensbetydende med at forøge „importkapaciteten" og dermed muliggøre, at en af de underudviklede landes „onde cirkler" brydes.

Det er da mere end beklageligt, at „institutionelle forhold" i de overudviklede – og iøvrigt også i store dele af de underudviklede – lande i øjeblikket hindrer, at problemet for alvor angribes. Sagen er jo – som ovenfor anført –, at man på grund af yderst aktuelle trægheder i såvel kapitalens som arbejdskraftens mobilitet ikke kan sætte sig til at vente på, at det går af sig selv.

15. Det fremhæves i reglen, at relativiteten i begrebet „et underudviklet område" stedse bør haves for øje. Hvor selvfølgeligt dette end er, synes der dog at være grund til at understrege det – også fordi det er en frugtbar tanke. I selv det mest typiske „underudviklede" land findes der – ofte i eksportsektoren – „udviklede pletter". Og selv i de „udviklede lande" findes der „underudviklede pletter".

Af dette følger iøvrigt, at de her skitserede internationale problemer finder deres analogi indenfor de enkelte lande, hvor problemerne da bliver „bytteforhold", „importkapacitet" etc. mellem forskellige geografiske områder indenfor samme land eller mellem forskellige erhverv indenfor samme land. Dette næv-

nes kun for perspektivets skyld, idet spørgsmålet ikke vil blive nærmere behandlet i denne forbindelse.

Det skal ligeledes nævnes, at relativiteten i begrebet „underudviklet" viser hen mod – om man betragter hvert land under eet – at betragte ellers "udviklede" lande (som Vesteuropa) som „underudviklede", f. ex. i forhold til U.S.A. Omend den absolutte grad af udvikling turde være meget væsentlig, synes der ikke at være noget i vejen for at anvende nogle af de ovenfor refererede ideer på forholdet mellem sådanne lande med forskellig grad af „høj udvikling" og niveau.

Man kan følgelig forvente, at undersøgelser over de „egentlig uudviklede" landes problemer vil kunne give resultater, som vil være mere eller mindre direkte anvendelige for alle lande. Fra såvel nationale som internationale synspunkter kan man således anbefale en grundig gennemlæsning af ECLA I, II og III.

VALGENE I DE FORENEDE STATER

Af Sven Henningsen

Præsidentvalget i De forenede Stater 4. nov. 1952 blev temmelig uventet et politisk „skred". General Dwight E. Eisenhower vandt en meget stor sejr og sikrede dermed et republikansk styre i de kommende 4 år. Det lange demokratiske herredømme, der indledtes med Franklin D. Roosevelts lige så overvældende sejr over republikaneren Hoover i 1932, og som medførte en indre revolution i staternes liv og deres fremmarch til førerstillingen i staternes samfund, blev afsluttet og dermed en epoke i De forenede Staters historie.

1. *Kampen før Konventerne.*

Forud for valgdagen var gået en dramatisk og bitter kamp mellem personer og partier. I første omgang gjaldt den nomineringen af de to partiers kandidater til præsidentposten. Dette skulle ske på deres nationale konventer, som for republikanernes vedkommende afholdtes i Chicago 7.–11. juli, mens demokraternes var fastsat til at begynde 21. juli i den samme by. Forud for konventerne foregik imidlertid i flere stater et „primary", d. v. s. valg af delegerede til konventerne. I disse „primaries" begynder kampen mellem kandidaterne om nomineringen.

Størst interesse knyttede sig til, hvem det republikanske parti ville opstille. I de foregående 12 år var foregået en stadig løbende strid mellem dem, der accepterede hovedlinjerne i Roosevelts New Deal og Trumans Fair Deal, og en konservativ fløj, som fremhævede det private kapitalistiske initiativ og vendte sig skarpt mod „socialistiske" tendenser i den federale regering. Indenfor de republikanske rækker deltes vandene også over udenrigspolitiken, idet nogle var tilhængere af U.S.A.s aktive udenrigspolitik og førerskab i den vestlige verden, mens en anden gruppe anslog ældre isolationistiske toner, selv om de dog ikke tænkte sig at vende tilbage til 1920ernes og 30ernes udenrigspolitik. I 1940 havde de liberale internationalister sejret på konventet med Wendell Willkie som kandidat til præsidentposten, og i 1944 og 1948 vandt de atter med Thomas E. Dewey – men tabte alle tre gange valget.

Den mest markante modstander af „me too" politiken, som denne linje ironisk blev kaldt af modstanderne, var senator Robert E. Taft fra Ohio. Både i 1940, 1944 og 1948 forsøgte han forgæves at opnå den republikanske nominering. Hans store sejr i Ohio ved senatsvalget i 1950 styrkede imidlertid

hans chancer for nominering i 1952, og allerede 16. oktober 1951 bekræftede han offentligt sin kandidatur. Inden årets udgang fik han følgeskab af den tidligere guvernør i Minnesota, Harold Stassen, der også tidligere havde forsøgt at opnå den republikanske nominering og nu var præsident for universitetet i Pennsylvania, samt Californiens guvernør Earl Warren, partiets vicepræsidentkandidat i 1948. Som outsiderkandidat fandtes endvidere general MacArthur, der nærmest stod til højre for Taft. MacArthurs politiske ukyndighed var legendarisk, men han havde vundet en vis popularitet på grund af sin indsats som øverstkommanderende i Det fjerne Østen under krigen og i Japan efter 1945. Hans afskedigelse her og i Korea i 1951 havde gjort ham til helt i visse republikanske højrekredse.

Af disse kandidater var Taft den stærkeste. Hans ledende position blandt republikanerne i Kongressen var uantastet, hans dygtighed almindelig anerkendt, og hans herredømme over partimaskineriet syntes urokkeligt, og han styrkede målbevidst denne stærke udgangsstilling ved møder og forhandlinger med ledende partifolk over hele landet.

Republikanernes problem blev af partiets liberale på et tidligt tidspunkt formuleret således, at der ikke i U.S.A. var så mange republikanere, at de alene kunne vælge en præsident. De måtte derfor udpege en kandidat, som ved sine synspunkter og sin personlighed kunne foretage et sådant indhug i de uafhængige og demokratiske vælgermasser, at hans valg sikredes. I general Eisenhower mente de liberale republikanere at have fundet en sådan kandidat, mens de hævdede, at Taft til trods for sin styrke i partiet ikke kunne vinde, fordi han frastødte de grupper, hvorom kampen ville komme til at stå. Da kandidaten fra 1948, Thomas E. Dewey, på et tidligt tidspunkt erklærede, at han ikke søgte nominering i 1952 og gik ind for Eisenhowers kandidatur, voksede Eisenhowerbevægelsen. Der dannedes en „Eisenhower for president" organisation, hvis leder var senator Henry Cabot Lodge jr. fra Massachusetts, og det heldigt valgte slagord „I like Ike" fængede hurtigt.

Eisenhower forholdt sig imidlertid tavs i SHAPE's hovedkvarter i Paris. I U.S.A. diskuteredes ikke alene, om han var interesseret i at gå over i det politiske liv, men også hvilket parti, han egentlig tilhørte, og indenfor begge partier diskuterede man hans kandidatur. 6. januar oplyste senator Lodge imidlertid, at Eisenhower overfor ham personlig havde erklæret, at han var republikaner, og samtidig meddelte Lodge, at Eisenhower ville blive anmeldt som republikansk kandidat ved primærvalget i New Hampshire 11. marts.

Den følgende dag udsendte Eisenhower en erklæring fra Paris, hvori han bekræftede Lodges oplysning om hans partiforhold, men udtalte samtidig: „Under ingen omstændigheder vil jeg anmode om at blive fritaget for denne post [øverstkommanderende for SHAPE] for at søge nominering til en politisk stilling, og jeg vil ikke deltage i den kampagne før konventet, som føres af andre, der måske har planer for mit vedkommende ..... Uden en klar opfordring til at udføre en politisk pligt vil jeg fortsætte med at vie hele min opmærksomhed og energi til udførelsen af den vigtige opgave, som jeg er blevet overdraget." Eisenhower ønskede med andre ord at blive „drafted", tvangsmobiliseret, for at anvende den amerikanske politiske jargon.

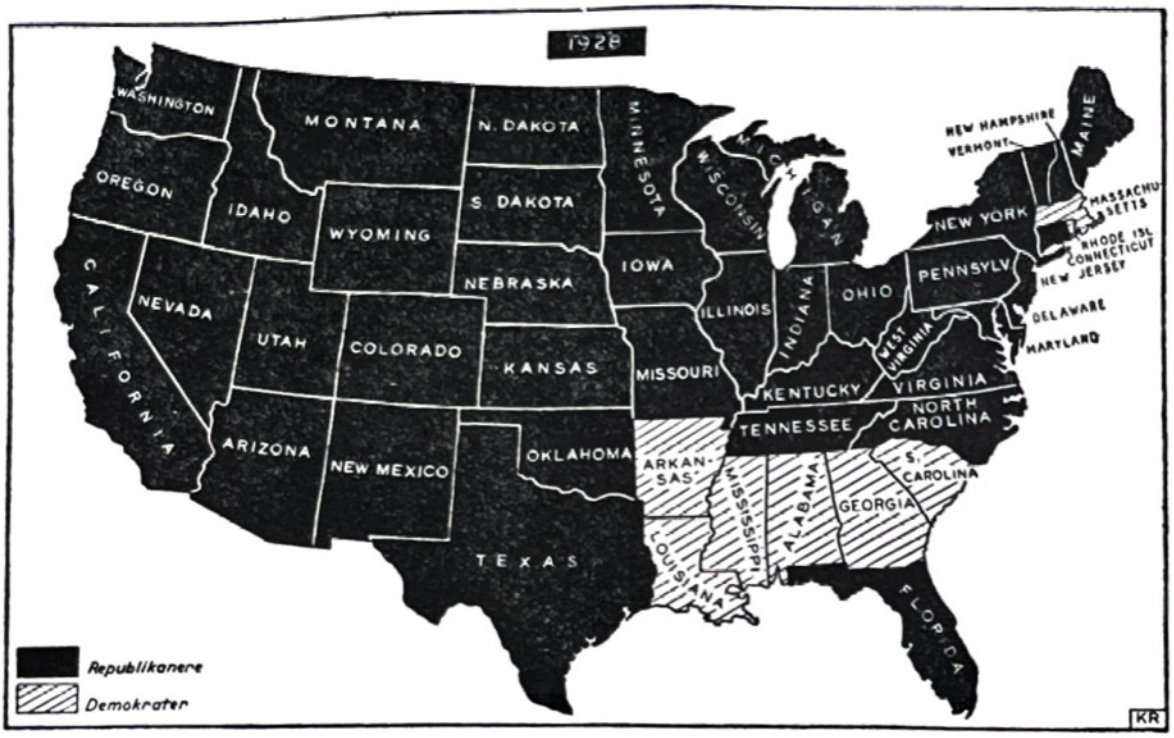

Præsidentvalget 1928. (Vinder Herbert Hoover).

New Hampshire primærvalget 11. marts vandt Eisenhower over Taft og Stassen. Endnu mere overbevisende var hans sejr 7 dage efter i Minnesota. Straks efter meddelelsen om, at han var kandidat, havde Taft og hans tilhængere imidlertid sat fuld fart på deres kampagne og søgte at knytte Eisenhowers navn til Trumans udenrigspolitik, som de angreb voldsomt. I betragtning af Tafts forspring var Eisenhowers chance for at blive nomineret derfor nærmest usikker. Det synspunkt: at han var sikker vinder, hvis blot han anmeldte sin kandidatur, holdt ikke stik. Problemet for ham syntes at være dette: hvis han ønskede at forfølge sin chance for nominering, måtte han komme hjem og kæmpe for den. Minnesotavalget afgjorde Eisenhowers overvejelser, for 20. marts udsendte han en ny erklæring, hvori det hed: „Det voksende antal af mine medborgere, som stemmer for at gøre mig til republikansk kandidat, tvinger mig til atter at overveje min personlige stilling og tidligere beslutninger."

30. maj nedlagde Eisenhower sin stilling som øverstkommanderende for SHAPE, 1. juni vendte han tilbage til Washington og kastede sig ud i kampen mod Taft og om de delegeredes stemmer. Denne indre strid blev meget bitter og delte det republikanske parti i to skarpt adskilte fløje, en udvikling, der varslede ilde for partiets chancer ved novembervalget.

2. *Det republikanske Konvent.*

Da det republikanske konvent mødtes 7. juni i Chicago, havde Taft et flertal af de forpligtede delegerede på sin side, men om mange var der tvivl, og først og fremmest mødte to delegationer fra hver af staterne Texas, Georgia og Louisiana, idet den ene bestod af Tafttilhængere, den anden af Eisenhower-tilhængere.

Baggrunden var denne, at i sydstaterne, hvor det demokratiske parti er så stærkt, at to-parti systemet normalt kun eksisterer som en formsag, fører republikanerne en vegeterende tilværelse under demokratisk styre i Washington. De leverer delegerede til konventerne og venter iøvrigt på, at partiet atter skal komme til magten og dermed chancerne komme for at få del i de stillinger, som besættes politisk, det såkaldte „patronage".

Skønt de republikanske førere i Texas, Georgia og Louisiana var Tafttilhængere, gik flertallet af de menige republikanere ind for Eisenhower og valgte delegerede, der var forpligtet til at stemme på ham. Partiledelserne forkastede imidlertid disse valg og sendte pålidelige Taftfolk til Chicago. I en måned før konventet førtes en bitter strid herom mellem de to hovedrivaler. Eisenhower beskyldte Taft for at ville negligere folkets vilje og forlangte „fair play". Den republikanske nationalkomité traf en afgørelse til fordel for Taft, men dette nægtede Eisenhowerfolkene at akceptere og meddelte, at striden ville blive ført frem til afstemning i nationalkonventet. Da dette trådte sammen 7. juni, formodedes Taft at have 530 delegerede, mens Eisenhowers opgjordes til 427. Nominering krævede 604 stemmer. Da endvidere Taftfolkene beherskede nøglestillingerne på konventet og havde fået gennemtrumfet, at Eisenhowers modstander, general MacArthur, skulle holde „den toneangivende" tale, ansås Tafts nominering for sikret.

Det viste sig imidlertid, at de menige republikanere ikke ville finde sig i den Taftske „maskinrulning". På konventets første dag vedtog de med 658 stemmer mod 548, at de omdiskuterede delegationer ikke måtte stemme, førend spørgsmålet om deres „lovlighed" var blevet afgjort. Denne beslutning lå på linje med en vedtagelse, som republikanske guvernører fra 23 stater havde vedtaget 2. juli på forslag af Tafts modstander, guvernør Dewey fra New York. Skønt konventets anerkendelseskomité indtog samme standpunkt som nationalkomitéen, vedtog konventet som helhed 10. juli en fordeling af de tre omstridte delegationer i Eisenhowers favør.

Dermed var i virkeligheden nomineringen afgjort. Det blev efter konventet hævdet, at Taft i dette delegationsspørgsmål spillede sig sejren af hænde. Da konventet 11. juli begyndte afstemningerne om nomineringen, var stillingen således, da den første afsluttedes: Eisenhower: 585, Taft: 500, Warren: 81, Stassen: 20 og MacArthur: 10. Inden resultatet blev afgjort, flyttede Minnesota sine stemmer, hvorved Eisenhowers sejr blev sikret. Derefter svingede også andre delegationer, således at resultatet af første afstemning blev:

Dwight E. Eisenhower	845	stemmer
Robert Taft	280	„
Earl Warren	77	„
MacArthur	4	„

Som kandidat til vicepræsidentposten udpegedes den unge senator Richard Dixon fra Californien, der havde skabt sig et navn som medlem af komitéen for uamerikansk virksomhed ved at forfølge sagen mod den udenrigsministerielle embedsmand Alger Hiss for at have udleveret dokumenter til kommunisten Whittaker Chambers.

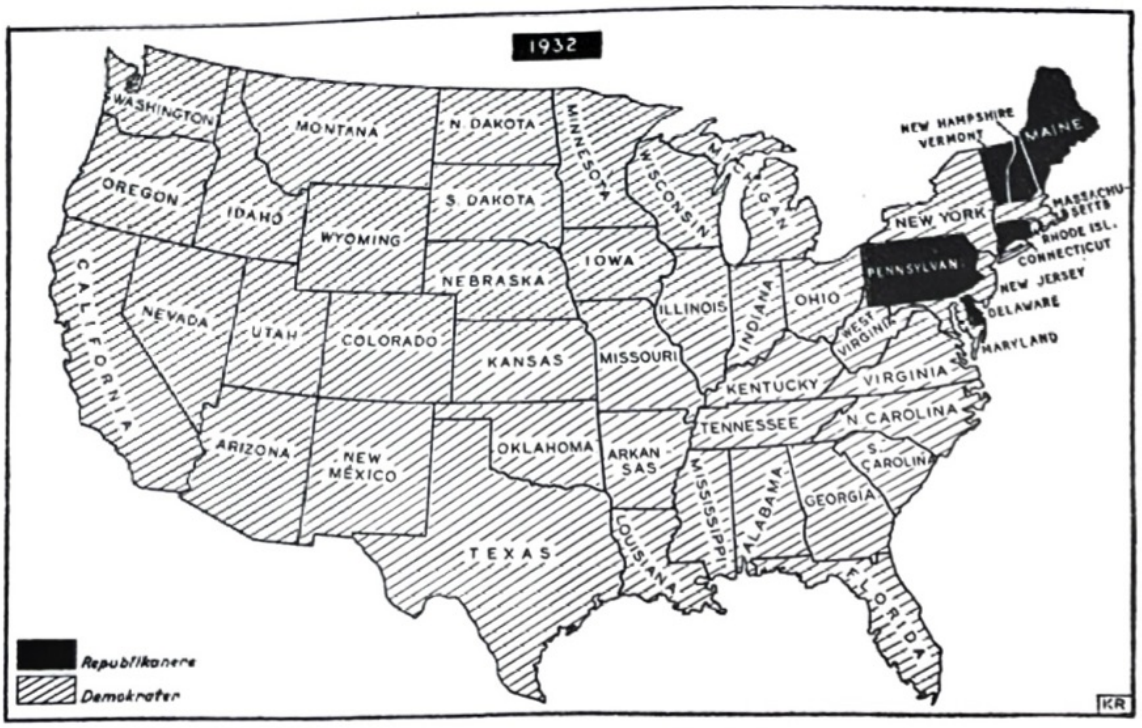

Præsidentvalget 1932. (Vinder Franklin D. Roosevelt).

I sin modtagelsestale lovede Eisenhower at føre et „korstog" for „at feje en regering ud, som har bebyrdet os alle med den ødselhed, arrogance og korruption, i de øverste stillinger, hvis tunge byrder og bekymringer er det bitre resultat af et parti, som har været for længe ved magten".

Nomineringen af Eisenhower var atter en sejr for de liberale internationalister over den stærkeste modstander, de havde haft siden 1932. Men kampen havde været sejg og bitter, og mange hårde ord var blevet udvekslet, mens mikrofoner og for første gang i U.S.A.s politiske historie fjernsynskameraerne gjorde hele Amerika vidne til disse holmgange. Bitterheden i Taftlejren var stor, og skønt Eisenhower, straks efter at afstemningsresultatet forelå, aflagde besøg hos Taft, tvivlede mange på, at det ville være muligt at læge splittelsen og samle partiet til kampen mod demokraternes kandidat.

3. *Det demokratiske Konvent.*

Indenfor det demokratiske parti var stemningen mat indtil få måneder før nationalkonventet. Ved primærvalget i New Hampshire 10. marts var præsident Truman blevet besejret af senator Estes Kefauver, der var blevet landskendt som leder af en senatsundersøgelse af den kriminelle indflydelse på administrationen i storbyerne. Ved „Jefferson-Jackson" middagen 29. marts meddelte Truman, at han ikke ville lade sig genopstille som kandidat ved valget i november, og dermed begyndte også kapløbet i den demokratiske lejr. I løbet af forårets og sommerens primærvalg udskiltes tre kandidater: Estes Kefauver, der lå i spidsen, men havde pådraget sig stor uvilje blandt partiførerne på grund af sin ledelse af den ovennævnte komité og desuden blev betragtet med skepsis i

syden på grund af sine liberale synspunkter. Det samme gjaldt Averell Harriman, der havde beklædt store stillinger indenfor Roosevelts og Trumans regeringer. Endelig var føreren for sydstaternes konservative demokrater, senator Richard Rusell fra Georgia, kandidat. Endvidere var det kendt, at vicepræsident Barkley stærkt ønskede nomineringen. Større og større interesse samlede sig imidlertid om guvernør Adlai E. Stevenson fra Illinois, som i 1948 havde vundet denne stat stort, skønt han som politisk amatør betragtedes som sikker taber. Stevenson havde vundet anerkendelse for sin udrensning af korruption i Illinois og ved sine liberale reformer, men havde givet udtryk for det synspunkt, at enkeltstaternes myndighed burde opretholdes og indtog f. eks. i spørgsmål om „civil rights" et moderat standpunkt. Stevenson afviste imidlertid hårdnakket sin kandidatur og meddelte, at han agtede at lade sig genopstille til guvernørposten i Illinois. Stillingen i det demokratiske parti var derfor uklar, og stemningen blev ikke bedre på grund af de afsløringer af korruption indenfor det federale skattevæsen, som kom frem. Striden indenfor den republikanske lejr, der under konventet antog voldsomme former, satte imidlertid modet op hos demokraterne. I modsætning til republikanerne var et stort antal af de demokratiske delegerede uforpligtet, da deres konvent skulle samles.

Det trådte sammen 10 dage efter republikanernes, og beslutningen om at undgå en offentlig storvask i lighed med modstandernes blev straks gjort til skamme. Den første dag begyndte en konflikt mellem nordstaternes liberale og sydstaternes konservative. Baggrunden var de 4 „dixiecratiske" sydstaters frafald i 1948, da de efter det demokratiske konvent opstillede egen præsidentkandidat mod Truman som protest mod konventets vedtagelse af et program, der indeholdt løfter om federal lovgivning for at skaffe negrene ligeberettigelse med de hvide. Bag modsætningen lå også sydstaternes uvilje mod „New Deal"s og „Fair Deal"s liberalisme, en indstilling, som siden slutningen af 1930erne havde ført til et stadig større indrepolitisk samarbejde i kongressen mellem de konservative demokrater og republikanere.

Blandt nordstaternes frisindede demokrater var man indstillet på et opgør med de konservative sydstatsdelegerede. De henviste til, at de demokratiske sejre siden 1932 var sket takket være nordstaternes vælgermasser, der krævede sociale og økonomiske reformer, at negrene var tungen på vægtskålen i mange stater og derfor måtte vindes med løfter om „civil rights", og at sejrene i 5 præsidentvalg havde været sikre på grund af det liberale reformprogram og også var blevet vundet, selvom sydstaterne ikke havde stemt demokratisk. Ved konventets åbning forelagde norden derfor forslag til en såkaldt loyalitetsresolution, som gik ud på, at hver enkelt stats delegation som betingelse for at kunne stemme på konventet skulle forpligte sig til at sætte den nominerede kandidat på stemmesedlen i deres stat uanset det program, der blev vedtaget.

Dermed blussede konflikten i lys lue. Flere sydstatsdelegationer erklærede, at en sådan forpligtelse var ulovlig ifølge lovene i deres stater, og især stillede Virginia, South Carolina, hvis guvernør, den tidligere udenrigsminister James Byrnes, var en af førerne for sydstatsoppositionen mod Truman, og Louisiana sig afvisende. Først ved konventets slutning blev der afsluttet et kompromis, som muliggjorde, at de tre staters delegationer kunne anerkendes og få stemmeret.

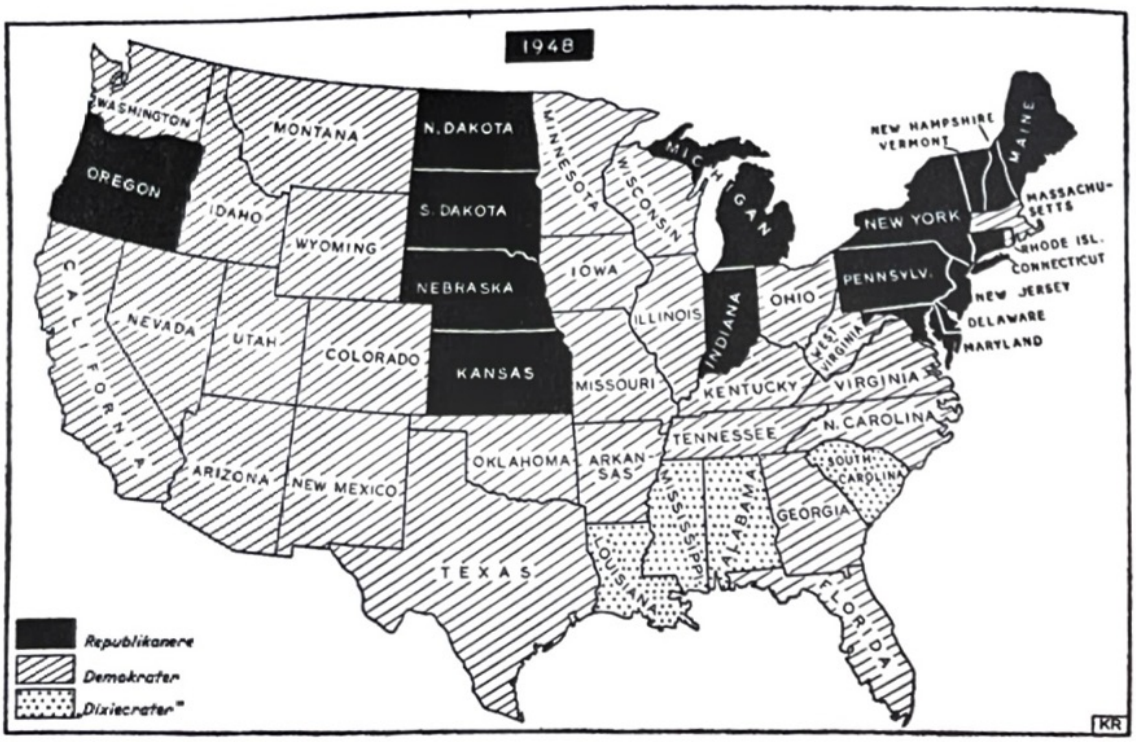

Præsidentvalget 1948. (Vinder Harry S. Truman).

Modsætningen mellem liberale og konservative fik også udtryk i striden om, hvilke delegationer fra Texas og Mississippi, der skulle anerkendes. Resultatet blev, at anti-Truman delegationerne fra disse stater fik stemmeret.

Bestræbelserne for at bevare sammenholdet i partiet måtte derfor nødvendigvis gå ud på at finde en kompromiskandidat, og interessen samlede sig derfor mere og mere om Adlai Stevenson, til trods for at denne stadig vægrede sig ved at fremtræde som kandidat. Hans kandidatur blev dog endnu mere aktuel, da fagforeningsrepræsentanterne meddelte Barkley, at de ikke kunne stemme på ham på grund af hans alder, hvorefter han trak sig ud af konkurrencen.

Der skulle dog 3 afstemninger til den 25. juli, inden konventet endelig kunne „tvangsmobilisere" Stevenson. Ved afstemningerne, hvor der i første omgang var 14 kandidater, førte Estes Kefauver i de to første omgange, men da Harriman ved tredie afstemning frigjorde sine delegerede og kastede deres stemmer over på Stevenson, var dennes nominering sikret med 617½ stemme. Til vicepræsidentposten udpegedes senator John Sparkman fra sydstaten Alabama. Kompromiset understregedes yderligere derved, at der i partiets valgprogram indsattes krav om „civil rights", som kunne akcepteres både af nord- og sydstaterne.

I sin modtagelsestale gav Stevenson en prøve på den formfuldendte og særprægede talekunst, som i de følgende måneder gjorde ham, der før konventet var en forholdsvis ukendt mand, til en national skikkelse, hvis betydelige format vandt almindelig anerkendelse.

„Jeg har ikke søgt den ære, som De har vist mig," sagde han, „jeg ville ikke søge Deres nominering til præsidentposten, fordi det embedes byrder får min forestillingsevne til at vakle. Dets muligheder for at øve godt eller ondt

nu og i vor livstid, kvæler jubelen, og får den forfængelige til at bede." Det demokratiske parti skulle ikke „føre et korstog for at udrydde det andet parti," sagde han, men benytte valgkampen som „en stor lejlighed til at opdrage og højne folket, hvis skæbne er førerskab, ikke alene af et rigt, velhavende og tilfreds land, som i fortiden, men af en verden i gæring."

4. *Valgkampen.*

Begge kandidater stod overfor den opgave at skulle samle og holde sammen på partier med stærke og dybtgående modsætninger. Det største besvær syntes Eisenhower at skulle få med dette hverv. Han var forholdsvis politisk ukyndig, og til trods for den „forsoning" med Taft, der udadtil var sket på nomineringsdagen, forholdt denne sig alligevel kølig, da valgkampen begyndte, og rundt om fra staterne forlød det, at Tafttilhængerne endnu slikkede deres sår fra konventet og ikke var særlig ivrige efter at gå ind for partiets kandidat. 12. september mødtes Eisenhower imidlertid med sin slagne rival, og resultatet heraf syntes udadtil, at der var opnået enighed først og fremmest i indrepolitiske spørgsmål, men også i udenrigspolitikens hovedtræk. Dette i forbindelse med Eisenhowers første taler, der ikke alene røbede hans uerfarenhed som politiker, men også antydede, at han havde kastet tidligere standpunkter, for eksempel i udenrigspolitiske spørgsmål, over bord, foruroligede både hans liberale tilhængere og gav samtidig modstanderne det argument, at han havde kapituleret overfor Taft. Allerede fra valgkampens begyndelse anslog Eisenhower de strenge, der skulle blive hans hovedtemaer: korruptionen i Trumanregeringen; præsidentens ansvar for Koreakrigen, som nok var nødvendig i 1950, men kunne have været undgået ved en klogere politik de foregående år; den kommunistiske infiltration i administrationen og nødvendigheden af et skifte, efter at demokraterne havde været 20 år ved magten. Mens Eisenhower ikke virkede særlig overbevisende i de store radio- og fjernsynsudsendelser, slog hans popularitet og vindende personlighed igennem på hans „fløjtestop"ture gennem staterne. Dette var ikke mindst tilfældet i sydstaterne.

Midt i valgkampen indtraf en begivenhed, der et øjeblik syntes at give den republikanske kampagne et grundskud.

18. september blev det oplyst, at republikanernes vicepræsidentkandidat Nixon gennem de to sidste år havde modtaget 18.235 dollars fra politiske tilhængere i Californien. Nixon anerkendte rigtigheden heraf, men hævdede, at pengene var blevet brugt til frimærker, brevpapir, rejseudgifter o. l., som han ikke mente, de amerikanske borgere burde betale (kongresmedlemmer kan uden vederlag benytte postvæsenet) og stemplede angrebene som en kommunistisk smædekampagne. Sagen vakte enorm opsigt, demokraterne gik voldsomt til angreb, og fremtrædende blade som „New York Times" og „New York Herald Tribune", der støttede Eisenhower, antydede, at Nixon burde trække sig tilbage. 23. september holdt han imidlertid en radio- og fjernsynstale, sat op med alle teatereffekter, som transmitteredes over hele U.S.A. Han spillede her på alle de emotionelle tangenter, og skønt han egentlig ikke gav en regulær

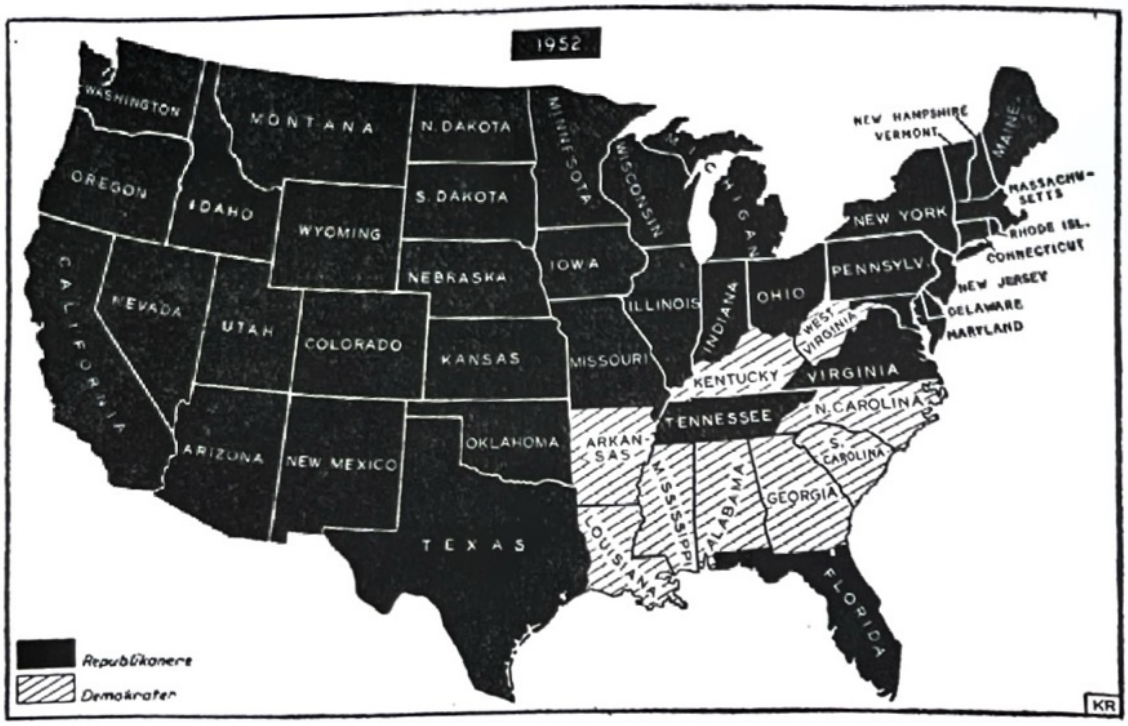

Præsidentvalget 1952. (Vinder Dwight E. Eisenhower).

forklaring på det såkaldte „Nixonfond", vendte han stemningen og reddede sit politiske liv. Affæren trak iøvrigt en ikke særlig appetitlig indtægts- og skatteransagning af både Eisenhowers og Stevensons økonomiske forhold med sig.

Stevenson lagde sin kampagne an efter helt modsatte metoder. Mens Eisenhower anslog „korttogstonen", vekslede Stevenson mellem ironiske bemærkninger om republikanerne og alvorlige diskussioner af valgets problemer. Han stræbte ganske tydeligt efter at vinde de uafhængige og liberale stemmer, og det lykkedes formodentlig også i et vist omfang. Det ene af de store fagforbund, C. I. O.s ledelse anbefalede sine medlemmer at stemme på ham, og det samme gjorde det andet fagforbund American Federation of Labor, som for første gang i sin historie tog standpunkt i et politisk spørgsmål. Derimod revnede de demokratiske rækker i sydstaterne, hvor guvernøren for Texas, Alan Shivers, offentligt erklærede, at han ikke ville stemme på Stevenson, bl. a. på grund af, at han i spørgsmålet om retten til de undersøiske oljekilder havde stillet sig på Trumans standpunkt imod enkeltstaternes krav om ejendomsret. Også South Carolinas guvernør, James Byrnes, meldte sig under Eisenhowers fane.

Ved valgkampens begyndelse forsøgte Stevenson at tage kraften af det republikanske slagord om nødvendigheden af et skifte ved at lægge en vis afstand mellem sig og Truman. I dens senere stade begyndte Truman imidlertid selv at deltage i valgkampen og gennemførte en række af de „fløjtestop"ture, der i almindelighed betragtedes som en af årsagerne til hans sejr i 1948. Øjensynlig irriteret over Eisenhowers skarpe angreb på ham personlig som ansvarlig for korruptionen og Koreakrigen gik Truman imidlertid meget vidt – efter manges mening for vidt – i sine angreb på den republikanske kandidat og gav dermed sit væsentlige bidrag til at skærpe tonen i valgkampen. Iøvrigt gik Stevenson

ind for en fortsættelse af „New Deal" og „Fair Deal" politiken. Mens han oprindelig havde anbefalet en revision af den omstridte Taft-Hartley lov om arbejdsforhold, lovede han, for at sikre sig arbejderstemmerne, en helt ny lov. Udenrigspolitisk forsvarede han den Truman-Achesonske udenrigspolitik.

Koreakrigen indtog en mere og mere central plads i debatterne, og i valgets opløb kastede Eisenhower en effektiv bombe. Hvis jeg bliver valgt, lovede han på et møde i Detroit 24. oktober, vil jeg personlig rejse til Korea og undersøge mulighederne for en hæderlig fred. I andre taler krævede han, at krigen i Asien skulle udkæmpes af asiater og spillede på samme tema, da han foreslog, at flere sydkoreanske tropper skulle sættes ind. Stevensons svar herpå var en henvisning til, at Koreakrigen ikke blev afgjort i Korea, men i Moskva, og at Eisenhower „slog politisk mønt af freden".

4. november var det en udbredt opfattelse, at sejrschancerne stod lige. De professionelle opinionsundersøgere var blevet forsigtige efter fiaskoen i 1948 og fastslog, at Eisenhower vel førte, men at Stevenson havde vundet stærkt ind på ham. En undersøgelse baseret på salg af cigaretter med Eisenhowers eller Stevensons billeder på pakken gav Eisenhower en stor sejr, og den fik ret.

Da resultaterne begyndte at indløbe, blev det snart klart, at der var tale om et „skred", og tidligt på natten indrømmede Stevenson sit nederlag og sendte Eisenhower et lykønskningstelegram.

Præsidentvalgets resultat.

	Stemmer	Valgmænd
Dwight D. Eisenhower	33.043.529	442
Adlai E. Stevenson	26.600.076	89

Eisenhower sejrede således med knap 6,5 millioner stemmer og fik 55 % af de afgivne stemmer. Til sammenligning kan anføres, at republikaneren Hoover i 1928 fik 59 % og Roosevelt i 1932 og 1936 henholdsvis 59 % og 62 %. De store stemmetal i 1952 skyldtes, at 10 millioner flere havde stemt end ved de foregående valg.

Eisenhower vandt 442 valgmænd, mens Stevenson fik 89. Det amerikanske præsidentvalg er indirekte. Da forfatningen blev skrevet, var det dens forfatteres mening, at man gennem valgmandsinstitutionen skulle lade erfarne og besindige mænd vælge præsidenten og ikke lade valget påvirke af demagogiske eller yderliggående folkebevægelser. Endvidere bestemtes, at den liste, der fik flest stemmer i en stat, skulle have alle valgmændene. Skønt valget af præsidenten nu i virkeligheden afgøres på valgdagen, er det indirekte valg blevet bevaret. Derimod har man i lang tid diskuteret, om ikke tildelingen af valgmændene bør foretages efter forholdstalsvalgmåden.

Eisenhower sejrede i 39 stater, indbefattet New England staterne, hvor Massachusetts ikke havde stemt republikansk siden 1924, alle de industrielle nordøststater, det mellemste vesten, staterne på Stillehavskysten samt endelig de traditionelt demokratiske sydstater Texas og Florida. Stevenson vandt kun 7 sydstater og 2 grænsestater, Kentucky og West Virginia. Kortene over præsidentvalgene siden 1928 viser, hvorledes det demokratiske herredømme udenfor

syden dermed styrtede sammen, og den koalition, der havde givet demokraterne 5 sejre, opløstes.

Sejren var imidlertid mere Eisenhowers end det republikanske partis, og dette viser valgene til Kongressen og guvernørvalgene i flere enkeltstater.

I Senatet var 35 af de 96 medlemmer på valg (d. v. s. den normale tredjedel samt 2 mandater, der var blevet ledige på grund af dødsfald). Heraf havde republikanerne 21 og demokraterne 14. Resultatet 4. november blev, at republikanerne vandt 23 og demokraterne 12, således at der i det nye Senat sidder 48 republikanere og 47 demokrater og 1 uafhængig, Wayne Morse, der tidligere var republikaner, men under valgkampen meldte sig ud som protest mod Eisenhowers „kapitulation" overfor Taft. Stemmer han i fremtiden med demokraterne, vil vicepræsidenten, der er formand i Senatet, få den afgørende stemme.

Iøvrigt medførte senatsvalget, at 3 isolationistiske republikanske senatorer – James Kem, Zales N. Ecton og Harry P. Cain – mistede deres mandater. Samme skæbne led Eisenhowerbevægelsens førstemand Henry Cabot Lodge jr., som blev besejret i Massachusetts af en demokrat.

Hele Repræsentanternes Hus var på valg, og også her fik republikanerne et knebent flertal. I det afgående hus sad 235 demokrater og 199 republikanere, mens der i det nye er 221 republikanere og 213 demokrater. Sjældent, hvis nogensinde er en præsident blevet valgt med et sådant flertal samtidig med, at vælgerne har givet hans parti så knebne flertal i kongressens to huse.

Et lignende billede af vælgernes holdning får man af valgene til enkeltstaternes guvernører. Der blev valgt i 30 stater og heraf erobrede republikanerne 20 og demokraterne 10 poster, hvilket vil sige, at demokraterne tabte 5. Stillingen er nu, at der er 30 republikanske og 18 demokratiske guvernører.

Debatten om årsagerne til Eisenhowers store sejr vil fortsætte i lang tid. Spørgsmålet er blevet stillet således, hvorledes kunne demokraterne tabe i betragtning af, at de havde kontrollen over det uhyre federale maskineri, som netop er vokset så enormt under deres styre; endvidere i en situation, hvor der er højkonjunktur og på baggrund af 20 års udvikling, hvor deres sociale og økonomiske lovgivning utvivlsomt har været til fordel for den brede befolkning, en udvikling, som foregik på baggrund af republikanernes styre under den store krise i begyndelsen af 30erne. Billedet af republikanerne som fattigdommens og nødens skabere virkede dog i 1948! Endelig at demokraterne ved valget havde en kandidat, som havde den virkelig store og betydelige personligheds præg over sig.

For det første var der indlysende svagheder ved selve det demokratiske parti. Efter 20 års styre var partimaskinerne i storbyerne, som tidligere sikrede sejrene i disse, blevet ineffektive. Selv en by som Chicago med traditionelt stort demokratisk flertal stemte denne gang republikansk. I en by som Philadelphia, hvor der fandtes en ung og aktiv demokratisk ledelse af partiet, sejrede Stevenson derimod.

Endvidere må størsteparten af arbejdervælgerne, som benyttede deres stemmeret, have stemt republikansk til trods for ledelsens anbefaling af Stevenson. Siden 1932 havde de været sikre demokratiske vælgere.

Republikanernes sejr var først og fremmest Eisenhowers. Det synes temmelig klart, at hans enorme popularitet som en af den anden verdenskrigs sejrherrer og organisatoren af SHAPE og hans personlige charme imødekom millioner af amerikaneres ønske om en præsident, der kunne gennemføre det skifte, som de mente var nødvendigt. Demokraterne kunne antagelig ikke have opstillet en kandidat, som havde været i stand til at besejre dette personlige element, der spiller en så betydelig rolle i amerikansk politik.

Ønsket om at skifte havde også en anden baggrund. Amerikansk politik bygger på to-parti systemet. Republikanerne havde nu været i opposition i 20 år, og mange vælgere mente øjensynlig, at det var på tide, at de kom til magten igen for at bevare det traditionelle amerikanske system. En Stevensonsejr ville normalt have betydet i det mindste yderligere 8 års demokratisk styre.

Dernæst kom utilfredsheden med korruptionen indenfor den demokratiske administration, „roderiet i Washington", som Eisenhower kaldte det. Uvilje over de høje skatter og priser har utvivlsomt også spillet ind. Nævnes må også den udbredte frygt for kommunistisk infiltration i regering og administration og specielt i udenrigsministeriet, som den uamerikanske hysteripropaganda med politikere som Joe McCarthy, der blev genvalgt med stort flertal, og vicepræsident Nixon blandt hovedmændene spillede op til.

Og endelig Koreakrigen. Det var ganske klart under hele valgkampen, at denne krig i Asien, som det ikke syntes muligt at få afsluttet, og hvor tabslisterne hver uge voksede og voksede, forvirrer amerikanerne og gør dem utålmodige. De plejer at sejre overbevisende og hurtigt. Anklagerne for at Truman bar ansvaret, bed derfor bedre end Stevensons rolige påvisning af den internationale politiske baggrund. Da Eisenhower tilsidst spillede trumfen med rejsen til Korea ud, afgjorde han vel ikke dermed valgets resultat, men mange iagttagere er enige om, at han dermed skabte grundlaget for den store sejr.

Der er ikke grund til at antage, at den amerikanske befolkning pludselig er blevet reaktionær. Novembervalget var snarere en sandere målestok på dets naturlige konservatisme, end de foregående valg har været. De befolkningsklasser, som har profiteret af 20 års demokratisk styre, ønsker ikke at opgive disse fordele, men at konsolidere dem. I den forbindelse er det værd at erindre, at Eisenhower blev nomineret i modsætning til den „reaktionære" Taft, og i hvert tilfælde i visse taler og i slutningen af sin kampagne gav udtryk for liberale synspunkter og lovede, at de vundne sociale og økonomiske fordele ikke ville blive rokket under et republikansk styre.

Et særligt problem danner Eisenhowers erobringer i det ellers „solide" demokratiske syden. Siden 1928 er det ikke sket, at republikanere har kunnet trænge ind i denne del af staterne, og dengang var det af religiøse grunde, da demokraterne opstillede katoliken Al Smith. 3½ million nominelle sydstatsdemokrater stemte denne gang republikansk, men i virkeligheden er disse demokrater ikke liberale, men konservative og føler sig vel i mange henseender mere hjemme blandt republikanerne end blandt nordens frisindede. Uviljen mod demokraternes „New Deal" og racepolitik har længe forberedt „deserteringen", omend republikanerne i negerspørgsmålet har givet løfter, hvis gennemførelse vil bekomme syden ilde. Selvom Eisenhower fik rokket det demorkatiske vælde i syd-

staterne, betyder dette vel ikke, at to-parti systemet nu har sejret i syden. På den anden side er der i flere af dem, f. eks. Texas og Virginia, langsomt ved at foregå en ændring bl. a. på grund af industrialiseringen, som bevirker, at det republikanske parti ikke længere betragtes ud fra borgerkrigens problemstilling, men på baggrund af aktuelle problemer. I en stat som Florida er foregået en betydelig indvandring fra nordstaterne af befolkningsgrupper, som normalt ville være republikanske.

Denne udvikling i syden er antagelig blot led i en almindelig proces indenfor U.S.A., således at de to store partier efterhånden vil blive mere ideologisk betonet, blive et højre- og et venstreparti. Analyserer man den nye Kongres, vil det være vanskeligt at finde et virkeligt venstreelement indenfor de republikanske rækker, hvilket meget vel kan bevirke et frafald fra de menige liberale rækker til demokraterne. Omvendt er der adskillige sydstatsdemokrater, som kan føle sig hjemme hos republikanerne, en udvikling, deres kongresrepræsentanter længe har forberedt, mens udrensningslysterne hos de liberale demokrater næppe er blevet mindre efter novembervalget. Denne udvikling vil antagelig først langsomt gøre sig gældende. I den proces vil naturligvis ikke mindst arbejderklassens politiske holdning gøre sig gældende. At denne er under udvikling, kan bl. a. ses deraf, at den moderne og politisk indstillede fagforeningsmand Walter Reuther nu er blevet formand for C.I.O. At arbejderne i november i stort tal stemte for Eisenhower, vil antagelig ikke hindre, at de voldsomt vil vende sig mod ham, hvis det ikke lykkes ham at overbevise Kongressens republikanere om, at der ikke må røres ved reformlovgivningen. Eisenhowersejren og dens baggrund er af en sådan karakter, at den kan fordampe lige så hurtigt, som den blev skabt.

Mellem to regeringer.

I mere end et halvt år havde valgsituationen lammet den amerikanske regerings handlekraft. Som følge af resultatet måtte dette i endnu højere grad blive tilfældet mellem 5. november og 20. januar 1953, hvor den nye Eisenhoweradministration træder til. I den periode ville præsident Truman hverken kunne træffe indre eller udenrigspolitiske afgørelser af større rækkevidde.

At denne uvirksomhedens og lammelsens mellemperiode er uheldig, erkendtes allerede med den 20de forfatningsændring, som trådte i kraft 1936 og flyttede tiltrædelsesdatoen 2 måneder frem. For at gøre overgangen så hurtig og smertefri som muligt sendte præsident Truman 6. november et telegram til Eisenhower, hvori han foreslog ham, at han lod en af sine folk træde i forbindelse med lederen af budgetudarbejdelsen, da budgettet for 1953–54 skulle forelægges kongressen 18. januar. I et senere budskab opfordrede Truman endvidere den udpegede præsident til at mødes med sig i Washington, for at de kunne diskutere problemerne i forbindelse med overgangen fra den ene administration til den anden.

Eisenhower modtog præsidentens opfordring og meddelte 9. november, at senator Henry Cabot Lodge jr. ville fungere som hans forbindelsesmand over-

for alle regeringsdepartementer, bortset fra budgetkontoret, hvor han ville blive repræsenteret af en bankmand fra Detroit, Joseph M. Dodge.

18. november mødtes Eisenhower med Truman og dennes vigtigste ministre og blev sat ind i U.S.A.s indre og ydre problemer, og man enedes om en fremgangsmåde ved overgangen til den nye regering. I de følgende dage offentliggjordes derefter navnene på de vigtigste medlemmer af Eisenhowers regering. Udenrigsminister blev *John Foster Dulles,* det republikanske partis udenrigspolitiske ekspert. Dulles, der havde udarbejdet den del af det republikanske valgprogram, som omhandlede udenrigspolitiken, har udenrigspolitisk baggrund i sin familie. Hans bedstefader på mødrene side, John Foster, var udenrigsminister i præsident Harrisons regering, og hans onkel, Robert Lansing, var Wilsons udenrigsminister under den første verdenskrig. John Foster Dulles uddannedes selv som jurist, men kom allerede ind på studiet af udenrigspolitiske spørgsmål, da han i 1907 overværede den første Haagerkonference. I 1918–19 var han rådgiver for den amerikanske delegation ved Versailleskonferencen og i 1920erne deltager i forhandlingerne om de forskellige krigsskadeserstatningsplaner. Under den anden verdenskrig gik han ivrigt ind for to-parti udenrigspolitiken og var amerikansk delegeret ved San Franciscokonferencen i 1945, hvor De forenede Nationers pagt blev udarbejdet. Derefter sad han i den amerikanske F. N. delegation og fungerede 1950–51 som republikansk rådgiver for udenrigsminister Acheson og havde bl. a. ansvaret for udarbejdelsen af fredstraktaten med Japan. I modsætning til Acheson vil Dulles' forhold til Kongressen og specielt Senatet antagelig blive godt. Han er en erfaren forhandler og hans udnævnelse til udenrigsminister, der blev modtaget med blandede følelser i Vesteuropa, betyder, at en livslang ambition opfyldes.

Til finansminister udnævntes *George M. Humphrey,* en industrimand fra Ohio, hvis tidligere politiske virksomhed har været nært knyttet til Robert E. Taft. Forsvarsminister blev *Charles Erwin Wilson,* præsidenten for det store automobilfirma General Motors Corporation i Detroit. Attorney general, hvilket nærmest svarer til justitsministerposten, blev *Herbert Brownell jr.,* som er jurist og nær ven og politisk meningsfælle af New Yorks guvernør Thomas E. Dewey. Siden 1942 har han organiseret Deweys valgkampagner og var også strategen bag Eisenhowers „korstog".

Til postministerposten, hvortil er knyttet uddelingen af vigtige politiske udnævnelser, nemlig postmesterembederne over hele U.S.A., udnævntes *Arthur E. Summerfield,* leder af en af de største salgsorganisationer for automobiler i verden og formand for det republikanske partis nationalkomité. Hans kollega som indenrigsminister blev guvernøren i Oregon *Douglas McKay,* som har en lang politisk karriere bag sig i lokalpolitiken. Landbrugsminister blev *Ezra Taft Benson,* en mormon fra Salt Lake City og medlem af mormonkirkens 12 apostles råd. Benson er landbrugsøkonom og regnes for tilhænger af Taft. Handelsminister blev *Sinclair Weeks,* en forretningsmand fra Boston og nær ven af guvernør Dewey og en af de første, som agiterede for Eisenhowers nominering.

Udnævnelsen af den demokratiske fagforeningsmand *Martin Durkin* til arbejdsminister fremkaldte den første åbne kontrovers mellem Eisenhower og

Taft. Durkin havde under valgkampen aktivt støttet Stevenson, og i en erklæring 2. december udtalte Taft, som øjensynlig ikke har haft indflydelse på Eisenhowers udvælgelse af sine regeringsmedlemmer, at Durkins udnævnelse var „utrolig".

Endelig udnævnte Eisenhower sin rival ved nomineringskampagnen, *Harold Stassen,* til leder af U.S.A.s militære hjælpeprogram og senator *Henry Cabot Lodge jr.* til permanent repræsentant ved De forenede Nationer.

Eisenhowerregeringen adskiller sig betydeligt fra de sidste 20 års amerikanske regeringer. Den har et udpræget indslag af industri- og forretningsfolk, således er automobilindustrien repræsenteret med 3 af dens fremtrædende ledere. Hvorledes den med en sandsynligvis udpræget økonomisk liberalistisk indstilling vil behandle de store økonomiske problemer, der vil melde sig i de kommende år, både i U.S.A. selv og i dets forhold til omverdenen og som måske vil kræve større planlæggelse end nogensinde, vil blive en af prøverne på Eisenhowers politiske kunnen og forståelse.

I slutningen af december foretog Eisenhower derefter den lovede rejse til Korea, og den erklæring, som udstedtes efter dens afslutning, tilkendegav klart, at der ikke kunne ventes en hurtig afslutning, en forventning, som hans dramatiske løfte måske havde frembragt. Først efter 20. januar vil det imidlertid vise sig, hvilke planer Eisenhower har. Til republikanske ledere i henholdsvis Senatet og Repræsentanternes Hus er udpeget Robert E. Taft og Joe Martin jr., ligesom formandsskabet i kongresudvalgene nu er skiftet til republikanere. Eisenhowers afhængighed af Taft-republikanerne, som diskuteredes under valget, er formodentlig blevet reduceret gennem hans store personlige sejr. På den anden side er Tafts magtstilling i Kongressen så stor, at den nye regering må tage hensyn hertil. Mulige konflikter kan således opstå på grund af Tafts og hans tilhængeres ønsker om at nedskære budgettet og specielt hjælpen til udlandet og måske også over politiken overfor Europa.

DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

Efter de voldsomme udsving i priser og produktion, som har præget verdensøkonomien i de sidste 2–3 år, hovedsagelig som følge af de europæiske devalueringer i efteråret 1949 og Koreakrigens udbrud i sommeren 1950 og den deraf fremkaldte oprustningsbølge, synes det som om udviklingen henimod udgangen af 1952 har fundet et *roligere leje*. I det store flertal af lande har både *engrospriser* og *leveomkostninger* ligget relativt stabilt i de senere måneder, omend der mange steder har kunnet spores en vis nedadgående tendens; lønsatserne i de enkelte lande, bl. a. U.S.A., har derimod foretaget ikke ubetydelige spring opad. *Industriproduktionen* i Vesteuropa har tilsyneladende stort set overvundet de tilbageslag, som indtrådte i sidste halvdel af 1951 og begyndelsen af 1952, og er atter i moderat fremgang. I U.S.A. er industrien kommet over virkningerne af stålstrejken i sommeren 1952 og har nået et nyt højdepunkt. *Høsten* har gennemgående givet gode resultater i 1952. Den *internationale handel* har, både hvad mængde og værdi angår, ligget noget lavere i 1952 end i det foregående år; i hvert fald gælder dette til og med 3. kvartal, for hvilket nogenlunde fyldige statistiske oplysninger foreligger.

Den omstændighed, at verdensøkonomien i øjeblikket befinder sig i en tilstand af tilsyneladende ro, må imidlertid ikke tages som udtryk for, at der også fremover kan ventes en rolig udvikling. Rent bortset fra, hvad eventuelle radikale ændringer i den politiske verdenssituation måtte kunne medføre, er der så mange *ukendte størrelser* i billedet, at man ikke med blot nogenlunde sikkerhed tør vove at spå om, hvordan fremtiden vil forme sig. Alene den omstændighed, at regeringsmagten i U.S.A. den 20. januar 1953 for første gang i 20 år går fra demokratiske hænder til republikanske, er tilstrækkeligt til – med den offentlige sektors afgørende indflydelse på den økonomiske udvikling i vore dage in mente – at bringe et væsentligt usikkerhedsmoment ind i alle bedømmelser, fordi man ikke har nogen erfaring for, hvordan en republikansk administration vil reagere over for ændringer i den økonomiske situation, som måtte indtræde. Hertil kommer de sædvanlige kilder til usikkerhed, som skyldes utilstrækkeligt kendskab til styrken af og det indbyrdes sammenspil mellem de faktorer, der bestemmer forbrugeres og producenters disposition med hensyn til indkøb, produktion og investeringer m. v.

Trods alle disse vanskeligheder ved en bedømmelse af *fremtidsudsigterne* synes der dog at herske en ret vidtgående enighed mellem de fleste iagttagere

om, at der ikke i det første halve års tid vil vise sig større udsving fra den svagt opadstigende linie i produktion og beskæftigelse, som præger situationen nu ved årsskiftet, ligesom der heller ikke ventes store ændringer i de herskende priser.

Derimod afviger bedømmelserne af udviklingen på noget længere sigt stærkt fra hinanden. En gruppe af iagttagere er tilbøjelige til at mene, at der sidst på året 1953 vil udvikle sig en voldsom *depression,* der vil begynde i U.S.A. og derefter sprede sig til andre lande i den vestlige verden; de begrunder denne pessimisme med, at det, efterhånden, som de amerikanske forsvarsudgifters stigning aftager og eventuelt afløses af en nedgang, ikke vil være muligt at opretholde den økonomiske aktivitet, fordi efterspørgselen efter forbrugsvarer og til private investeringer i boliger, erhvervsejendomme, maskiner etc. ikke vil stige tilstrækkelig stærkt.

Omvendt er der dem, der mener, at *inflationsfaren* stadig er den største trusel mod en rolig økonomisk udvikling i U.S.A. og dermed i den øvrige verden; de henviser i denne forbindelse bl. a. til de kraftige lønstigninger, der er opnået af betydelige arbejdergrupper, og som vil udløse prishævende virkninger både på omkostnings- og efterspørgselssiden, ligesom de ikke tror, at forsvarsudgifterne foreløbig vil høre op med at stige, endsige begynde at falde.

Endelig findes der en betydelig midtergruppe, der vel omfatter de fleste iagttagere, som mener, at de forskellige kræfter stort set vil holde hinanden i skak med det resultat, at man får en ret *rolig udvikling*; de benægter ikke muligheden af, at der kan komme et vist tilbageslag i den økonomiske aktivitet, når forsvarsudgifterne i U.S.A. kulminerer; men de har tillid til, at der er så mange udækkede civile behov, at den private efterspørgsel efter forbrugsvarer fortsat vil øges, samt at der vil blive iværksat civile offentlige investeringer, som er blevet udskudt i den foregående periode. Skulle der komme en vis nedgang i produktion og beskæftigelse, hælder de i hvert fald til den anskuelse, at den kun vil blive midlertidig, fordi forbruget ikke vil falde væsentligt under det høje niveau, som befolkningen har vænnet sig til i den foregående tid. De betydelige beholdninger af sparemidler, som findes på forbrugernes hænder, vil gøre det muligt at opretholde forbruget på trods af faldende indkomster, og når dette er tilfældet, kan produktionen heller ikke blive ved med at gå tilbage i det lidt længere løb.

En del af dem, der har tiltro til, at en nedgangskonjunktur af længere varighed kan undgås, lægger vægt på det argument, at den republikanske administration i U.S.A. vil være meget stærkt på vagt over for begyndende depressionstendenser og hurtigt vil sætte ind imod dem, idet en ny omfattende depression under en republikansk regering vil være politisk ruinerende for republikanerne, hvis navn i forvejen er knyttet til depressionen først i 1930'erne, medens der har været en næsten uafbrudt stigende linie i den økonomiske aktivitet i de 20 år, demokraterne har været ved magten.

Naturligvis er der væsentligt flere nuancer i opfattelserne vedrørende fremtidsudsigterne; men de her gengivne repræsenterer hovedgrupperne.

U.S.A.

Nationalproduktet og dets anvendelse.

Den fortsatte vækst i bruttonationalproduktets værdi i løbende priser, som er foregået i U.S.A. siden slutningen af 1949, gjorde sig stadig gældende også i 1952, omend stigningstakten afsvækkedes betydeligt, især fra 2. til 3. kvartal hovedsagelig som følge af den langvarige strejke i stålindustrien. Nedenstående tabel gengiver hovedtrækkene i udviklingen inden for de vigtigste anvendelsesområder.

U.S.A.s bruttonationalprodukt.
(Milld. $, løbende priser).

	1949	1950	1951	1952				
				1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.[2]	hele året[2]
Privat forbrug af								
varige goder	23.8	29.2	27.1	25.2	26.4	24.2	–	–
ikke-varige goder	99.2	102.8	113.5	118.0	117.8	118.9	–	–
tjenesteydelser	57.5	62.4	67.3	70.0	70.8	71.9	–	–
I alt privat forbrug	180.6	194.3	208.0	213.2	214.9	215.0	220	216
Privat indenlandsk bruttoinvestering i								
byggeri og anlæg	17.2	22.9	23.3	23.7	23.6	23.0	24	24
varige produktionsmidler...	18.7	22.0	24.9	25.7	25.7	25.0	26	26
lagre	÷2.5	5.5	10.3	0.6	0.1	3.7	5	2
I alt indenlandsk investering	33.5	50.3	58.5	50.0	49.3	51.7	55	52
Nettoinvestering i udlandet[3] ...	0.5	÷2.3	0.2	2.2	0.4	÷1.2	–	–
Offentlige køb af varer og tjenesteydelser til								
forsvarsformål	18.9	18.3	36.7	46.4	50.3	49.6	–	–
civile formål	24.7	23.6	25.9	28.0	27.7	28.3	–	–
I alt offentlige køb	43.6	41.9	62.6	74.4	78.0	77.9	80	77
Bruttonationalprodukt	258.2	284.2	329.2	339.7	342.6	343.4	355	345
Personlige indkomster	205.9	226.3	254.3	263.0	264.4	268.9	276	268
÷ skatter m. v.	18.7	20.8	29.3	32.5	32.9	33.6	34	33
Disponible personl. indkomster	187.2	205.5	225.0	230.5	231.5	235.3	242	235
Heraf forbrug	180.6	194.3	208.0	213.2	214.9	215.0	220	216
„ personlig opsparing	6.7	11.2	17.0	17.3	16.5	20.3	22	19
Personlig opsparing i pct. af disponibel personlig indkomst	3.6	5.5	7.6	7.5	7.1	7.3	9	8

[1] Kvartalstallene er sæsonudjævnede og omregnet til årsrate.
[2] Federal Reserve Boards skøn (jvf. Federal Reserve Bulletin, nov. 1952).
[3] Omfatter ikke offentlige gave- og låneydelser.

Det fremgår heraf, at stigningen i bruttonationalproduktet i 1950 til 1951 var næsten 3 gange så stor som i løbet af det følgende år. Der er dog grund

til at bemærke, dels at stålstrejken formentlig har betydet en formindskelse af 1952-produktet med henimod 2 milld. $, dels at stigningen fra 1950 til 1951 for ca. halvdelens vedkommende skyldtes højere priser, medens priserne i 1952 i gennemsnit snarest har ligget nogle procent lavere end i 1951. Når disse forhold tages i betragtning er nedgangen i stigningstempoet i virkeligheden forholdsvis begrænset.

Ser man på, hvilke faktorer der i første række bærer ansvaret for den aftagende takt i nationalproduktets tilvækst, er nedenstående oversigt illustrerende.

	1950-51	4. kv. 51 - 1. kv. 52	1.-2. kv. 1952	2.-3. kv. 1952	3.-4. kv.[1] 1952
Ændring (milld. $) i					
privat forbrug	13.7	2.7	1.7	0.1	5.0
investering i fast kapital	3.3	2.3	÷0.1	÷1.3	2.0
investering i lagre	4.8	÷5.2	÷0.5	3.6	1.3
udenlandsk nettoinvestering	2.5	÷0.4	÷1.8	÷1.6	1.2
off. udgifter til forsvarsformål	18.4	2.1	3.9	÷0.7	2.1
off. udgifter til civile formål	2.3	1.1	÷0.3	0.6	
bruttonationalprodukt i alt	45.0	2.6	2.9	0.8	11.6

[1] Skøn.

Tallene for stigningen fra kvartal til kvartal er beregnet på grundlag af de i foregående tabel angivne kvartalstal, der er omregnet til årsrate. Ikke desto mindre skal de naturligvis multipliceres med 4 for at være sammenlignelige med tallet for stigningen 1950–51.

Man bemærker igen først og fremmest, at nationalproduktet næsten var stagnerende fra 2. til 3. kvartal, men at det derefter har genoptaget sin stigning i et tempo, der i værdi ikke står tilbage for gennemsnittet i 1950–51, og som regnet i faste priser formentlig er ikke uvæsentligt stærkere end dette. Selv om man tager hensyn til, at stigningens absolutte størrelse i 4. kvartal er påvirket dels af det relativt lave udgangspunkt i 3. kvartal, dels af at aktiviteten kan have været særlig høj, fordi tabet i 3. kvartal skulle indhentes, er der dog næppe tvivl om, at den nye forøgelse i stigningstempoet er en realitet.

Dernæst finder man, at de forskellige *anvendelsesmåder for nationalproduktet* har spillet en stærkt varierende rolle i udviklingen. I 1951 var forsvarsudgifterne så langt den dominerende faktor, selv om desuden øget privat forbrug var af væsentlig betydning; også alle andre anvendelser lagde dog beslag på større beløb i 1951. I første halvdel af 1952 var det stadig forsvarsudgifterne og det private forbrug, der spillede den største rolle for nationalproduktets stigning. Derimod gik lagerdannelsen stærkt tilbage i denne periode; vel øgedes lagrene lidt, men dog i langt mindre omfang end i 1951, en udvikling, der hænger sammen med, at store dele af erhvervslivet i løbet af 1951 var kommet til at ligge med for store lagre i forhold til efterspørgselen, og derfor bestræbte sig for at reducere disse.

I 3. kvartal 1952 er billedet helt vendt om; forbruget stagnerer, og forsvarsudgifterne er endog for første gang siden Koreakrigens udbrud lavere end i det foregående kvartal, begge forhold antagelig følger af stålstrejken. Derimod sker der påny en stigning i lagerdannelsen, idet de overnormale lagre ved årets

midte stort set var blevet likvideret, således at en fornyet opbygning kunne begynde. Endelig er – efter de foreløbige skøn – alle poster pånу positive i 4. kvartal 1952.

Produktion og beskæftigelse.

Udviklingen i *industriens produktion* illustreres af nedenstående diagram, der viser, at fremstillingen af varige goder efter det af stålstrejken forvoldte tilbageslag i sommermånederne har nået et nyt højdepunkt i november 1952. Også produktionen af ikke-varige goder, der som følge af svækkelsen i forbrugsefterspørgselen havde været svagt nedadgående siden foråret 1951, har ligget højere i sidste halvdel af 1952 end i begyndelsen af året; men den er dog stadig nogle procent lavere end det foreløbige maksimum i februar 1951.

Bygge- og anlægsvirksomheden, målt ved udgifterne hertil, har gennem de første 11 måneder af året ligget højere end i 1951, der igen lå betydeligt over 1950. Fremgangen skyldes det offentlige byggeri. Det løbende private boligbyggeri var i årets første måneder en del lavere end året før; men takket være en fremgang i antallet af påbegyndte lejligheder, er det senere kommet op på et højere niveau; i alt er der i jan.–okt. 1952 påbegyndt praktisk talt samme antal lejligheder som i de første 10 måneder af 1951, og da restriktionerne vedrørende boligbyggeri er blevet lempet, må man antagelig vente, at der for hele året viser sig at være tale om en stigning. Andet privat byggeri er næsten uforandret i forhold til i fjor.

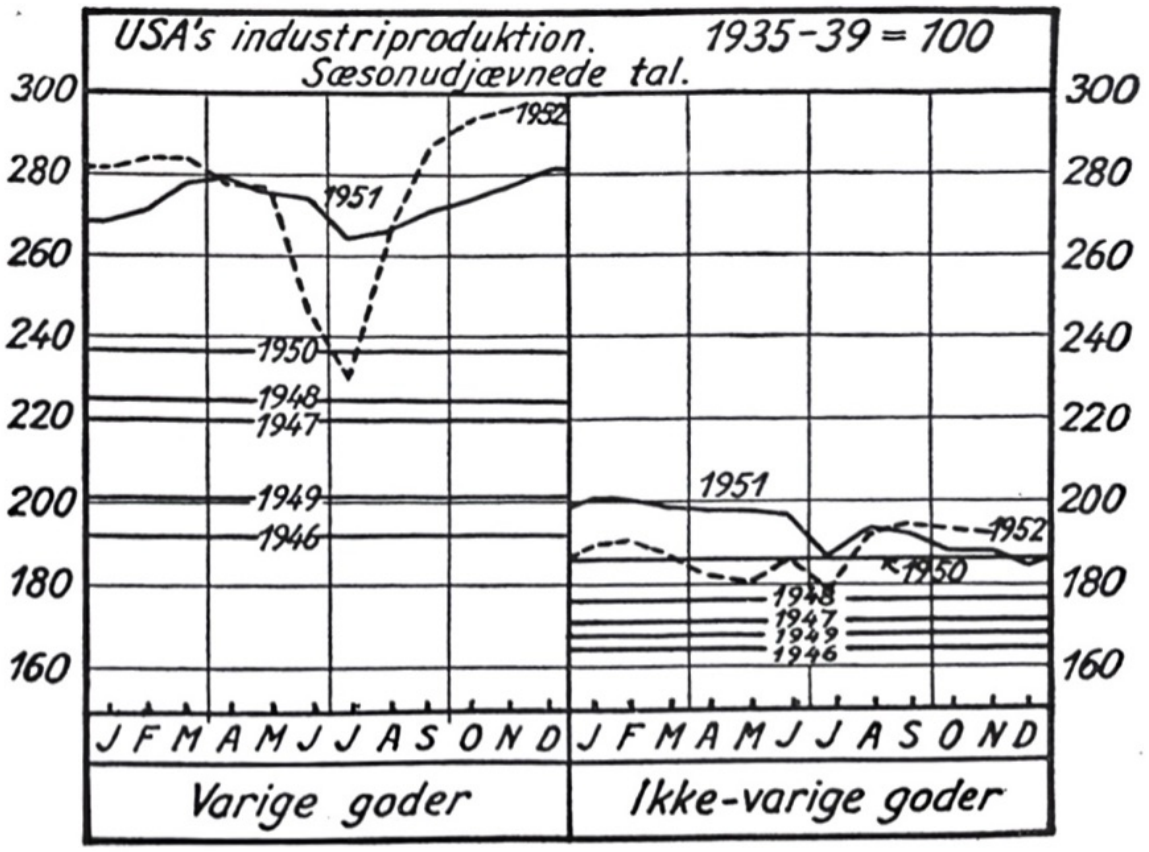

Diagrammet bygger på foreløbige tal. Senere opgørelser viser stigning også for ikke-varige goder i okt.–nov. (til 195 og 197), ligesom varige goder i nov. har nået 300.

Amerikanske konjunkturtal.

		Priser[1]			Industri-produktion[2]	Bygge- og anlægsvirksomhed[3]		Arbejdsmarked			Detail-omsætning[7]	Udenrigshandel		Aktiekurser[10]	Personlige indkomster[11]	Bruttonational-produkt[12]
		Engrospriser		Leveomkostninger												
		Samlet indeks	Landbr.-produkt.			Ialt	Boligbyggeri	Beskæftigede[4]	Arbejdsløshed[5]	Arbejdsløn[6]		Import[8]	Eksport[9]			
		1947-49 = 100 *	1947-49 = 100 *	1935-39 = 100 *	1935-39 = 100 *	1947-49 = 100 *	1947-49 = 100 *	Mill. *	Mill. *	Cents *	Mld. $ *	Mill. $ *	Mill. $ *	1935-39 = 100 *	Mld. $ *	Mld $ *
	1938	—	—	101	89	35	27	30.3[13]	8.1[14]	63	3.5[13]	163	258	88	68	85
	1945	—	—	129	203	36	16	40.1	1.0	102	6.5	347	817	122	172	215
	1946	79	83	140	170	82	87	41.4	2.3	109	8.5	412	812	140	178	211
	1947	96	100	160	187	84	86	43.4	2.1	124	10.0	480	1278	123	191	233
	1948	104	107	172	192	102	98	44.2	2.1	135	10.9	594	1054	124	210	259
	1949	99	93	170	176	113	116	43.0	3.4	140	10.9	552	1003	121	206	258
	1950	103	98	172	200	159	185	44.1	3.1	147	12.0	738	856	146	226	284
	1951	115	113	186	220	171	170	46.4	1.9	159	13.2	914	1252	177	254	329
	1952	112	107											188		345
Juli	1951	114	111	186	212	162	179	46.4	1.9	160	12.8	894	1186	173	255	—
Aug.	—	114	110	186	217	156	176	46.7	1.6	160	13.1	881	1270	182	257	—
Sept.	—	113	110	187	218	147	168	46.9	1.6	161	13.0	721	1232	187	257	331
Okt.	—	114	112	187	218	140	160	46.9	1.6	162	13.2	834	1152	185	262	—
Nov.	—	114	112	189	219	156	146	46.8	1.8	163	13.2	819	1388	178	261	—
Dec.	—	114	111	189	218	166	145	47.6	1.7	164	13.1	800	1438	183	263	337
Jan.	1952	113	110	189	221	161	142	45.9	2.1	164	13.2	922	1253	187	263	—
Febr.	—	113	108	188	222	156	163	45.9	2.1	164	13.4	893	1339	183	264	—
Marts	—	112	108	188	221	164	174	46.0	1.8	166	13.0	964	1424	185	262	339
April	—	112	109	189	216	171	189	46.3	1.6	165	13.3	932	1338	184	263	—
Maj	—	112	108	189	211	168	186	46.3	1.6	166	13.8	835	1462	184	265	—
Juni	—	111	107	190	204	172	193	46.3	1.8	166	14.0	861	1164	188	267	343
Juli	—	112	110	191	193	177	196	46.0	1.9	165	13.6	838	1016	192	264	—
Aug.	—	112	110	191	214	207	193	47.1	1.6	167	13.3	817	1072	191	270	—
Sept.	—	112	106	191	226	207	191	47.7	1.4	169	13.6	877	1217	188	274	343
Okt.	—	111	105	191	229	203	185	47.8	1.3	171	14.1	918	1191	183	276	—
Nov.	—	111	104	191	233	184	181	47.9	1.4	172				190	276	—
Dec.	—	110	101											197		355

* Tallene for 1938 og 1945–52 (de første 9 rækker) er gennemsnit for 12 måneder.

[1] Bureau of Labor Statistics. [2] Federal Reserve Board's sæsonudjævnede indeks. [3] Værdien af byggekontrakter efter F. W. Dodge Corp.; indekset udjævnet for sæsonsvingninger af F. R. B. [4] Antal beskæftigede („employees") uden for landbruget ifl. Bureau of Labor. Af det samlede antal beskæftigede i nov. 1952, 47.9 millioner, faldt 16.5 mill. på industrien, 0.9 på minedrift, 2.6 på bygge- og anlægsvirksomhed, 4.2 på transport og off. forsyningsvirksomheder, 10.3 på handel, 2.0 på pengeinstitutter, 4.7 på tjenesteydelser, og 6.7 var off. ansatte. [5] Bureau of Census. [6] Gennemsnitlig timefortjeneste i fabriksindustrien. [7] Survey of Current Business. Tallene udjævnede for sæsonsvingninger. Beregningsgrundlaget er noget udvidet fra 1951. [8] Generalindførsel. [9] Inkl. reeksport; omfatter også hjælp til udlandet („foreign aid and relief"). [10] Standard and Poor's Corp. omfatter 480 industri-, jernbane- og „public utility" selskaber. [11] „Personal income". Tallene er udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til tal for et helt år. [12] Kvartalstallene er udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til tal for et helt år. [13] 1939. [14] 1940.

Det høje niveau for produktionen har medført, at *arbejdsløsheden* i de senere måneder er gået yderligere ned. I oktober faldt den til under 1,3 mill. mand, svarende til 2 % af den totale civile arbejdsstyrke; dette niveau repræsenterer et absolut minimum for efterkrigsårene. I november indtraf der en sæsonmæssig stigning til 1,4 mill. mand eller 2,2 % mod 2,9 % i november 1951.

Priser og lønninger.

Efter en stigning på ca. 16 % fra juni 1950 til februar 1951 har *engrospriserne* vist en svagt faldende tendens. I hele 1952 har engrospristallet (1947–49 = 100) svinget inden for intervallet 110–113, og decembertallet blev 110, ca. 5 % lavere end maksimum i foråret 1951.

Detailpriserne har derimod været jævnt stigende bortset fra ubetydelige afbrydelser. Først i løbet af efteråret 1952 synes der at være sket en stabilisering på et niveau, der ligger omkring 12 % højere end i perioden før Koreakrigens udbrud. Årsagen til stabiliseringen er, at lavere fødevarepriser – på grund af større udbud – balancerer mod højere priser på beklædning og husleje.

Efter at stålarbejderne i sommer havde opnået en betydelig lønforhøjelse, fremsatte kulminearbejderne lignende krav, og efter langvarige forhandlinger og optræk til en større strejke, lykkedes det også for denne fagforening at få en klækkelig lønforbedring, der endog var større end stålarbejdernes, nemlig 1,90 $ pr. dag samt yderligere bidrag til pensionsfonds.

Den ugentlige *timefortjeneste* for hele industrien, der allerede i november var oppe på 1,72 $, har dermed fået yderligere en tilvækst. Stigningen fra juni 1950 til nov. 1952 andrager i alt 26 cents pr. time eller godt 18 %. Realtimefortjenesten er steget med ca. 5 %.

ENGLAND OG STERLINGOMRÅDET

Englands udenrigshandel og betalingsbalance.

Det mest bemærkelsesværdige træk i den økonomiske udvikling i England i den sidste del af 1952 er utvivlsomt den betydelige *nedgang i underskuddet på handelsbalancen,* der illustreres af nedenstående oversigt.

Underskud på Englands handelsbalance i mill. £[1].
(Månedsgennemsnit).

	1950	1951	1952
1. kvartal	24	79	71
2. „	50	106	88
3. „	21	125	62
4. „	23	98	46

[1] Inclusive reeksport.

Det fremgår heraf, at den voldsomme merimport, som karakteriserede 1951, nu er blevet reduceret til en mere overkommelig størrelse, selv om den dog

stadig ligger væsentligt over 1950-niveauet. Hvis importværdien regnes f. o. b. i stedet for c. i. f. (som i tabellen ovenfor), reduceres det månedlige underskud i første halvår 1951 med ca. 55 mill. £, i andet halvår med ca. 40 mill. £ og i første halvår 1952 med ca. 35 mill. £.

En nærmere analyse af de forhold, der har ført til den beskrevne udvikling på handelsbalancen, viser, at bedringen først og fremmest beror på et fald i *importens værdi* på omkring ved 100 mill. £ pr. måned fra toppunktet i sommeren 1951 til de seneste måneder, for hvilke oplysninger foreligger. Dette fald skyldes i første række *mindre importmængde*; indeks for importkvantum (1950 = 100) er fra 3. kvartal 1951 til 3. kvartal 1952 faldet fra 119 til 93 eller med godt 20 %. Baggrunden er i hovedsagen den stagnerende aktivitet, som har muliggjort en vis nedbringelse af lagrene af en række importerede råvarer, hvortil kommer virkningerne af de i efteråret 1951 gennemførte importrestriktioner, der efterhånden har gjort sig stærkere gældende. Lavere importpriser har derimod hidtil kun spillet en mindre rolle. Til og med 2. kvartal 1952 var indeks for enhedsværdien af den faktiske indgåede import endnu svagt stigende; men indekset for de priser, hvortil import kontraheres, er gået ned med ca. 11 % fra jan. til nov. 1952, og der er derfor grund til at antage, at også enhedsværdien af den faktiske import har været noget nedadgående siden 2. kvartal.

Imidlertid er *også eksportens værdi gået tilbage*; efter at have nået et maksimum i årets første måneder (ca. 265 mill. £ i hver af månederne januar og marts og lidt mindre i den kortere februar måned), dalede eksportværdien

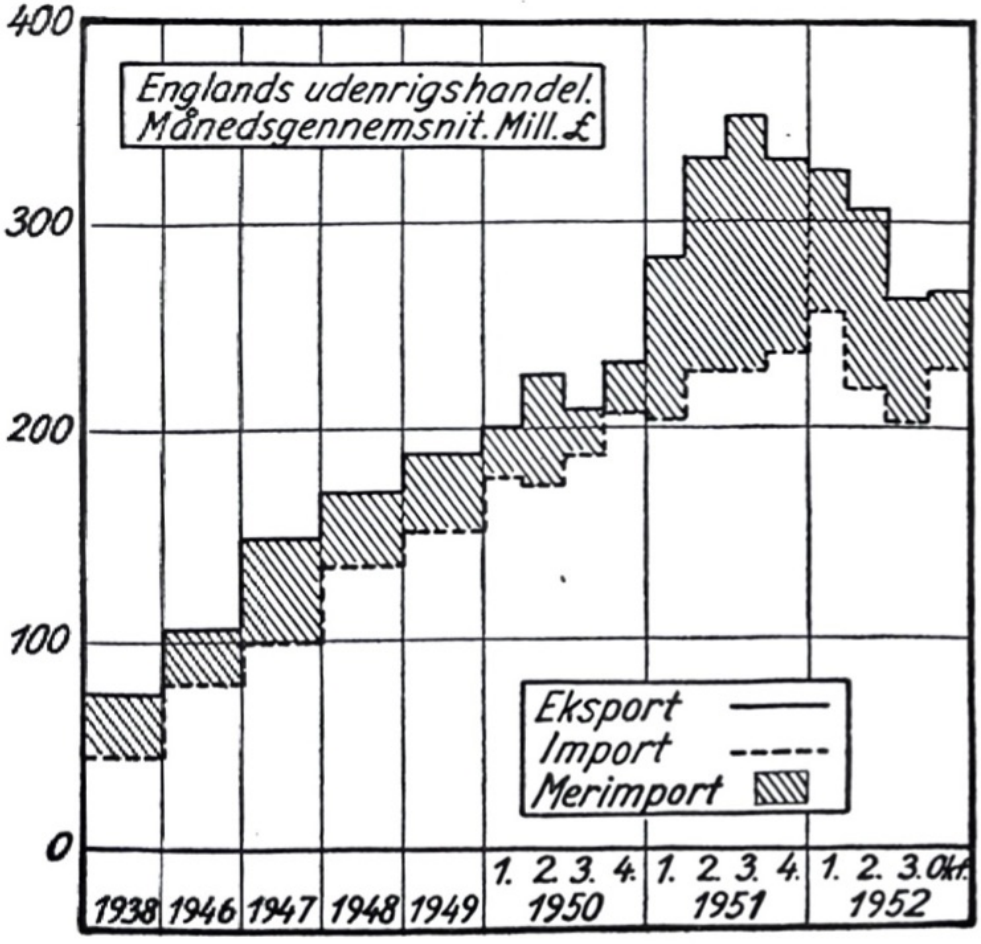

til mindre end 200 mill. £ i august og september, for dog atter at vokse noget i årets sidste 3 måneder. Også her er det mængden, der er blevet reduceret, medens enhedsværdien har været praktisk talt uforandret.

Ser man på *udenrigshandelens fordeling på områder,* finder man, at importen fra sterlingområdet stort set er uforandret, medens importen fra andre områder, herunder fra den vestlige halvkugle og OEEC-landene, er gået stærkt tilbage. På eksportsiden viser nedgangen sig derimod i hovedsagen over for sterlingområdet navnlig Australien og New Zealand, der også har gennemført drastiske importrestriktioner, hvorimod der ikke er sket nogen større ændringer i forhold til andre områder. Udviklingen i Englands handelsbalance har således bidraget til at forbedre det samlede sterlingområdes betalingsstilling over for omverdenen. Nedenstående tabel illustrerer klart de omtalte forhold.

Englands udenrigshandel[1] *i mill. £ fordelt på områder.*
(Månedsgennemsnit).

	U.S.A., Canada, Latinamerika m.v.			OEEC-landene			Sterlingområdet		
	Imp.	Exp.	Merimp.	Imp.	Exp.	Merimp.	Imp.	Exp.	Merimp.
3. kv. 1951	104	39	65	87	48	39	117	114	3
4. „ 1951	89	34	55	89	51	38	111	125	÷14
1. „ 1952	81	34	47	84	55	29	119	130	÷11
2. „ 1952	79	36	43	72	51	21	120	100	20
3. „ 1952	59	35	24	66	52	14	114	88	26
okt. md. 1952	61	43	18	68	58	10	119	101	18

	Østeuropa			Øvrige verden			I alt		
	Imp.	Exp.	Merimp.	Imp.	Exp.	Merimp.	Imp.	Exp.	Merimp.
3. kv. 1951	20	5	15	27	13	14	355	219	136
4. „ 1951	22	6	16	24	12	12	335	228	107
1. „ 1952	21	7	14	24	13	11	329	239	90
2. „ 1952	14	6	8	23	15	8	308	208	100
3. „ 1952	11	4	7	14	13	1	264	192	72
okt. md. 1952	11	4	7	8	13	÷5	267	219	48

[1] Exclusive reeksport.

Medens der således er foregået en forbedring af Englands handelsbalance, var udviklingen på de *øvrige lobende poster* på betalingsbalancen i hvert fald til og med 1. halvår 1952 (den sidste periode for hvilken oplysninger foreligger) mindre tilfredsstillende, hovedsagelig på grund af faldende fragtrater. Følgende oversigt giver et billede af udviklingen.

Englands balance på tjenesteydelser.
(Mill. £).

	1951		1952
	1. halvår	2. halvår	1. halvår
Dollarområdet	+ 4	÷101	÷ 42
Andre områder	+261	+150	+150
I alt	+265	+ 49	+108

Som man ser, skete der fra første til anden halvdel af 1951 en væsentlig forringelse af balancen, i nogenlunde lige stærkt omfang i forhold til dollarområdet og andre valutaområder. I det følgende halvår rettedes balancen noget op, men alene over for dollarområdet, et forhold, der skyldes, at England i sidste halvdel af året har betydelige rentebetalinger at præstere til U.S.A. og Canada, hvorimod tilsvarende betalinger ikke forfalder i første halvår.

Til gengæld er *U.S.A.'s økonomiske og militære gaveydelser* til England pany steget betydeligt fra 1951 til 1952 jvf. følgende oversigt.

	1951		1952	
	1. halvår	2. halvår	1. halvår	2. halvår
U.S.A.s økonomiske og militære ydelser til England (mill. £)	33	14	58	82

Endvidere er der som nedenfor vist sket en væsentlig ændring i udviklingen, for såvidt angår Englands *langfristede kapitalmellemværender med udlandet.* Medens der endnu i 1951 foregik en forbedring i Englands langfristede kapitalbalance i forhold til omverdenen, er der i første halvår 1952 tværtimod sket en vis forringelse.

Forbedring (+) eller forringelse (÷) i Englands langfristede nettomellemværender med udlandet.
(Mill. £).

	1951		1952
	1. halvår	2. halvår	1. halvår
I forhold til:			
Dollarområdet	÷ 28	+65	÷44
OEEC-området	+ 48	+18	÷25
Sterlingområdet	+ 90	+63	+35
Andre områder	+ 53	÷47	+ 3
I alt	+163	+99	÷31

Den pludselige forbedring i forhold til dollarområdet i 2. halvår 1951 – der går helt på tværs af den øvrige udvikling – hænger bl. a. sammen med, at England foruden renter også betaler afdrag på sin amerikanske og canadiske gæld i slutningen af hvert år (i 1952 med ca. 24 mill. £).

Det samlede resultat af alle disse forskydninger er blevet, at *Englands valutastilling,* der i første halvdel af 1951 forringedes med 201 mill. £ og i anden halvdel endog med 479 mill. £, i de første 6 måneder af 1952 pany forbedredes med 113 mill. £.

Der foreligger endnu ikke oplysninger om udviklingen i anden halvdel af 1952 (bortset fra de gengivne tal for udenrigshandelen); men det tør formentlig antages, at der også i denne periode er sket en bedring i Englands valutariske situation.

Det ydre sterlingområdes betalingsbalance.

Det ydre sterlingområde, der består af de britiske dominions (undtagen Canada), mandater og territorier, foruden nogle få lande uden for det britiske Commonwealth (Island, Irland, Iraq, Jordan, Burma) havde endnu i *1ste halvdel af 1951 et meget betydeligt overskud på den løbende betalingsbalance* – såvel med dollarområdet som med EPU-landene og andre valutaområder; årsagen hertil var i første række, at disse lande, der overvejende er råstofproducerende, i denne periode opnåede meget høje priser for deres varer som følge af prisstigningsbølgen efter Koreakrigen. Derimod havde det ydre sterlingområde et løbende underskud over for selve England, der imidlertid dækkedes ved engelsk kapitaleksport. Da sterlinglandenes mellemværender med andre valutaområder for størstedelens vedkommende afregnes via engelske banker, medførte denne udvikling, at det ydre sterlingområdes tilgodehavender i England steg meget kraftigt, nærmere betegnet med ca. 370 mill. £, hvoraf ca. 200 mill. £ skyldtes overskud over for dollarområdet.

I det følgende halvår vendtes billedet imidlertid fuldstændigt om. Der var nu underskud over for alle andre valutaområder, og i forhold til England selv steg underskuddet til det dobbelte, samtidig med at den engelske kapitaleksport faldt; resultatet blev en nedgang i det ydre sterlingområdes tilgodehavender i England på 310 mill. £. Dette omslag var den naturlige følge af, at prisudviklingen for råvarer var vendt, og at også de eksporterede mængder gik ned, i forbindelse med en stigning i importen fremkaldt af den foregående periodes store indtægter.

Dels på grund af en ny, men mere beskeden eksportstigning, dels ved hjælp af skærpede importrestriktioner (bl. a. i Australien og New Zealand) opnåede det ydre sterlingområde i første halvdel af 1952 balance over for ikke-sterlinglandene – sammensat af et lille underskud over for EPU-landene og et tilsvarende overskud over for dollarområdet og andre valutaområder. Derimod steg det løbende underskud over for England pånyt, medens Englands kapitaleksport til det ydre sterlingområde gik yderligere tilbage. Tilsammen medførte udviklingen et yderligere fald i områdets sterlingtilgodehavender på ca. 235 mill. £.

Nedenstående tabel illustrerer nærmere den beskrevne udvikling

Det ydre sterlingområdes betalingsbalance[1].
(Mill. £).

	1951		1952
	1. halvår	2. halvår	1. halvår
Løb. bal. over for England	÷ 88	÷182	÷268
Kapitalimp. fra England	+ 90	+ 63	+ 35
Løb. bal. m. dollarområdet	+202	÷ 23	+ 11
„ „ „ EPU-området	+120	÷ 88	÷ 18
„ „ „ andre områder	+ 44	÷ 81	+ 6
I alt (= ændring i £-tilgodehavender) ...	+368	÷311	÷234

[1] Kun den del, der afregnes via England; den væsentligste post, der ikke er medtaget, er en del af Sydafrikas dollartransaktioner.

Det samlede sterlingområdes valutasituation.

Da det ydre sterlingområdes over- og underskud over for den øvrige verden som nævnt afregnes over England, og da over- og underskud i forholdet mellem England og sterlingområdets øvrige medlemmer naturligvis går ud mod hinanden, kommer man ved en sammenlægning af ændringerne i Englands egen valutastilling og ændringerne i det ydre sterlingområdes tilgodehavender i England frem til ændringerne i hele sterlingområdets valutasituation.

I følgende tabel er denne sammenlægning foretaget. Tallene i de to første linier er taget fra den foregående tabel og fra teksten vedrørende udviklingen for selve England.

Ændringer i hele sterlingområdets valutastilling.
(Mill. £).

	1951		1952
	1. halvår	2. halvår	1. halvår
Ændring i Englands valutastilling	÷201	÷479	113
Det ydre sterlingområdes £-tilgodehavender	368	÷311	÷234
I alt	167	÷790	÷121
Financieret ved ændring i sterlingområdets samlede guld- og dollarreserve	203	÷548	÷232
Englands EPU-stilling	33	÷279	÷ 61
Ikke-sterlinglandes £-tilgodehavender	÷ 48	52	174
Andre valutatilgodehavender	÷ 21	÷ 15	÷ 2
I alt	167	÷790	÷121

Tabellen viser, at sterlingområdets underskud i perioden fra midten af 1951 til midten af 1952 fortrinsvis er blevet financieret ved nedbringelse af guld- og dollarbeholdningerne samt ved gældsstiftelse hos den europæiske betalingsunion. Derimod har England i periodens løb nedbragt sin sterlinggæld til lande uden for sterlingområdet.

Guld- og dollarreserven nåede sit minimum i april 1952 med 594 mill. £ (1662 mill. $). Siden har tendensen været stigende først svagt, siden stærkere; i december skete der dog atter et fald på 49 mill. $ på grund af de omtalte rente- og afdragsbetalinger til U.S.A. og Canada (181 mill. $); ult. december var reserven 1846 mill. $. I de sidste måneder er også Englands månedlige underskud over for den europæiske betalingsunion, der havde vedvaret uden afbrydelse siden maj 1951, blevet afløst af overskud, og England, der endog siden august havde været ude af sin debitorkvote, vendte i november tilbage til denne. Den bedring i valutaudviklingen, som indledtes for sterlingområdet i første halvdel af 1952, synes altså at være fortsat også i årets sidste 6 måneder, endog i så stærkt tempo, at der tilsyneladende er sket en direkte fremgang i den samlede valutastilling. Der foreligger dog ikke i øjeblikket oplysninger, der muliggør en mere detailleret analyse af disse sidste måneders udvikling.

Prisudviklingen i England.

Hverken engros- eller detailpriser har udvist større svingninger i de senere måneder. Tendensen har for *engrosprisernes* vedkommende været svagt nedadgående siden januar 1952; men faldet androg indtil november kun ca. 3 %. *Detailpriserne* steg ca. 6 % fra årets begyndelse til dets midte, faldt derefter 1 % indtil september, men gik tilsvarende op i oktober. Det er i hovedsagen fødevarerne, der har forårsaget disse udsving.

Forbruget.

De privates udgifter til forbrug, der i 4. kvartal 1951 og 1. kvartal 1952 – regnet i faste priser – lå ca. 5 % lavere end i den tilsvarende periode et år tidligere, steg ret kraftigt i 2. kvartal 1952, og afstanden fra 2. kvartal 1951 reduceredes til ca. 2 %. I 3. kvartal steg forbruget yderligere med ca. 5 %; men ikke desto mindre blev procenten i forhold til tilsvarende kvartal i 1950 lidt mindre end i 2. kvartal; dette må imidlertid antages at bero på, at forbruget navnlig af varige goder var usædvanlig stort i 3. kvartal 1950 – umiddelbart efter Koreakrigens udbrud. Det er da også de to grupper af varige goder, der trækker indekset for 3. kvartal nedad – jvf. nedenstående tabel, dels fordi sammenligningsgrundlaget fra 1950 er særlig højt, dels fordi man endnu ikke har brugt de dengang indkøbte varige goder. For ikke-varige goder ligger forbruget på højde med eller højere end i 1950 og 1951. Man synes derfor at kunne gå ud fra, at den fornyede forbrugsopgang er af mere varig art. Herfor taler også, at de kraftige nedskæringer af indkøbene af varige goder før eller siden nødvendiggør ekstraordinære fornyelser.

Forbrugsudviklingen i England 1951–52.
Udgifter, regnet i 1948-priser, i procent af tilsvarende kvartal 1950.

	1951				1952		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Fødevarer	103	101	98	96	100	101	101
Drikkevarer og tobak ...	107	104	99	102	106	102	100
Husleje, brændsel m. v.	103	104	103	103	103	104	104
Møbler m. v.	115	103	85	82	94	87	85
Fodtøj og beklædning ...	112	95	79	81	87	89	87
Andre udgifter	105	101	102	99	103	100	101
Samtlige udgifter	106	101	97	95	100	99	98

Ifølge foreliggende oplysninger har detailhandelens afsætning i julemåneden været meget betydelig.

Produktion og beskæftigelse.

Industriproduktionen har gennem det meste af 1952 ligget lavere end i de tilsvarende perioder i 1951. I 2. og 3. kvartal var afstanden ca. 7 %, men i oktober indskrænkedes den til 2 %; om dette skyldes andet end tilfældigheder, kan dog endnu ikke siges. Blandt de hårdest ramte erhvervsgrene har været *tekstil- og beklædningsindustrien,* der ikke blot har mødt afsætningsvanskelig-

heder på hjemmemarkedet, men desuden i højere grad støder på japansk og tysk konkurrence på eksportmarkederne. At dømme efter beskæftigelsesudviklingen i de senere måneder synes der imidlertid atter at være fremgang inden for disse industrier. *Læderindustri* samt *papir- og trykkeindustri* har ligeledes stor andel i den nedadgående linie i produktionen som helhed, men også *metal- og maskinindustrien* – herunder ikke mindst bilindustrien – viste tilbagegang i april og juli kvartaler. Derimod er *nærings- og nydelsesmiddelindustrierne* i langsom fremgang i god overensstemmelse med udviklingen i forbruget.

Kulproduktionen har i 1952 været lidt større end i 1951, idet man er nået op på ca. 225 mill. tons kul, mod 222 mill. tons året før. Da forbruget – bl. a. på grund af den faldende industriproduktion – samtidig har været 2–3 mill. tons mindre end i 1951, har eksporten kunnet øges med et par mill. tons, ligesom lagrene er noget bedre end sidste vinter.

Boligbyggeriet har haft et usædvanlig godt år. Antallet af færdiggjorte lejligheder (i England og Wales) vil antagelig overstige det hidtidige maksimum fra 1948, 206,000 lejligheder. Endnu kraftigere har stigningen været for påbegyndte lejligheder; i årets 3 første kvartaler påbegyndtes 152,000 lejligheder, eller 10 % mere end i noget helt år siden krigen. Også antal af lejligheder under opførelse har nået et foreløbigt maksimum.

Den lavere industriproduktion har bl. a. givet sig udslag i en større *arbejdsløshed,* der navnlig var udpræget i maj–juni. I efterårsmånederne er den sædvanlige sæsonbetingede stigning i ledigheden imidlertid blevet modvirket af en meget kraftig tilbagegang i ledighedstallene for tekstil- og beklædningsindustri. Medio november var ledighedstallet ca. 406,000 mod 290,000 året før. I maj var forskellen mellem 1951- og 1952-tallene ca. 250,000.

Commonwealth-Konferencen.

Efter månedlange forberedelser på embedsmandsniveau åbnedes sidst i november en konference mellem det engelske verdensriges øverste politiske repræsentanter, som skulle træffe afgørelse om *hovedlinierne i den økonomiske politik,* der skal følges i den kommende tid. Sådanne konferencer har været holdt ret hyppigt i efterkrigsårene, senest i januar 1952, midt under den foran omtalte betalingskrise for England og hele sterlingområdet. Den gang var opgaven at træffe foranstaltninger på kort sigt for at overvinde krisen, og disse foranstaltninger har – i forbindelse med andre faktorer – faktisk ført til en lettelse af situationen. Nu i november var det *langtidsperspektiverne,* man lagde vægt på.

Konferencen varede i 3 uger, og ved dens afslutning udsendtes et kommunique, der redegjorde for de resultater, der var nået. Som de fleste af den slags dokumenter var det holdt i ret almindelige vendinger, og det er vanskeligt på grundlag heraf at danne sig noget klart billede af, hvilke konkrete foranstaltninger, der vil blive truffet.

Konferencen udtalte, at det britiske verdensrige ikke har til hensigt at skabe en økonomisk blok, der vil drive en diskriminerende politik mod andre lande. Tværtimod vil det ved at styrke sig selv bidrage til at gavne verdensøkonomien i almindelighed, og det vil i det hele taget arbejde for fremme af en mange-

Engelske[a]) *konjunkturtal.*

	Priser		Industriproduktion[3]	Boligbyggeri[4]		Arbejdsmarked				Privat forbrug[7]	Udenrigshandel		Aktiekurser[10]
						Beskæftigelse[5]							
	Engrospriser[1]	Leveomkostninger[2]		Antal boliger under opførelse	Antal boliger fuldført	Samlet antal beskæftigede	Fabriksindustrien	Arbejdsløshed	Arbejdsløn[6]		Import[8]	Eksport[9]	
	1938 = 100 •	Juli 1914 = 100 •	1948 = 100 •	1000 †	1000 •	Mill. †	Mill. †	1000 †	Sept. 39 = 100 •	Mill. £ 1948 priser	Mill. £ •	Mill. £ •	31/12 38 = 100 •
1938	100	156	—	—	30.0	17.9	6.8	1688	100	—	77	44	100
1945	167	203	—	26	0.2	16.3	6.8	103	150	—	92	38	—
1946	173	204	—	204	4.1	17.3	6.6	359	162	—	108	80	150
1947	189	203	—	256	11.6	18.6	7.1	256	168	—	149	100	157
1948	216	108	100	191	19 0	19.1	7.3	282	106	8.392	173	137	151
1949	227	111	106	195	16.5	21.8	8.3	243	109	8.521	189	154	137
1950	259	114	114	201	16.5	22.1	8.5	272	111	8.684	217	188	136
1951	315	125	117	226	16.2	22.3	8.7	186	120	8.651	326	226	153
Juli —	315	126	111	—	16.0	22.3	8.7	186	120		359	232	151
Aug. —	319	127	104	—	14.8	22.4	8.7	205	120	2.165	369	210	154
Sept. —	321	128	121	226	17.2	22.4	8.7	217	121		337	218	160
Okt. —	324	129	121	—	17.7	22.4	8.8	264	122		363	246	161
Nov. —	324	129	123	—	17.8	22.3	8.8	290	126	2.202	329	254	148
Dec. —	326	130	113	226	19.2	22.2	8.8	303	126		314	213	144
Jan. 1952	330	132	118	—	15.8	22.2	8.8	378	127		357	264	134
Febr. —	325	133	120	—	16.7	22.2	8.8	394	128	2.018	297	244	132
Marts —	328	133	123	232	21.6	22.1	8.7	433	128		333	265	128
April —	325	135	110	—	17.6	22.1	8.7	468	128		326	229	136
Maj —	323	135	117	—	19.6	22.1	8.6	467	129	2.104	320	236	126
Juni —	323	138	112	252	20.2	22.1	8.6	440	129		276	194	121
Juli —	323	138	101	—	20.2	22.2	8.6	394	129		290	221	129
Aug. —	320	137	97	—	18.0	22.2	8.6	404	130		263	190	135
Sept. —	318	136	115	276	22 0	22.2	8.6	390	131		238	195	135
Okt. —	321	138	119	—	23.4	22.2	8.6	398	131		267	231	136
Nov. —	320	138		—				406	133		262	216	
Dec. —											268	211	

a) Priser, industriproduktion, arbejdsløn, forbrug og udenrigshandel refererer til Det forenede Kongerige (England & Wales, Skotland og Nordirland), boligbyggeri, beskæftigelse og arbejdsløshed til Storbritannien (England & Wales, Skotland).

• Tallene for 1938 og 1945—51 (de første 8 rækker) er gennemsnit for 12 måneder.

† Tallene for 1938 og 1945—51 (de første 8 rækker) gælder for juli (beskæftigelse, arbejdsløshed) eller december.

[1] Board of Trade. [2] Ministry of Labour. Fra juni 1947 nyt indeks med basis juni 1947. [3] Central Statistical Office. [4] Ministry of Health. Permanente boliger. [5] Fra 1949 ny serie, der i modsætning til den tidligere omfatter privat hushjælp og beskæftigede over pensionsalderen (65 år for mænd og 60 år for kvinder). Desuden tælles nu halvdagsarbejdere som heldagsarbejdere. Til sammenligning anføres, at tallene efter den nye opgørelse medio juli 1948 var 21.9 og 8.1. [6] Ugentlige lønsatser. Fra juni 1947 nyt indeks med basis juni 1947, omfattende industri, landbrug, off. forsyningsvirksomheder, detailhandel m. m. [7] Personlige udgifter til forbrugsgoder og tjenesteydelser. Central Statistical Office. [8] Generalindførsel. [9] Inkl. reeksport. [10] Actuaries' Investment Index. Industriaktier den sidste tirsdag i hver måned.

sidig verdenshandel. I denne forbindelse er det af interesse – ikke mindst fra et dansk synspunkt – at notere, at et engelsk forslag om, at samtlige medlemslandes regeringer skulle arbejde for ophævelse af den i henhold til G.A.T.T. overenskomsterne indgåede forpligtelse til ikke at indføre ny fortrinsbehandling mellem Commonwealth-landene indbyrdes, ikke fik tilstrækkelig tilslutning fra konferencens øvrige deltagere. Dog enedes man om at samarbejde med henblik på at få de øvrige G.A.T.T. medlemmer til at acceptere, at England fortsat kan tillade toldfri import af varer fra Commonwealth-landene uanset eventuelle toldforhøjelser, som måtte være nødvendige for at beskytte engelsk industri eller landbrug. Helt død er tanken om *imperiepræference* altså ikke – trods alle udtalelser om betydningen af den friest mulige verdenshandel.

Iøvrigt enedes man om fortsatte bestræbelser for at *bekæmpe inflatoriske tendenser,* både af hensyn til den ydre balance og for at hindre leveomkostningsstigning og uhensigtsmæssig fordeling af produktionsfaktorerne.

Endvidere fremhævedes det, at der mange steder i det britiske verdensrige er vide muligheder for *udvidelse af produktionen af vigtige varer,* som verden har brug for – fødevarer og landbrugsprodukter såvel som mineraler og maskinindustrielle produkter (for den sidste gruppes vedkommende er der formentlig navnlig tænkt på England). Imidlertid har udviklingen af produktionen af disse vigtige varer undertiden været hæmmet af andre tendenser af en mindre sund og varig karakter (dette er antagelig især en hentydning til de forbrugsvareindustrier, der har vist tilbøjelighed til at dukke op navnlig i lande som Australien og New Zealand i ly af importrestriktioner over for England, bl. a. i det sidste årstid). I fremtiden vil man stræbe efter at koncentrere udviklingen af nye produktioner på vareområder, som direkte eller indirekte bidrager til at styrke sterlinglandenes balance over for den øvrige verden.

Med hensyn til *financieringen* understreges det, at England traditionelt har været hovedkilden til kapitaltilførsler til de øvrige Commonwealth-lande og vedblivende må være det. Interessant er det at bemærke, at man fra engelsk side – samtidig med at man forpligter sig til at gøre en særlig indsats for at fremskaffe den fornødne opsparing til investering i de øvrige lande – synes at forbeholde sig en vis ret til at vurdere om de projekter, til hvis financiering der lånes, virkelig er „sunde", samt om de pågældende lande selv har præsteret en passende opsparing. Hvis det virkelig er tanken at udøve en sådan kontrol på effektiv vis, vil det betyde en væsentlig afvigelse fra det herskende princip for kapitalbevægelser inden for sterlingområdet, der med visse undtagelser hidtil er foregået praktisk talt frit.

Man er også enedes om ønskeligheden af drøftelser på et internationalt plan af foranstaltninger til – af hensyn både til forbrugere og producenter – at *hindre de voldsomme prissvingninger for råvarer,* som man har oplevet senest efter Koreakrigens udbrud.

Sterlingkonvertibilitet igen?

Det af de spørgsmål, som drøftedes på konferencen, der måske på længere sigt vil vise sig at være det vigtigste, angår genindførelse af en vis konvertibili-

tet for det engelske pund. Før den anden verdenskrig kunne en indehaver af engelske pund stort set uden begrænsning få sit tilgodehavende omvekslet til en hvilken som helst anden valuta til gældende kurs. Men i de sidste 13 år har denne frie konvertibilitet ikke været til stede – bortset fra en kort periode i 1947. Årsagen hertil er i første række den dollarmangel, der har hersket i det meste af verden uden for U.S.A. Havde man fra engelsk side tilladt, at sterlingtilgodehavender frit kunne omveksles til guld eller dollars, ville der hurtigt være gået svind i Bank of Englands guld- og dollarreserver; dette var netop, hvad der skete i 1947, da man prøvede at genindføre dollarkonvertibilitet, der da også måtte opgives igen efter få måneders forløb. I forhold til de fleste andre valutaer har begrænsningerne af konverteringsadgangen været betydelig mindre rigoristiske. Først og fremmest er der fuldstændig konvertibilitet inden for sterlingområdet – det er netop dette i forbindelse med „pooling" af de fleste dollarindtægter og frivillig tilbageholdenhed ved træk på dollarpuljen, der er karakteristisk for sterlingområdet. Men derudover betyder f. eks. den europæiske betalingsunions tilstedeværelse en automatisk konvertibilitet over for andre medlemslandes valutaer.

Når spørgsmålet om videregående konvertibilitet for sterling nu igen er dukket op, skønt sterlingområdet først i de sidste måneder – med nød og næppe – har overvundet en ny dollarkrise, er der formentlig *flere årsager* hertil. Først og fremmest kan det nævnes, at fri konvertibilitet i almindelighed betragtes som en forudsætning for en *effektiv international arbejdsdeling*; kun når et land kan anvende sine valutaindtægter til køb af varer i det land, hvor de er billigst – uanset om det befinder sig i det ene eller det andet valutaområde, kan den internationale arbejdsdelings fulde fordele opnås. Det må dog hertil bemærkes, at fordelene begrænses, hvis konvertibilitetens gennemførelse nødvendiggør skærpede restriktioner på andre områder – f. eks. skærpet importkontrol – eller en almindelig kontraktiv politik i det land, hvis valuta gøres konvertibel. Fra amerikansk side har man lagt en del vægt på gennemførelse af sterlingkonvertibilitet – 1947-eksperimentet var således fremkaldt af et amerikansk krav i henhold til aftalen om det amerikanske stabiliseringslån til England i 1946. Man hævder – og for så vidt med rette – at den manglende sterlingkonvertibilitet er ensbetydende med *diskrimination mod amerikanske varer*; når et land ikke kan få sine sterlingindtægter omvekslet til dollars, tvinges det til at købe i sterlingområdet, selv om det kunne få varerne billigere i U.S.A. Når man nu har drøftet genindførelse af sterlingkonvertibilitet, er det måske netop til dels for at imødekomme dette amerikanske synspunkt, og for med så meget desto større styrke at kunne kræve ophævelse af amerikanske toldskranker og direkte importrestriktioner.

Skal konvertibiliteten gennemføres, kræver det i første række, at sterlingområdet som helhed på længere sigt opnår fuldstændig ligevægt og måske helst overskud i sine betalinger over for omverdenen, enten ved at de løbende poster bringes i balance, eller eventuelt ved hjælp af langfristede lån fra U.S.A. Sterlingkonvertibilitetens gennemførelse kan således også til en vis grad anvendes som argumentation for fortsat og helst *udvidet amerikansk* långivning. I hvert fald vil det formentlig være nødvendigt, at der – for at imødegå det voldsomme

træk på Bank of Englands dollarbeholdninger, som kan ventes i den første tid efter konvertibilitetens indførelse – etableres et slags *stabiliseringsfond,* til hvilket England kan støtte sig i overgangsperioden, enten i form af en direkte amerikansk kredit eller ved et lån fra den internationale valutafond.

Iøvrigt rejser der sig i tilknytning til det omhandlede spørgsmål en lang række problemer af mere eller mindre teknisk karakter; skal konvertibiliteten omfatte ethvert tilgodehavende, uanset hvordan det er opstået – ved løbende transaktioner eller ved lån, og uanset om det er et nylig opstået eller et ældre tilgodehavende? Skal alle lande uden for sterlingområdet nyde godt af konverteringsadgangen? Vil det ydre sterlingområdes medlemmer fortsat være tilbageholdende i deres krav om dollars, når ikke-medlemmer får lettere adgang til dem? Hvordan skal Englands stilling i den europæiske betalingsunion ordnes?

På disse og en række lignende spørgsmål giver det udsendte kommunique ikke noget svar. Det siges heri, at man vil gå frem skridt for skridt, og at man vil søge tilslutning fra U.S.A.'s og de vesteuropæiske landes side. Det sidste kan måske tages som en antydning af, at man vil søge at overtale i hvert fald nogle af de øvrige OEEC-lande til også at gøre deres valutaer konvertible. Noget sådant kunne måske gennemføres ved oprettelse af en *atlantisk betalingsunion* omfattende de nuværende EPU-medlemmer, U.S.A., Canada og muligvis andre lande. Det er imidlertid ikke muligt her at komme ind på alle de problemer, som oprettelse af en sådan union vil rejse. Og i hvert fald tør man formentlig gå ud fra, at en sådan plan næppe bliver gennemført lige med det første. Sandsynligvis vil der gå langvarige forhandlinger mellem de interesserede lande forud.

DET ØVRIGE VESTEUROPA

Industriproduktionen.

Der er ikke i løbet af de sidste måneder indtruffet større ændringer i de udviklingslinier for industriproduktionen, som har gjort sig gældende i landene på det vesteuropæiske fastland i det sidste årstid, og som nærmere er beskrevet i forrige hefte af „Økonomi og Politik". For de fleste landes vedkommende er forholdet det, at produktionen endnu i oktober lå nogle procent lavere end på samme tidspunkt i 1951.

Kun i *Vesttyskland* er der fortsat tale om en klar fremgang, der endog tilsyneladende påny er taget til i tempo siden sommermånederne. Det har her været *konsumgodeindustrierne,* der førte an, åbenbart som følge af en ændring i handelsleddenes lagerpolitik. I foråret søgte de handlende under indtryk af de faldende priser og forbrugernes tilbageholdenhed at nedbringe deres lagre ved at holde deres indkøb i underkanten af deres løbende afsætning, og konsumgodeproduktionen indskrænkedes tilsvarende. Efterhånden som lagrene faktisk blev reduceret, begyndte de handlende påny at købe ind i større målestok, og produktionen blev atter sat kraftigt i vejret. Udsigterne for afsætning og produktion af konsumgoder i den nærmest kommende tid bedømmes i almindelighed ret optimistisk.

Derimod ser man med en vis bekymring på udviklingen i *produktionsmiddelindustrierne*. Ganske vist gik produktionen på dette område noget i vejret i løbet af november; men når tallene udjævnes for sæsonbevægelser, viser det sig, at der er tale om en stagnation siden foråret 1952. Årsagerne hertil synes at være flere. For det første er de *udenlandske afsætningsmuligheder* for den tyske maskinindustri blevet noget ringere i den senere tid som følge af konjunkturafsvækkelsen i andre lande i forbindelse med disses direkte indgreb over for importen; endvidere henvises der fra visse sider – bl. a. i „Bank Deutsches Länder"s månedsberetninger – til at den tyske industris konkurrenceevne er blevet noget svækket på det sidste, formentlig på grund af en relativt stærk lønstigning; det må dog hertil bemærkes, at man omvendt fra engelsk side stadig henviser til stigende tysk konkurrence som en af årsagerne til Englands vanskeligheder på eksportmarkederne. For det andet er imidlertid også den *indenlandske afsætning* stagnerende, dels som følge af at genopbygningsbehovet nu stort set er mættet, dels fordi industrien ikke længere er i stand til at finansiere sine investeringer selv i samme udstrækning som tidligere, et forhold, der ifølge „Bank Deutsches Länder" skyldes højere lønninger, stigning i visse vigtige materialers priser (der hidtil har været bundne) samt den omstændighed, at skattetrykket er blevet forholdsvis tungere, fordi forskellen mellem det løbende overskud og skattebetalingen, der normalt falder væsentlig senere end indtægten, er skrumpet ind på grund af afdæmpningen i konjunkturudviklingen.

I *Frankrig* holdt produktionen sig endnu i november lidt over sidste års niveau, men forskellen er stadigt svindende. I *Holland,* der i det sidste halve årstid har ført en forholdsvis lempelig kreditpolitik – som følge af en forbedret valutasituation, og til dels i *Italien* synes der at være visse tegn på en fornyet stigning op over niveauet for et år siden; men om disse tendenser er af mere permanent karakter, kan næppe siges i øjeblikket.

Prisudviklingen.

Hverken for engrospriser eller leveomkostninger er der tale om nogen klar og ensartet tendens. I de fleste lande kan man spore et langsomt fald i *engrospriserne*; men f. eks. for Norges vedkommende er der indtil de seneste måneder foregået en fortsat stigning, og i lande som Tyskland, Holland, Frankrig og Italien har faldet siden sommermånederne været meget ringe. *Leveomkostningerne* er stort set ophørt med at stige – Norge og Irland dog undtaget – og i nogle lande er der foregået et svagt fald. I *Frankrig* er det hidtil lykkedes at holde indekset under det niveau, som betinger automatiske lønstigninger; men marginen er meget snæver.

Udenrigshandelen.

De fleste af OEEC-landene har i løbet af 1952 *forbedret deres handelsbalance* betydeligt sammenlignet med 1951, og forbedringen er i hvert fald til og med 3. kvartal foregået i stigende tempo. Denne udvikling beror dels på

bedre bytteforhold, dels på mindsket importkvantum som følge af den aftagende økonomiske aktivitet. Undtagelser danner bl. a. Norge og Sverige, der i 1951 havde en meget gunstig eksportkonjunktur som følge af de høje priser for træ og papir, der nu er faldet væsentligt.

Bl. a. som følge af denne udvikling er det europæiske *dollarproblem* pånyblevet noget mildnet i den sidste del af 1952. Men det er dog stadig omfattende nok til at volde bekymringer med henblik på den kommende udvikling. Inden for EPU er Englands stilling som nævnt blevet væsentligt forbedret, hvorimod *Frankrig* i løbet af efteråret er blevet ekstrem debitor, således at yderligere underskud må afregnes fuldt ud i guld og dollars. I den anden ende af skalaen har to af de hidtidige ekstreme kreditorer, *Italien* og *Portugal,* formindsket deres overskud, således at dette nu svarer til henholdsvis 81 % og 98 % af deres respektive kvoter (ult. november). Også *Tyskland, Holland* og *Sverige* har akkumulerede overskud, der udgør omkring 80 % af deres kvoter. Men for alle tre landes vedkommende har tendensen i overskuddet været nedadgående i de senere måneder. Den eneste ekstreme kreditor er i øjeblikket *Belgien,* hvis overskud andrager 118 % af dets kvote. Det har ikke ændret sig meget i de senere måneder, og Belgiens stilling giver derfor ikke længere anledning til så megen ængstelse for unionens reserver som for blot et halvt år siden.

21.1.1953.

DEN ØKONOMISKE UDVIKLING I DANMARK[1]

Industriproduktionen.

Medens industriproduktionen for hele året 1951 trods nedgangen, der tog sin begyndelse i foråret 1951, blev en ubetydelighed større end i 1950, må man regne med en nedgang fra 1951 til 1952 på omkring 5 %. For industrien som helhed ophørte nedgangen imidlertid i foråret 1952, og det samlede produktionsindeks har siden, når bortses fra sæsonsvingninger, ligget på det da opnåede niveau. Afstanden mellem produktionsniveauet i 1952 og 1951, da produktionen var faldende, er derfor blevet indsnævret mere og mere, indtil den i november androg mindre end 1 % i 1951's favør. Imidlertid har udviklingen i de forskellige industrier været uensartet. I store træk er stabiliseringen siden foråret 1952 et resultat af modgående bevægelser i produktionen af konsumvarer og produktionsmidler, idet en stigning for de første i alt væsentligt er blevet opvejet af en nedgang for de sidste. Situationen er altså den modsatte af den, der var rådende i det tilsvarende tidsrum i 1951, da det var konsumvareproduktionen, der var faldende. I november var stillingen da den, at konsumvareproduktionen med det nye basisår 1949 = 100 var steget til 111 mod 106 i november 1951, hvorimod produktionsmiddelindekset var gået ned til 114 mod 123 i november 1951.

Den vigtigste årsag til stigningen i konsumvareproduktionen er den stærkt øgede aktivitet i først *beklædningsindustrien* og i de sidste måneder tillige i *tekstilindustrien.* I begge disse industrier ligger produktionen nu på et væsentligt højere niveau end i 1951. Som det fremgår af omstående oversigt, var produktionen i træindustrien, den kemiske industri og transportmiddelindustrien ligeledes større end i november 1951, medens de øvrige industrier havde mindre produktion. I adskillige tilfælde var nedgangen dog uvæsentlig. Det mørke punkt i billedet er *jern- og metalindustrien,* hvor produktionsindekset er gået ned fra 120 i maj til 113 i november og dermed var ca. 14 pct. lavere end i november 1951. I en så udpræget produktionsmiddelindustri som *transportmiddelindustrien* var produktionen derimod i november ca. 8 % højere end i november 1951, og den havde i hver af de forudgående måneder i 1952 været større end i de tilsvarende måneder i 1951. Den har dog i efterårsmånederne været noget mindre end i første halvår 1952. Der har været nogen nedgang i beskæftigelsen på skibsværfterne på grund af manglende tilgang af reparationsarbejde, hvorfor

[1] Se også tabelbilaget bag i heftet.

man fra fagforeningsside har foreslået gennemførelse af en lignende ordning, som var gældende under den socialdemokratiske regering, og hvorefter danske redere ikke kunne afgive ordrer på reparationer til udlandet, forinden handelsministeriet havde drøftet sagen med skibsværftsforeningen og centralorganisationen af metalarbejdere. Ultimo november var arbejdsløsheden blandt metalarbejderne steget til 6 % mod 3,3 % i november 1951, men det kan tilføjes, at arbejdsløshedsprocenten var uændret i forhold til oktober.

Industriproduktionen.
(1949 = 100).

	Nov. 1951	Maj 1952	Nov. 1952
Næringsmiddelindustri	108	112	100
Tekstilindustri	105	92	122
Fodtøjs- og beklædningsindustri	95	130	130
Træindustri	112	110	119
Papir- og grafisk industri	105	96	103
Kemisk industri	108	111	115
Sten-, ler- og glasindustri	119	126	110
Jern- og metalindustri	131	120	113
Transportmiddelindustri	109	130	118
Forskellig anden industri	107	94	103
Ialt	113	113	112
Heraf: Konsumvareindustri	106	108	111
Produktionsmiddelindustri	123	120	114

Beskæftigelsessituationen.

Med ophøret af produktionsudvidelsen i 1951 indtrådte en stigning i *arbejdsløsheden,* og i 1952 var arbejdsløshedsprocenten i hver af de første 10 måneder højere end i de tilsvarende måneder i 1951. Ved opgørelsen ultimo november, da der taltes ialt godt 72.000 arbejdsløshedsforsikrede arbejdsløse, var arbejdsløshedsprocenten lavere end i november 1951, nemlig 11.0 mod 11.5, men disse tal giver utvivlsomt et noget for gunstigt billede af udviklingen. De klimatiske forhold kan bevirke ret betydelige svingninger i arbejdsløshedstallet fra uge til uge, og hvis man havde helt ensartede tal i de to år til sammenligning, ville det formentlig vise sig, at arbejdsløshen stadig var noget højere end i 1951. På den anden side må stigningen siden omkring 1. juli, da arbejdsløsheden nåede sit laveste niveau i 1952 med et ledighedstal på ca. 40.000, i det væsentlige betragtes som et sæsonfænomen. Bortset fra den forøgede arbejdsløshed blandt metalarbejdere falder stigningen siden midten af året i hovedsagen på arbejdsmændene, hvoraf ultimo november 12.500 havde været ledige i mindst 7 dage mod ca. 6.000 i begyndelsen af juli, medens det samlede antal egentlige arbejdsløse i samme tidsrum gik op fra ca. 18.000 til 28.500. Stigningen i antallet af egentlige arbejdsløse eksklusive arbejdsmænd i løbet af de 5 måneder udgjorde således kun ca. 4.000. Iøvrigt viser en sammenligning mellem november 1952 og november 1951 for de fleste arbejdsløshedskassers vedkommende omtrent

uforandret ledighed. En betydelig formindsket ledighed havde dog hatte- og buntmagerfaget, skræderfaget, tekstilarbejderne og tobaksarbejderne, medens der foruden for metalarbejderne var stigning for bl. a. papirindustriarbejdere og slagtere.

Udviklingen på arbejdsmarkedet under den konjunkturnedgang, der begyndte i 1951, kan belyses ved hjælp af resultaterne af det statistiske departements *arbejdsstyrkeundersøgelser*[1] af maj 1951 og maj 1952. Denne periode svarer ret nøje til nedgangsperioden for den samlede industriproduktion. Skønt den voksne befolkning i dette tidsrum forøgedes med godt 20.000, var der samtidig en nedgang i antallet af beskæftigede udenfor landbrug, gartneri m. v. på ca. 25.000 eller knap 2 %, hvilket havde bevirket dels en stigning i antallet af egentlige arbejdsløse på ca. 6.000 og dels en nedgang i arbejdsstyrken på ca. 20.000, især kvinder. Da beskæftigelsesnedgangen indtil maj 1952 havde været særlig udpræget i tekstil- og beklædningsindustrien og i en række andre industrier, der fremstiller forbrugsvarer, og da disse brancher beskæftiger forholdsvis mange kvinder, ligger heri en forklaring på, at nedgangen i beskæftigelsen i særlig grad har ramt kvinderne. I landbrug og gartneri var der i det pågældende år en nedgang i beskæftigelsen på ca. 10.000 mænd, hvilket var mere end i de foregående år.

Byggevirksomheden.

Der har i 1952 vist sig en voksende interesse for at sætte boligbyggeri i gang. I juli kvartal blev der således påbegyndt ca. 6.900 lejligheder mod knap 12.000 i første halvår og kun godt 2.700 i juli kvartal 1951. Dette sidste tal var usædvanligt lavt, men også i forhold til juli kvartal 1950, da der påbegyndtes ca. 5.300 lejligheder, var fremgangen betydelig. Foreløbig har den stigende aktivitet på dette område især givet sig udslag i en stærk forøgelse af antallet af lejligheder under opførelse og kun sat sig ringe spor i antallet af fuldførte boliger, der i juli kvartal udgjorde knap 4.300 mod 8.100 i årets første halvdel og ca. 5.300 i juli kvartal 1951. Derimod var der pr. 1. oktober ialt 22.400 lejligheder under opførelse mod ca. 17.800 på samme tidspunkt i 1951. Herved steg det samlede etageareal under opførelse fra 2.5 til 2.8 mill. m² til trods for, at der for erhvervsejendomme var en nedgang fra ca. 540.000 m² til ca. 450.000 m², medens tallet for ikke-erhvervsejendomme lå på samme niveau som den 1. oktober 1951, nemlig ligeledes ca. 450.000 m². Hvad erhvervsejendomme angår, var der i juli kvartal en omend uvæsentlig stigning i det påbegyndte byggeri i sammenligning med juli kvartal 1951, medens der var en betydelig tilbagegang for ikke-erhvervsejendomme. Der er hermed sket en ændring i forhold til første halvår, da det påbegyndte byggeri for erhvervsejendommes vedkommende var mindre end i 1951 og for ikke-erhvervsejendomme næsten dobbelt så stort, alt målt efter etageareal.

---

[1] Arbejdsstyrken omfatter såvel beskæftigede som arbejdsløse. Under beskæftigede henregnes ikke blot funktionærer, arbejdere og medhjælpere, men også selvstændige, direktører, bestyrere og medhjælpende hustruer.

Landbrugsproduktionen.

Kornhøsten var i 1952 større end nogensinde før. Kærneudbyttet er foreløbig opgjort til 4.6 mill. tons, hvilket er næsten 0.8 mill. tons mere end i 1951 og ca. 0.9 mill. tons mere end gennemsnittet for femårsperioden 1945–49. Derimod blev forventningerne til *roehøsten* skuffet, navnlig for sukkerroers og andre bederoers vedkommende; høsten af sukkerroer til fabrik anslås således til kun knap 2 mill. tons mod næsten 2.5 mill. tons i 1951, men de 2 mill. tons er dog væsentlig mere end gennemsnittet for 1945–49, der kun var ca. 1.6 mill. tons. Den samlede høst viste trods nedgangen i roeudbyttet en stigning fra 129 mill. afgrødeenheder i 1951 til 136 mill. afgrødeenheder i 1952. I gennemsnit for årene 1945–49 var tallet knap 121 mill. afgrødeenheder.

Produktionen af animalske landbrugsprodukter var i 1952 noget mindre end i det foregående år. For de første 11 måneder var der en nedgang i mængdeindekset for husdyrproduktionen fra 112 i 1951 til 105 i 1952 (basisår 1935). Nedgangen omfatter alle de vigtigste produkter med undtagelse af ost, hvor produktionen viste en betydelig fremgang, og æg, hvor produktionen var uændret fra 1951. Derimod var smørproduktionen 11 % mindre end i samme tidsrum i 1951, og produktionen af okse- og kalvekød formindskedes med ca. 14 %. Det må i denne forbindelse erindres, at kødproduktionen i 1951 var lidt større end normalt på grund af den da herskende tendens til reduktion af besætningerne. Også flæskeproduktionen var mindre end i 1951, men nedgangen androg kun ca. 4 % og faldt udelukkende på årets første halvdel. Svinetællingerne den 6. september og den 8. november viste fortsat stigning i bestanden, medens tællingen den 27. december gav samme resultat som novembertællingen, nemlig ialt 3.9 mill. stk. Siden tællingen i maj har antallet af drægtige søer været svagt faldende, og i løbet af november og december gik antallet af første gang drægtige søer ned fra 82.000 til 66.000, medens antallet af andre drægtige søer var uforandret 197.000, og bestanden af diegivende søer var steget fra 107.000 til 117.000. Ved udgangen af 1951 var den samlede svinebestand godt 3.2 mill. stk., således at der i 1952 havde været en nettofremgang på ca. 21 %. Med den nuværende bestand af drægtige søer synes der ikke at være udsigt til nogen væsentlig ændring i svinebestanden i den nærmeste fremtid. Navnlig som følge af nedsættelsen af baconprisen ved eksport til England har forholdet mellem flæskeprisen og prisen på foderkorn i de sidste måneder udviklet sig til ugunst for svineavlens rentabilitet, men er dog stadig gunstigere end i begyndelsen af 1952.

Produktionen af animalske landbrugsprodukter.
(Mill. kg).

	11 måneder 1951	1952
Mælk	4904	4609
Smør	157.9	142.2
Ost	70.8	79.6
Flæsk	364.1	344.8
Okse- og kalvekød	191.8	163.5
Æg	110.7	111.5

Svarende til nedgangen i produktionen var også *eksportmængderne af animalske landbrugsprodukter* på de fleste områder mindre end i 1951. Smøreksporten anslås således til kun ca. 116.000 tons mod 139.500 tons i 1951, hvilken nedgang kun delvis opvejes af en betydelig stigning i osteeksporten, fra 46.000 tons i 1951 til ca. 54.000 i 1952.

Af *bacon og flæsk* blev der i 1952 udført ca. 187.000 tons mod 200.000 tons i 1951, af slagteriaffald ca. 25.000 tons mod 28.000 tons og af svinefedt ca. 10.000 tons mod godt 12.000 tons. Den samlede udførsel af disse varer var således ca. 18.000 tons mindre end i 1951, nemlig 222.000 tons mod 240.000 tons. Den store produktion og eksport i 1951 skete imidlertid delvis på bekostning af en nedgang i svinebestanden, medens den forøgelse af svinebestanden, der har fundet sted i 1952, først i de sidste måneder har givet sig udslag i en øget eksport. I de første 8 måneder af 1952 beløb den samlede eksport af bacon og flæsk, slagteriaffald og svinefedt sig til 145.000 tons mod 181.000 tons i de samme måneder i 1951, medens der omvendt for de sidste 4 måneders vedkommende var en fremgang fra 59.000 tons i 1951 til 77.000 tons i 1952.

Hvad eksporten af *slagtekvæg og kød* angår, svarede den i 1952 til ca. 352.000 voksne kreaturer mod 413.000 i 1951. Nedgangen skyldes dels at kreatur- og kødeksporten i 1951 var påvirket af den allerede nævnte besætningsrealisation, dels de vanskelige afsætningsforhold i 1952 på grund af den tyske importpolitik. Endelig kan nævnes, at ægeksporten trods uændret produktion gik frem fra 84.5 mill. tons i 1951 til ca. 86 mill. tons i 1952.

For smør, ost og æg gælder, at *Englands andel* af den samlede udførsel var omtrent som i 1951, medens dets andel af udførslen af bacon og flæsk gik op fra 77 % i 1951 til 94 % i 1952, idet baconeksporten til England trods nedgangen i den samlede eksport af bacon og flæsk forøgedes fra 154.000 tons til 176.000 tons.

Under omtalen af landbrugseksporten bør også nævnes, at der af den nye byghøst er solgt et efter danske forhold meget betydeligt kvantum til eksport som såsæd, maltbyg og malt, for en stor del mod betaling i dollars. Omregnes malten til korn, drejer det sig om over ¼ mill. tons, og bygeksporten havde i de første 11 måneder af 1952 indbragt ialt 145 mill. kr. mod 27 mill. kr. i hele året 1951. Formentlig som følge af den store bygeksport er der opstået en betydelig forskel i prisnoteringerne for byg og havre. Medens månedsgennemsnittet for byg i november 1951 var knap 70 kr. pr. 100 kg og for havre 68 kr., var de tilsvarende tal i november 1952 knap 56 og knap 44 kr.

Prisudviklingen.

Udviklingen af produktion og beskæftigelse i 1952 må ses på baggrund af, at *priserne på de internationale råstofmarkeder* gennem det meste af året havde en faldende tendens og således ikke var egnet til at stimulere foretagsomheden. Prisfaldet fortsatte også under den fornyede opgang i den amerikanske industriproduktion i de sidste måneder af 1952, bl. a. har der været betydelige prisfald for metaller som bly og zink, og som helhed lå råvarepriserne ved udgangen af 1952 kun en lille halv snes procent over niveauet ved Koreakrigens udbrud i

juni 1950. På enkelte områder, hvor prisstigningen og det efterfølgende prisfald havde været særlig kraftig, har priserne dog igen været stigende, således først og fremmest uldprisen.

Herhjemme blev den stadige nedgang i *engrospristallet,* der fra januar til september androg 30 points eller ca. 8 %, i oktober afløst af en lille stigning på 2 points til 355 (1935 = 100). I de fleste varegrupper var priserne dog lavere i oktober end i september, men for vegetabilske levnedsmidler var der en stigning på ikke mindre end 21 points (fra 355 til 376). Årsagen hertil var imidlertid af speciel natur, nemlig højere priser på *sukker* og *kaffe,* hvilket igen stod i forbindelse med ophævelsen af rationeringen af disse varer.

Stigningen i engrospristallet i oktober var således ikke udtryk for en ændring i den almindelige tendens, og november og december viste da også en ny nedgang, som imidlertid indskrænkede sig til ialt 3 points. I det hele taget har nedgangen i engrospristallet siden omkring midten af 1952 været af beskedent omfang, fra juni til december således kun 9 points mod 22 points i første halvår, og i de fleste varegrupper kan man i de sidste måneder iagttage en tendens til stabilisering af priserne. Dette gælder så vigtige varer som brændsel, træ og papir, bygningsmaterialer samt tekstil og konfektion.

Detailpristallet for oktober viste, at stigningen i leveomkostningerne var standset. Udgiften til husholdningsbudgettet, der ligger til grund for beregningen af pristallet, var siden juli formindsket med ialt 28 kr., hvorved pristallet med basis juli 1914 var faldet 1 point til 377, medens det med 1935 som basisår var uændret 220. Der var små nedgange i udgiften til fødevarer, klæder, fodtøj og vask, brændsel og belysning samt anskaffelser og vedligeholdelse, men stigning for spiritus, tobak og fortæring ude samt hygiejne og kulturelle udgifter. Siden april 1951 var det særlige indeks for udgiften til klæder, fodtøj og vask gået ned fra 481 til 408 eller med ca. 15 %, og for brændsel og belysning havde der siden april 1952 været et fald på 6–7 %, men virkningerne heraf på pristallet var blevet mere end opvejet af stigninger på andre områder: fødevarer, bolig og skatter. De to sidstnævnte poster i pristalsbudgettet reguleres kun en gang om året, for boligudgiftens vedkommende ved beregningen af januarpristallet, og man kan med sikkerhed gå ud fra, at denne post vil vise ny stigning i januar 1953.

Baade januar- og julipristallet medførte i 1952 en forhøjelse af arbejdernes dyrtidstillæg henholdsvis den 1. marts og den 1. september, begge gange med 5 øre i timen for mandlige og 3.3 øre for kvindelige arbejdere. Desuden opnåede arbejderne ved vedtagelsen af forligsmandens mæglingsforslag af 19. marts en lønforbedring, der for mandlige arbejdere androg en halv snes øre og for kvinder ca. 6 øre i timen. Væsentligst som følge heraf steg *den gennemsnitlige timefortjeneste* for samtlige arbejdere, der omfattes af arbejdsgiverforeningens lønstatistik, fra 357 øre i januar kvartal til 369 øre i april kvartal, hvilket var 29 øre eller mellem 8 og 9 % mere end i april kvartal 1951. Heroverfor står en procentvis stigning i leveomkostningerne i samme tidsrum på ca. det halve. I ovennævnte tal for den gennemsnitlige timefortjeneste er iøvrigt ikke medregnet feriegodtgørelse så lidt som tillæg for overarbejde og holdskifte og en række specielle tillæg. Feriegodtgørelsen, der fra og med 1. april 1952

udgør 6½ % af den samlede udbetalte arbejdsløn, beløb sig i april kvartal til ca. 24 øre pr. time, medens de forskellige tillæg målt i forhold til samtlige udførte arbejdstimer for alle arbejdere under eet udgjorde 8.6 øre pr. time mod 7.5 øre i april kvartal 1951.

Handelsbalance og valutastilling.

Af handelsstatistiken for de første 11 måneder af 1952 fremgår, at *indførselsoverskudet* i sammenligning med perioden januar–november 1951 formindskedes med ca. 400 mill. kr., og at dette praktisk taget udelukkende skyldtes en tilsvarende nedgang i importen, der var ca. 6 % mindre end i 1951, jfr. nedenstående oversigt over udenrigshandelens hovedtal for de sidste tre år. Skønt

Udenrigshandelen (månedsgennemsnit).
(Mill kr.).

	1950	1951	1952 (Jan. - Nov.)
Indførsel	491	583	551
Udførsel	383	483	478
Indførselsoverskud	108	100	73

indekset for enhedsværdien af de indførte varer, der giver et tilnærmet udtryk for prisændringerne for den faktiske import, gik ned fra 146 (1949 = 100) i januar kvartal til 133 i juli kvartal, lå det i gennemsnit for de tre første kvartaler på omtrent samme niveau som i det tilsvarende tidsrum i 1951, hvoraf følger, at nedgangen i importværdien i det væsentlige skyldes en formindskelse af de importerede varemængder. For eksporten gælder det omvendte forhold, idet eksportværdien er opretholdt på trods af en nedgang i de eksporterede varemængder, jfr. også den foregående omtale af landbrugseksporten. Indekset for enhedsværdien af de udførte varer gik ganske vist ned fra 118 i januar kvartal til 112 i juli kvartal, men var i gennemsnit for de tre første kvartaler 114 mod 106 i januar–september 1951, og *bytteforholdet,* det vil sige forholdet mellem indekset for enhedsværdien af de udførte varer og indekset for enhedsværdien af de indførte varer, forbedredes fra 81 i januar kvartal til 84 i juli kvartal.

1949=100	Enhedsværdi for import	Enhedsværdi for eksport	Bytte-forholdet	Kvantumsindeks for import	Kvantumsindeks for eksport
3. kv. 1950	115	98	85	114	136
4. „ „	113	100	88	135	152
1. „ 1951	123	105	85	127	146
2. „ „	146	105	72	126	153
3. „ „	148	108	73	110	141
4. „ „	143	121	85	114	154
1. „ 1952	146	118	81	119	145
2. „ „	142	113	80	107	132
3. „ „	133	112	84	108	146
1.–3. kv. 1951	139	106	77	121	147
1.–3. „ 1952	140	114	82	111	141

Med hensyn til *eksportens fordeling på hovedgrupper,* er der ikke sket større ændringer i sammenligning med 1951. For landbrugsvarer var der for de 11 måneder en lille stigning fra 2.991 mill. kr. i 1951 til 3.016 mill. kr. i 1952 og for industrivarer en lille nedgang fra 2.031 mill. kr. til 1.994 mill. kr. Desuden kan nævnes, at eksporten af fiskeriprodukter gik op fra 150 mill. kr. til 162 mill. kr. Når industriproduktionen kunne holde sig på det foregående års niveau, skyldtes det imidlertid udelukkende, at den i de første måneder af 1952 var væsentlig større end på samme tid i 1951, idet den siden da har været mindre. Navnlig tallene for oktober og november tyder, som det fremgår af nedenstående oversigt, på voksende vanskeligheder for industrieksporten.

Industrieksporten (månedsgennemsnit).
(Mill kr.).

	1951	1952
Januar kvartal	153	196
April „	193	181
Juli „	187	181
Oktober og november	216	162

Denne tabel kan suppleres med en oversigt, der viser eksporten i nogle vigtige grupper, der henhører under jern- og metalindustrien og transportmiddelindustrien.

Eksporten januar–november.
(Mill kr.).

	1951	1952
Metalvarer, mere bearbejdede	63	87
Maskiner, undtagen elektriske	308	381
Elektriske maskiner, apparater og tilbehør	129	133
Transportmidler	224	173

Det skal straks bemærkes, at den betydelige nedgang for transportmidler ikke skyldes mindre eksport fra skibsværfterne, der eksporterede nye motorskibe over 250 reg. tons br. for 109 mill. kr. mod 59 mill. kr. i samme tidsrum i 1951. Derimod var der en meget stærk tilbagegang i udførslen af brugte damp- og motorskibe, der kun indbragte 34 mill. kr. mod 112 mill. kr. i januar–november 1951. I alle de andre grupper var eksporten større, for maskiner endda væsentlig større, end i 1951. Disse tal tyder ikke på, at årsagen til tilbagegangen i jern- og metalindustriens produktion skal søges i svigtende efterspørgsel fra udlandet, men modbeviser på den anden side ikke, at dette er en medvirkende årsag, idet der i mange tilfælde vil være en betydelig tidsafstand mellem ordreafgivelse og eksport, således at nedgang i eksportordrer først giver sig udslag i mindsket eksport efter længere tids forløb. Iøvrigt var eksporten af metalvarer og elektriske maskiner og apparater både i oktober og november væsentligt mindre end i de samme måneder i 1951, medens den øvrige maskineksport stadig lå over 1951-niveauet.

Hvad angår *udenrigshandelens fordeling på de forskellige lande og landområder* kan først nævnes, at importen fra O.E.E.C.-landene var lidt større end i 1951, medens eksporten til disse lande var omtrent uændret. For den vestlige halvkugles vedkommende var importen ca. 10 % mindre og eksporten over en trediedel større end i 1951, således at underskudet på handelsbalancen med disse lande formindskedes stærkt. Med alle de øvrige lande under eet gik handelen meget stærkt tilbage, importen med ikke mindre end ca. 42 %, eksporten med 19 %.

Udenrigshandelens fordeling på lande og landområder.
(Mill. kr.).

	Januar — November					
	Import		Eksport		Importoverskud	
	1951	1952	1951	1952	1951	1952
Den vestlige halvkugle	892	797	378	488	514	309
O.E.E.C.-landene	4666	4735	4198	4211	468	524
Andre lande	907	526	670	559	237	÷33
Vesttyskland	821	933	667	640	154	293
Østtyskland	75	87	95	70	÷20	17
England[1]	1705	1650	2024	2063	÷319	÷413
Norge	242	234	202	229	40	5
Sverige	530	527	277	273	253	254
Finland	258	162	210	172	48	÷10
U.S.S.R.[1]	59	68	2	75	57	÷7
Polen	238	46	107	34	131	12
Holland	247	352	82	129	165	223
Belgien–Luxembourg	302	361	72	112	230	249
Frankrig[1]	384	286	286	159	98	127
Italien	124	103	185	189	÷61	÷86
Schweiz	144	133	82	110	62	23
U.S.A.[1]	656	526	145	247	511	279
Brasilien	132	157	87	116	45	41
Argentina	53	50	35	42	18	8

[1] Heri indbefattet varer til–fra zonerne i Tyskland, forsåvidt de er købt eller solgt for besættelsesmagternes regning.

I handelen med nogle af Danmarks vigtigste handelspartnere er der sket ret betydelige forskydninger; således har de franske importrestriktioner bevirket en meget stærk nedgang i eksporten til Frankrig, medens eksporten til England trods de engelske importrestriktioner viste fremgang i sammenligning med den tilsvarende periode i 1951. Eksporten til Tyskland har været hæmmet af dette lands toldpolitik for landbrugsprodukter. I den dansk-tyske handelsaftale af 20. december 1952 er der fastsat nye kontingenter for danske landbrugsprodukter, som muliggør en betydelig forøgelse af eksporten til Vesttyskland i 1953, men da det danske krav om sænkning af de tyske toldsatser stadig ikke er blevet opfyldt, er det uvist, i hvor høj grad kontingenterne faktisk vil kunne udnyttes. Idet der med hensyn til Danmarks udenrigshandel med de enkelte lande henvises til ovenstående tabel, skal her iøvrigt kun omtales den over-

raskende udvikling af *handelsbalancen med U.S.A.*, som har fundet sted i den sidste tid. Betragter man de 4 måneder august–november under eet, udgjorde importen fra U.S.A. 118 mill. kr. (1951:250 mill. kr.) og eksporten til U.S.A. 126 mill. kr. (1951:62 mill. kr.), således at Danmark i denne periode havde et overskud i handelen med U.S.A. på 8 mill. kr. mod i de samme 4 måneder i 1951 et underskud på 188 mill. kr. Skønt den vigtigste årsag til denne ændring er halveringen af importen fra U.S.A. (der navnlig må ses i forbindelse med ophøret af kulimporten fra U.S.A. og formindsket importbehov som følge af den store kornhøst), har dog også fordoblingen af eksporten haft en ikke ringe betydning for opnåelsen af dette resultat. Formentlig skyldes den stærke forøgelse af eksporten til U.S.A. i dette tidsrum for en stor del dollareksportpræmieringen, der netop trådte i kraft i begyndelsen af august. Ialt var der indtil udgangen af 1952 eksporteret for 175 mill. kr. under denne ordning. Som allerede nævnt har i de sidste måneder den store bygeksport haft betydning for vor dollarindtjening, og det samme gælder iøvrigt eksporten til de amerikanske tropper i Tyskland.

Bankernes nettogæld og nettotilgodehavender i udlandet.
(Mill. kr.).

		Nationalbanken					Private banker	Tils.
		E. P. U.-valuta	U. S.-$, frie schw. frcs. og can.-$	Tredielandsvalutaer	Andre mellemværender[3]	Ialt		
Dec. 1951	.....	÷266	271	106	÷ 87	24	÷54	÷30
Jan. 1952	.....	÷170	219	76	÷103	22	÷37	÷15
Feb.	„	÷ 69	179	90	÷110	90	÷76	14
Marts	„	÷ 72	190	104	÷104	118	÷49	69
April	„	÷106	193	120	÷109	98	÷58	40
Maj	„	÷144	193	138	÷103	84	÷58	26
Juni	„	÷200	182	144	÷ 91	35	÷56	÷21
Juli	„	÷136	191	157	÷104	108	÷62	46
Aug.	„	÷157	234	164	÷117	124	÷44	80
Sept.	„	÷100	278	157	÷108	227	÷41	186
Okt.	„	÷150	357	146	÷120	233	÷25	208
Nov.	„	÷202	420	152	÷110	260	÷40	220
Dec.	„	÷223	502	156	÷105	330	÷50[1]	280[2]

[1] De tre hovedbanker. [2] Nationalbanken og de tre hovedbanker. [3] Omfatter bl. a. gæld til den internationale valutafond og den internationale bank.

I god overensstemmelse med ændringerne i handelsbalancen over for de forskellige områder viser den forbedring af Danmarks *valutastilling*, der fandt sted i 1952, sig især i en betydelig forøgelse af nationalbankens beholdning af dollars og såkaldte tredielandsvalutaer, der omfatter tilgodehavender i lande som Finland, Argentina, Polen, Spanien og Brasilien. Da tilgodehavenderne i disse lande som regel ikke kan overføres, og det ofte er vanskeligt at anvende dem til køb af ønskede varer, betyder en forøgelse af beholdningen af tredielandsvalutaer ikke en styrkelse af valutareserven i samme forstand, som en forøgelse af beholdningen af dollars og E.P.U.-valuta gør det. Iøvrigt ses det af ovenstående tabel, at fremgangen for tredielandsvalutaerne i 1952 fandt sted i årets første halvdel, medens omvendt stigningen i beholdningen af dollars og frie schweizer-

francs faldt på sidste halvår. Ialt forøgedes beholdningen af tredielandsvalutaer i 1952 med 50 mill. kr. og af dollars og schweizerfrancs med 230 mill. kr., medens gælden til den europæiske betalingsunion i samme tidsrum formindskedes med ca. 40 mill. kr. Dette nettoresultat dækker over stærke svingninger i gælden til E.P.U. i årets løb. I de sidste måneder har gælden til E.P.U. været stigende, hvilket dog er blevet mere end opvejet af fremgangen i dollarbeholdningen.

En fortsat forøgelse af Danmarks tilgodehavender i udlandet, hvorved der kunne skabes en virkelig *valutareserve* – den nuværende valutabeholdning svarer til mindre end en måneds import – afhænger i første række af handelsbalancens udvikling i den kommende tid, og den omstændighed, at indførselsoverskudet steg fra 54 mill. kr. i juli kvartal til 176 mill. kr. for de to måneder oktober og november tilsammen, er ikke det bedste varsel. De nævnte tal giver dog et noget overdrevent billede af forværringen af handelsbalancen, forsåvidt som nedsættelsen af baconprisen fra 1. oktober bevirkede en forcering af eksporten i ugerne forud for denne dato. Også *skibsfartskonjunkturen* vil spille en betydelig rolle for udviklingen af de udenlandske tilgodehavender. Handelsflådens bruttofragt i 1952 anslås til ca. 1.200 mill. kr. mod 1.273 mill. kr. i 1951, hvilket er en meget mindre nedgang, end man kunne vente efter det voldsomme fald i fragtratetallet. Forklaringen på denne tilsyneladende uoverensstemmelse må søges i, at fragtratetallet beregnes alene på grundlag af de aktuelle noteringer af trampfartsrater og ikke er typisk for liniefarten og tankfarten. I denne sidste, der spiller en stadig stigende rolle, har raterne ganske vist også ligget lavere end i 1951, men virkningerne heraf på tankskibenes indtjening har været begrænset, idet en stor del af den danske tankflåde er beskæftiget i timechartersejlads. Tilsvarende forhold gør sig iøvrigt også gældende for en del af trampskibene. På længere sigt vil faldet i fragtraterne dog naturligvis slå igennem, og virkningerne af faldet i 1952 vil derfor formentlig gøre sig gældende ind i 1953. På den anden side synes der i de sidste måneder at være indtrådt en vis stabilisering af fragterne, og fragtratetallet for december var 4 % højere end i oktober.

Fragtratetallet.
(Januar–marts 1949 = 100).

	1949	1950	1951	1952
Januar	102	103	153	226
Februar	100	100	159	218
Marts	98	98	169	211
April	97	95	178	187
Maj	95	96	179	164
Juni	94	95	182	155
Juli	93	97	186	136
August	92	100	186	129
September	91	108	192	127
Oktober	91	121	206	121
November	95	131	232	124
December	101	142	233	126
Året i gennemsnit ...	96	107	188	160

Det stærke fald i fragtraterne bevirkede imidlertid, at dansk skibsfart i 1952 for første gang siden krigen måtte oplægge tonnage. Den 1. oktober var der således oplagt 29 skibe på tilsammen 72.600 tons dw, men henimod slutningen af året blev en del af disse skibe påny sat i fart. Pr. 1. november talte *den danske handelsflåde* 558 last- og passagerskibe på 100 bruttotons og derover med en samlet tonnage af 1.348.000 bruttotons, hvilket var 60.000 tons mere end ved begyndelsen af 1952 og ca. 250.000 tons mere end ved krigsudbrudet i 1939.

Pengeforholdene.

Da nationalbanken i efteråret 1951 gik med til påny at genbelåne bankernes byggelån, skete det på den betingelse, at det ikke måtte medføre en forøgelse af den samlede pengeforsyning, dette begreb forstået som summen af seddelomløb, indestående på nationalbankens foliokonto og cirkulerende skatkammerbeviser. Det instrument, staten har benyttet sig af for at realisere dette pengepolitiske mål, er en løbende emission af statsobligationer, hvis formelle grundlag er en bestemmelse i loven om boligstøtte af 30. april 1946, der bemyndiger finansministeren til at udstede statsobligationer i det omfang, i hvilket boligministeren bevilger byggelån. I henhold hertil havde staten indtil udgangen af 1952 afsat obligationer til et beløb af omkring 1 milliard kr., men trods denne pengeopsugning synes tallene i nedenstående oversigt at vise, at den samfundsmæssige likviditet i november 1952 var noget større end på samme tidspunkt i 1951. Til supplering af tabellens tal kan iøvrigt nævnes, at seddelomløbet den 31. december var steget til 1966 mill. kr., medens indestående på folio i nationalbanken var gået ned til 922 mill. kr. Ultimo 1951 var de tilsvarende tal 1817 og 968 mill. kr.

	Nov. 1950	Nov. 1951	Nov. 1952
Nationalbanken			
Udenlandske tilgodehavender, netto	÷699	÷42	260
Statens samlede nettogæld	3009	2610	2171
Obligationer og aktier	137	134	440
Seddelomløb	1589	1709	1812
Folio	774	999	1021
Private banker			
Kassebeholdning	854	892	930
Obligationer og aktier	1207	1092	1238
Udlån ialt	4680	5009	5267
Indlån ialt	5819	5838	6311
Sparekasser			
Obligationer, aktier og andelsbeviser (store sparekasser)	1817	1596	1525
Udlån ialt (store sparekasser)	2773	2952	3091
Indlån	4960	4942	5066

Ved siden af statens udlånsvirksomhed var det navnlig den omstændighed, at nationalbanken var nettokøber af udenlandsk valuta, der i 1952 virkede i retning af at forøge likviditeten. Af tabellen fremgår, at nationalbanken tillige for-

øgede sin obligationsbeholdning med et meget betydeligt beløb, men heroverfor stod en endnu større formindskelse af statens gæld til nationalbanken. De private bankers indlån steg med næsten 500 mill. kr., der for den overvejende del anvendtes til obligationskøb og udlån, i ringe grad til en styrkelse af kassebeholdningen. Hvad endelig sparekasserne angår, kunne også de notere en forøgelse af indlånene, men i modsætning til bankerne reducerede de i 1952 som i 1951 obligationsbeholdningen til fordel for en forstærket udlånsvirksomhed. Som helhed var pengeinstitutterne dog nettokøbere af obligationer i 1952 og bidrog dermed til at hindre en yderligere kursnedgang. Indekset for *obligationskurserne* viste kun små udsving i løbet af 1952. For november er det beregnet til 88 (1935 = 100) mod 87 i november 1951. Det samme gælder forøvrigt indekset for *aktiekurserne,* der ligeledes lå 1 point højere i november 1952 end i november 1951, idet det steg fra 114 til 115. For bankaktier var der imidlertid en stigning fra 108 til 116, medens rederiaktier lå på samme niveau som i november 1951, og industriaktier faldt fra 141 til 138.

Den økonomiske politik.

Ved fremlæggelsen af *finanslovforslaget* for 1953–54 oplyste finansminister Thorkil Kristensen, at der i finansåret 1951–52 havde været et reelt overskud på statens drifts- og anlægsbudget på ca. 320 mill. kr., og at der herudover i bunden opsparing var opkrævet omkring 200 mill. kr., således at der rundt regnet var opsuget en halv milliard med det formål at forbedre samfundets økonomiske balance og særlig valutastillingen. For at fuldstændiggøre billedet måtte man imidlertid også tage hensyn til statens lånetransaktioner, der påvirker pengemængden i samfundet og derigennem bankernes likviditet og i det hele taget stillingen på kapitalmarkedet og renteniveauet. Omsætningen på statens lånebudget havde i 1951–52 været ca. 1 mld. kr., der var blevet dækket dels ved hjælp af den nævnte halve milliard kr., dels ved salg af skatkammerbeviser og statsobligationer samt ved arveafgiften og afdrag på statens udlån. Staten havde således i det hele været pengepolitisk neutral.

For indeværende finansår, 1952–53, skønnedes det reelle overskud på statens budget at ville komme til at ligge i nærheden af 100 mill. kr., hvortil kommer ca. 120 mill. kr. i bunden opsparing. Der er således tale om en betydelig mindre opsugning af købekraft end i 1951–52, og da udgiften på lånebudgettet formentlig ville blive lidt større end i det foregående år, måtte man regne med, at staten ved salg af obligationer skulle inddrage købekraft på omkring 800 mill. kr. for at være pengepolitisk neutral.

Også for det kommende finansår regnede finansministeren med en udgift på lånebudgettet på omkring en milliard, men til forskel fra de to foregående år ville der ikke være noget overskud på statens budget til dækning af en del heraf, medmindre der gennemførtes en meget betydelig „finanspolitisk forstærkning". I denne forbindelse bebudede finansministeren en *udgiftsreform,* idet han pegede på statens udgifter til såvel de egentlige tilskud til rugbrød, mælk og fodtøj som det, han kaldte „tilskud i videre forstand": tilskudet til huslejen gennem den lave rente, der betales af boligstøttelån, statens bidrag til tjeneste-

mændenes pensioner, hvor hele reguleringstillæget, altså hele betalingen for prisstigningen, bæres af staten o. s. v. Foreløbig har rigsdagen dog mod regeringens ønske forlænget det ekstra tilskud på 6 øre pr. liter til konsummælk, der gennemførtes ved det politiske forlig i foråret 1952, og som ville være bortfaldet fra den 15. november. Forlængelsen gælder til den 1. april, således at ordningen udløber samtidig med de øvrige tilskudsordninger for mælk, rugbrød og fodtøj, til hvilken tid hele problemet altså pånyt vil komme under overvejelse.

Hvad den økonomiske politik iøvrigt angår, skete der i slutningen af 1952 en yderligere *liberalisering* af importen, således at den samlede liberaliseringsprocent nu er 75 mod 58 i begyndelsen af 1952, og samtidig *lempedes deponeringsordningen* for metervarer m. m. Lempelsen vil medføre en gradvis formindskelse af det samlede deponerede beløb med ca. 100 mill. kr. fra de ca. 350 mill. kr., der var deponeret på det pågældende tidspunkt. Endvidere forhøjedes *importen af personautomobiler* på indkøbstilladelse fra 1. januar 1953 med ca. 50 %, hvilket åbner mulighed for en stigning i importen af personvogne fra ca. 9.000 i 1952 til 13.000–14.000 i 1953. Som nævnt er også de sidste *levnedsmiddelrationeringer* bortfaldet i 1952, der således i det hele var præget af en betydelig lempelse af restriktionerne på erhvervslivet og forbrugerne.

7.1.1953.

POLITISK KRONIK

UDLANDET

Juli 1952

1. Efter en retskendelse løslades den franske kommunistfører Duclos på grund af manglende beviser for hans delagtighed i urolighederne i Paris 28/5.

   Premierminister Churchill meddeler i Underhuset, at U.S.A.s udenrigsminister Acheson har beklaget, at Storbritannien ikke blev rådspurgt før bombardementet ved Yalufloden. Han oplyser, at der fremtidigt vil blive knyttet en repræsentant for det britiske commonwealth til F.N.s hovedkvarter, og han roser de amerikanske forhandleres tålmodighed ved våbenstilstandsforhandlingerne. Arbejderpartiets forslag til et mistillidsvotum forkastes derefter med 300 stemmer mod 270.

   Det meddeles fra de frie (ikke-kommunistiske) fagforeningers rådsmøde i Berlin, at sammenslutningen nu omfatter 92 organisationer (i 69 lande) med 53 mill. medlemmer.

   I Uttar Pradesh, en af de indiske stater, ophæves zemindarsystemet, og staten overtager ejendomsretten til jorden.

   Socialdemokratiets kandidat Asgeir Asgeirsson vælges til Islands præsident med 33.000 stemmer. De borgerlige regeringspartier splittes ved valget, og deres kandidat Jonsson får 31.000 stemmer.

   U.S.A.s senat godkender med 77 stemmer mod 5 den tyske generaltraktat og med 71 stemmer mod 5 NATO's og forsvarsfællesskabets gensidige garantier.

2. I Ægypten danner Sirry Pasha regering med sig selv som udenrigs- og krigsminister.

   Den vesttyske forfatningsdomstol begynder sagen mod det neo-nazistiske Socialistiske Rigsparti (SRP), som regeringen ønsker erklæret forfatningsstridigt.

   Den engelske finansminister Butler meddeler, at sterlingområdets guld- og dollarreserver i april kvartal er formindsket med $ 15 mill. (mod 636 mill. i januar kvartal).

   Et særligt udvalg nedsat af det amerikanske Repræsentanternes Hus giver USSR skylden for mordet på 15.000 polakker (bl. a. ved Katyn) under den anden verdenskrig.

3. Det meddeles, at Australiens import i finansåret 1/7 1951–30/6 1952 har været 1052 mill. australske pund, eksporten kun 675 mill.

   I F.N.s sikkerhedsråd nedlægger Sovjets repræsentant veto mod et amerikansk forslag om at lade den internationale Røde Kors-organisation foretage en undersøgelse af beskyldningerne for bakteriekrig.

4. De frie fagforeningers råd protesterer mod knægtelsen af fagforeningsrettighederne i Tunis, mod udviklingen i Sydkorea og mod de kommunistiske beskyldninger for bakteriekrig.

   Den sydkoreanske nationalforsamling vedtager præsident Rhees forslag til en forfatningsændring, der gør præsidenten folkevalgt og indfører tokam-

mersystem. Oppositionen er i flertal, men bøjer sig.

5. Den rumænske udenrigsminister Ana Pauker træder tilbage og efterfølges af Simion Bughici.
6. Den persiske Majlis opfordrer Dr. Mossadeq til at danne ny regering.

   Formanden for det britiske kommunistiske parti, Gallacher udvises af Italien.
7. Sovjets ambassadør i Bukarest hjemkaldes og erstattes med Lavrentiev, hvis post som ambassadør i Prag overtages af viceudenrigsminister Bogomolov.
8. Det franske samfund i Tunis protesterer mod Pariserregeringens reformplaner.

   Den kommunistiske våbenstilstandsdelegation i Korea har afvist F.N.-delegationens forslag om at udveksle de fanger, der ikke vil modsætte sig hjemsendelse.

   Et medlem af den vesttyske antikommunistiske organisation, de frie juristers undersøgelseskommission, Dr. Linse bliver kidnappet i Berlin og i bil ført til Østtyskland.
9. Viceministerpræsident Ulbricht erklærer, at Østtysklands nye væbnede styrker vil støtte folkebevægelsen for at styrte Dr. Adenauers regering; han meddeler desuden, at de fem landsregeringer i Østtyskland vil blive erstattet med 15 distriktsråd.

   Den vesttyske forbundsdag begynder debatten om ratifikation af generaltraktaten og traktaten om EDC (se 26. og 27/5). Forbundskansler Adenauer forsvarer aftalerne, mens Carlo Schmid (SPD) afviser dem.

   Marskal Tito udtaler, at Jugoslavien ønsker et forsvarssamarbejde med Grækenland.
10. I svaret på Sovjets note af 24/5 fastholder Vestmagterne deres krav om frie valg som forudsætning for Tysklands genforening.
11. 30 gaullistiske deputerede under ledelse af E. Barrachin bryder ud af RPF på grund af partiets bestemmelse om at skærpe partidisciplinen. De danner en uafhængig republikansk-social højregruppe.

    Kong Talal af Transjordanien erklæres for afsat og hans umyndige søn Hussein udråbes til konge.

    Svære F.N. bombeangreb mod Nordkoreas hovedstad Pyongyang.

    I Polen forhøjes bøndernes skatter og afleveringspligten for korn.

    På det republikanske konvent i Chicago nomineres general Eisenhower til præsidentkandidat. Han opnår i første omgang 595 stemmer mod 500 for senator Taft, 81 for guvernør Warren og 10 for general MacArthur. Senator Richard Nixon nomineres til partiets vicepræsidentkandidat.
12. Mustafa al Umari danner ny regering af partiløse i Iraq, og der udskrives valg.
13. Den italienske landbrugsminister meddeler, at der foreløbig er blevet udstykket 66.000 ha (til 14.300 bønder), og at der er udstedt dekreter om udstykning af yderligere 300.000 ha.

    Den persiske premierminister Mossadeq udtaler i Majlis, at han kun vil danne regering, hvis han får en fuldstændig økonomisk fuldmagtslov.

    Det meddeles, at U.S.A. vil forøge våbenhjælpen til Jugoslavien.
14. En undersøgelseskommission påviser en række misgreb i det vesttyske udenrigsministeriums personalepolitik. Af ministeriets 542 højere tjenestemænd har 184 tilhørt NSDAP og 153 har gjort tjeneste i det gamle tyske udenrigsministerium.
15. Den vesttyske forbundsdomstol standser foreløbig det neo-nazistiske S.R.P.s virksomhed.
16. Den persiske premierminister Mossadeq træder tilbage, da shahen nægter at godkende hans overtagelse af krigsministerposten.

    En række farvede ledere i Sydafrika idømmes fængselsstraffe ifølge loven om undertrykkelse af kommunismen.
17. Den persiske Majlis udpeger Qvavam es-Sultaneh til premierminister.

Den kinesiske regering fratager „modrevolutionære" visse borgerlige og politiske rettigheder.

18. Den vesttyske forbundsdag vedtager en lov om udjævning af krigsbyrderne gennem en ekstraskat, hvis provenu skal gå til erstatning for flygtninge og bomberamte.

I Østrig vedtages tre amnestilove for tidligere nazister.

U.S.A.s højkommissær i Østrig Donelly udnævnes til McCloys efterfølger som amerikansk højkommissær i Tyskland.

19. I sin økonomiske rapport til Kongressen benægter præsident Truman, at sikkerhedsprogrammet truer U.S.A.s økonomi. Han går ind for en lempelse af importrestriktionerne.

Under alvorlige uroligheder i Teheran kommer det til sammenstød mellem politiet og Dr. Mossadeqs tilhængere.

Den europæiske økonomiske samarbejdsorganisation (OEEC) udsender en rapport, hvori den går ind for fri valutaombytning, frit internationalt handelssamkvem, nedskrivning af visse valutaer m. m. Rapporten roser den disinflatoriske tendens i Englands, Frankrigs og U.S.A.s økonomiske politik.

Den vesttyske forbundsdag vedtager med 195 stemmer mod 140 (SPD og KPD) en lov, der giver arbejdsrådene medbestemmelsesret ved virksomhedernes drift.

Burmas premierminister U Nu erklærer, at Burma vil anmode USSR og Kina om økonomisk hjælp.

20. Det franske socialistiske parti fordømmer i en resolution regeringens økonomiske politik.

I Teheran foranstalter Dr. Mossadeqs tilhængere og kommunister nye uroligheder.

21. Den persiske premierminister Qvavam es-Sultaneh træder tilbage på grund af urolighederne.

22. Efter den ægyptiske regering Sirry Pashas demission danner Hilaly Pasha et nyt ministerium af uafhængige.

Den persiske Majlis udpeger eenstemmigt Dr. Mossadeq til premierminister.

Med 9 stemmer mod 5 erklærer den internationale domstol sig inkompetent til at dømme i striden mellem Persien og det engelsk-persiske oljeselskab.

23. U.S.A. anmoder i en note Sovjetunionen om at benytte sin indflydelse hos Kinas og Nordkoreas regeringer til at få dem til at rette sig efter Genèvekonventionens bestemmelser m.h.t. krigsfanger.

Den nye polske forfatning træder i kraft.

I Ægypten foretager general Naguib et ublodigt kup, støttet af de væbnede styrker. Han udnævner sig selv til øverstkommanderende for de væbnede styrker.

Paven udsender et budskab til Ruslands folk, hvori han opfordrer til med frygtløs styrke at modstå de gudløses angreb.

24. Efter Hilaly Pashas demission danner Ali Maher Pasha en ny ægyptisk regering, hvori han selv er udenrigs- indenrigs- og krigsminister.

Det meddeles, at indvandringen til Australien vil blive begrænset med 50 %.

Argentina foretager drastiske importnedskæringer.

De 6 Schumanlandes udenrigsministre vedtager under deres møde i Paris, at Frankrigs og Vesttysklands regeringer skal undersøge muligheden for en løsning af Saarspørgsmålet gennem europæisering.

Efter forhandlinger mellem premierminister Nehru og repræsentanter for Kashmir sluttes aftale om Kashmirs optagelse i den indiske union med en vis særstilling.

25. Schumanplanen om oprettelse af en europæisk kul- og stålunion træder i kraft efter at være ratificeret af alle de seks deltagerstater. Hermed ophæves alle restriktionerne på den vesttyske stålproduktion.

De åbne våbenstilstandsforhandlinger i Pyongyang genoptages. Det erfares, at

Nordhærens forhandlere under de lukkede forhandlinger har fastholdt deres modstand mod frivillig hjemsendelse, og at de har nægtet at akceptere F.N.s reviderede liste, der omfatter de 83.000 fanger, som er villige til udveksling. På Nordhærens liste opgøres tallet til 116.000.

General Naguibs udnævnelse til ægyptisk øverstkommanderende godkendes af Kong Farouk. Generalen erklærer, at hans mål er gennemførelse af reformer, udrensning i hæren og administrationen og genindførelse af forfatningsmæssige tilstande.

Porto Ricos nye forfatning træder i kraft, hvorved øen får fuldt indre selvstyre, men forbindelsen med U.S.A. bevares.

Den amerikanske stålstrejke afsluttes, efter at der er nået enighed om en almindelig forhøjelse af timelønnen med 16 cents.

26. Den argentinske præsidentfrue Eva Peron dør.

Kong Farouk tvinges til at abdicere, og hans etårige søn udråbes til konge af Ægypten og Sudan under navnet Ahmed Fuad II. Farouk og den nye konge forlader straks landet.

Uroligheder og demonstrationer i Belgien på grund af forlængelsen af den militære tjenestetid fra 18 til 24 måneder.

På det demokratiske konvent i Chicago nomineres guvernør Adlai Stevenson til præsidentkandidat. Han opnår ved tredje afstemning 617½ stemme mod senator Kefauvers 275½ og senator Russells 261. Senator Sparkman nomineres til vicepræsidentkandidat.

27. En række ægyptiske personligheder sættes under arrest eller opsyn.

Dr. Mossadeq danner en ny persisk regering med Bagher Kazemi som finans- og vicepremierminister og Hussein Navab som udenrigsminister.

28. U.S.A.s regering meddeler den østrigske ambassadør, at den er foruroliget over amnestilovene (se 18/7).

Væbnet sammenstød ved den græsk-bulgarske grænse.

29. Den engelske finansminister Butler meddeler, at der vil blive truffet en række foranstaltninger (bl. a. importnedskæringer) for at afhjælpe Storbritanniens betalingsvanskeligheder.

30. Den vesttyske forfatningsdomstol i Karlsruhe afviser Socialdemokratiets henvendelse om at få Bonn- og Parisaftalerne (se 26. og 27/5) erklæret for grundlovsstridige.

Premierminister Churchill udtaler i Underhuset, at Storbritanniens forsvar må opbygges uden at bringe landets betalingsevne i fare. Et mistillidsvotum afvises med 302 stemmer mod 277 (arbejderpartiet).

31. To svenske statsborgere idømmes livsvarigt tvangsarbejde for spionage til fordel for U.S.S.R.

Det vesttyske socialdemokratis nye valgprogram går ind for Tysklands genforening som det umiddelbare mål, og går mod det europæiske fællesskab i dets hidtidige udformning (Schumanplanen o. a.).

I det engelske underhus kommer det til et skarpt sammenstød mellem lederen af arbejderpartiet Attlee og Bevan, føreren for partiets venstrefløj.

Den engelske udenrigsminister Eden advarer Underhuset mod at udskyde ratificeringen af Bonn- og Parisaftalerne (26–27/5), men imødegås af arbejderpartiet.

August 1952

1. Regeringsforslaget om at godkende Paris- og Bonnaftalerne vedtages i det engelske underhus med 293 stemmer mod 253.

I Paris forhandler den franske udenrigsminister Schuman og den vesttyske statssekretær Hallstein om Saars fremtid. Forhandlingerne fortsættes 13/8 og 29/8.

Der afsluttes en ny handelstraktat mellem Øst- og Vesttyskland om udveksling af ikke-strategiske varer til en værdi af 200 mill. mark.

2. Den internationale Røde Korskonference i Toronto vedtager med 33 stemmer mod 2 (9 stemmer ikke) en resolution, der foreslår at organisationen skal undersøge anklagerne mod U.S.A. for krigsforbrydelser i Korea.

Der udnævnes et regentskabsråd i Ægypten.

3. Den persiske Majlis vedtager at give Dr. Mossadeq en fuldstændig 6-måneders bemyndigelseslov m.h.t. økonomi, bankvæsen, finanser, administration, militær og retsvæsen. Det vedtages ligeledes at konfiskere størstedelen af fhv. premierminister Qvavam es-Sultanehs ejendom.

4. Siden den sydafrikanske farvede befolknings passive modstand begyndte 26/6 er der foretaget 1.635 arrestationer.

5. I Sydkorea afholdes valg til præsidentposten og parlamentet. Syngmann Rhee genvælges som præsident.

Frankrigs forsvarsminister Pleven kræver revision af NATOs arbejdsform. Bl. a. bør Europa ikke længere forsvares med importerede våben.

7. Den persiske regering sender en note til Storbritannien, hvori den erklærer sig villig til at forhandle med det engelsk-persiske oljeselskab indenfor nationaliseringslovens rammer, men på betingelse af at blokeringen af de persiske sterlingtilgodehavender ophører. Hvis forhandlingerne slår fejl, må selskabet henvende sig til de persiske domstole.

Listen over medlemmerne af det europæiske kul- og stålfællesskabs øverste myndighed offentliggøres: Monnet (Frankrig) er formand, Coppé (Belgien) og Etzel (Vesttyskland) viceformænd.

8. Konferencen i London om Tysklands udenlandsgæld afsluttes. Den har udarbejdet en rapport, der anbefaler genoptagelse af en række rentebetalinger fra 31/3 1953.

Den ægyptiske øverstkommanderende general Naguib erklærer overfor pressen, at han er utilfreds med udrensningen i partierne, særlig i Wafdpartiet, og at et diktatur kan blive nødvendigt. Endvidere erklærer han, at Ægypten ikke vil slå af på kravet om britisk rømning af kanalzonen.

Det meddeles, at der siden 1/1 1949 er ankommet 228.000 flygtninge til Berlin fra den sovjetiske zone.

9. De socialistiske fagforeninger i Belgien iværksætter en 24-timers generalstrejke mod den udvidede tjenestetid.

Berlins evangeliske biskop Dibelius erklærer, at der i Østtyskland er indledt en ny fase med angreb mod kirken.

10. Der undertegnes en aftale mellem U.S.A. og Israel, som garanterer de amerikanske kapitalinvesteringer i Israel.

11. Kejser Haile Selassie underskriver en forfatning, hvorved Eritrea danner en føderation med Abbessinien, men får egen regering og indre selvstyre.

12. I F.N.s nedrustningskommission erklærer de tre vestmagter sig villige til at afholde en femmagtsnedrustningskonference, hvis USSR og Kina først begrænser deres væbnede styrker til 1.500.000 mand hver.

På et møde mellem repræsentanter for EDC-landene lykkes det ikke at opnå enighed om en ensartet militær tjenestetid, da Frankrig og Italien ikke kan gå videre end til 18 måneder.

Den ægyptiske regering fremlægger et lovforslag, der giver regeringen ret til at opkøbe godser over 80 ha og at udstykke dem til bønderne. Samtidig nedsættes syv komiteer med omfattende beføjelser til at udrense det offentlige liv, og beskatningsreglerne for store indkomster skærpes.

Det meddeles, at der i Kina vil blive oprettet lokale sikkerhedskomiteer med den opgave at indberette kontrarevolutionær virksomhed.

Optøjer i industrikvartererne ved Alexandria.

13. Det meddeles, at Storbritannien i 1952 som gave fra Canada vil modtage våben til en værdi af $ 150 mill.

Den belgiske regering beslutter at opretholde loven om 24 måneders militær tjenestetid, men at hjemsende de værnepligtige efter 21 måneders tjeneste.

14. Efter regeringen M. P. Koiralas afgang udnævner kong Tribhuvana af Nepal et upolitisk regeringsråd.

Den persiske regering dekreterer jordejernes andel i høstudbyttet nedsat med 20 %, dels til fordel for bønderne, dels til gennemførelse af landbrugsreformer.

Ungarns premierminister Istvan Dobi går af og efterfølges af den hidtidige vicepremierminister, kommunisten Mattyas Rakosi. Dobi overtager præsidentposten.

Den franske regering erklærer, at den vil opfylde de forpligtelser, den ifølge Lissabonaftalerne (Febr. 1952) har påtaget sig overfor NATO.

15. I F.N.s nedrustningskommission afviser Cohen (U.S.A.) de russiske beskyldninger om bakteriekrig, men erklærer, at ratifikation af Genève-protokollen ikke er tilstrækkeligt, og at U.S.A. ikke vil give afkald på noget våben til at standse aggression.

17. En kinesisk regeringsdelegation under ledelse af premier- og udenrigsminister Chou-En-lai ankommer til Moskva.

20. Formanden for det vesttyske Socialdemokrati, Dr. Kurt Schumacher dør i Bonn.

Sovjetunionens kommunistiske parti indkaldes til kongres den 5. oktober for at tage stilling til en reorganisation af partiet og til femårsplanen for 1951–55.

22. Lederen af Sydafrikas forenede parti, Strauss, tager afstand fra den farvede befolknings passive modstand.

General Naguib erklærer, at Ægypten er villigt til at modtage fremmed militær hjælp, hvis landets selvstændighed respekteres.

23. I en ny note til vestmagterne foreslår Sovjet en firemagtskonference til forberedelse af a) en tysk fredstraktat b) dannelse af en altysk regering c) afholdelse af frie altyske valg. Betingelserne for afholdelsen af frie, demokratiske valg skal undersøges af en fælles tysk kommission, mens Vestmagternes forslag om at lade denne undersøgelse ske gennem en international kommission afvises.

Den arabiske Ligas sikkerhedspagt træder i kraft efter at være blevet ratificeret af Ægypten, Syrien, Iraq, Jordan og Saudi Arabien.

24. En amerikansk senatskomite udsender en rapport, hvori det erklæres, at oljeproduktionen udenfor U.S.A. og USSR beherskes af et internationalt oljekartel bestående af syv selskaber.

25. OEEC går i en rapport ind for afhjælpning af E. P. U.-landenes dollarmangel ved liberalisering af U.S.A.s importpolitik ved trekantet handel mellem U.S.A., Europa og de underudviklede områder m. m.

Den republikanske præsidentkandidat, general Eisenhower udtaler, at U.S.A. aldrig vil anerkende Ruslands stilling i Østeuropa og Asien som permanent.

25. Fra Tyskland meldes om blodige sammenstød mellem fransk politi og indfødte, som ønsker forening af fransk og engelsk Togoland.

26. I Genève åbnes en konference om Kashmirstriden med deltagelse af repræsentanter for Indien og Pakistan og F.N.s mægler, Dr. Graham.

27. Det amerikanske republikanske partis udenrigspolitiske ekspert John Foster Dulles erklærer, at U.S.A. bør afblæse „containment"-politiken og koncentrere sig mere om problemerne i Afrika, Asien og Sydamerika.

F.N.s nedrustningskommission afviser

et russisk forslag om straks at diskutere bakteriekrigsførelsen.

Det japanske Repræsentanternes Hus opløses, og der udskrives nyvalg 1/10.

28. Den russiske viceudenrigsminister Zorin udnævnes til Maliks efterfølger som Sovjets faste delegerede ved F.N.

En regeringsdelegation fra den mongolske folkerepublik ankommer til Moskva.

U.S.A.s specielle udsending i Europa W. H. Draper jr. går i en rapport ind for lempelse af samhandelsvilkårene mellem U.S.A. og Europa.

Konferencen i Haag om Vesttysklands erstatning til Israel og de jødiske organisationer vedtager, at jøderne skal modtage vareydelser til en værdi af 3 mld. DM., deraf skal Israel have 2.5 mld.

29. F.N.s luftstyrker bombarderer atter Pyongyang.

Den russiske højkommissær i Østrig erklærer, at den østrigske regerings forsømmelser m.h.t. demokratisering af landet ikke kan tolereres længere.

I F.N.s nedrustningskommission afviser Malik (USSR) vestmagternes nedrustningsforslag. (Se 12/8).

Det sidste tog med erstatningsleverancer til USSR afsendes fra Finland. Der er ialt ydet erstatninger for $ 570 mill. (i 1952-priser).

30. Den franske premierminister Pinay erklærer, at regeringen i sin økonomiske politik vil undgå skatteforhøjelser og devaluering og sigte mod en balancering af handelsbalancen ved prisnedsættelser.

Den persiske premierminister Mossadeq modtager et fælles engelsk-amerikansk forslag til løsning af oljestriden. Det foreslås bl. a., at spørgsmålet om erstatning for nationaliseringen skal forelægges den internationale domstol. Dr. Mossadeq afviser straks forslaget.

September 1952

1. Formanden for den jugoslaviske nationalforsamling Pijade udtaler i Athen, at Jugoslavien om nødvendigt vil være villig til at afslutte en alliancetraktat.

F.N.s luftstyrker angriber mål i Nordkorea nær ved grænsen til Kina og USSR.

Dr. Velasco Iberra tiltræder embedet som Ecuadors præsident efter at have sejret ved valget 1/6.

Dr. Drees (arbejderpartiet) danner ny hollandsk regering med katolikken L. J. Beel som vicepremierminister. J. W. Beyen og J. M. Lunz bliver udenrigsministre. – Foruden arbejderpartiet og katolikkerne deltager også de kristelig-historiske og de anti-revolutionære i regeringen.

I Norge ophæves kaffe- og sukkerrationeringen.

2. De engelske fagforeninger, T. U. C.'s kongres i Margate afviser med stort flertal forslag om at nedsætte rustningsprogrammet.

3. Den belgiske justitsminister Pholien demissionerer som følge af modstanden mod hans beslutning om at løslade to af besættelsestidens samarbejdsfolk.

En rapport fra det internationale bank- og valutafonds årsmøde i Mexico City går ind for sænkning af handelsbarriererne og advarer landene mod at opmuntre inflationen ved at leve over evne.

4. Den fhv. italienske udenrigsminister grev Carlo Sforza dør.

Den engelske fagforeningskongres i Margate vedtager en erklæring, der advarer mod følgerne af betydelige lønforhøjelser, men kræver priskontrol og fødevaresubsidier opretholdt.

De vesttyske regeringspartiers parlamentsgrupper afviser Sovjetunionens forslag i noten af 23/8.

5. Ved præsidentvalget i Chile vælges fhv. præsident Carlos Ibañez.

Det ægyptiske Wafdparti tager afstand fra jordreformen og nægter at tage hensyn til regeringens udrensningskomitéer.

Vestmagterne foreslår i en note til USSR, at udenrigsministrenes stedfortrædere mødes for at godkende det af Vestmagterne i marts udarbejdede udkast til en fredstraktat med Østrig. De fire ændringer, Sovjet har foreslået under notevekslingen, godkendes.

7. Den ægyptiske regering Ali Maher træder tilbage og efterfølges af et ministerium med general Naguib som premier- og krigsminister, Soliman Hafez som indenrigs- og vicepremierminister og Ahmed Farrag Tayeh som udenrigsminister. – En lang række personer bl. a. Wafdpartiets generalsekretær Seraq ed-Din arresteres.

8. F.N.s sikkerhedsråd afviser med 5 stemmer mod 2 – 4 stemmer ikke – et sovjetisk forslag om en-bloc-optagelse af 14 lande i F.N.

9. 13 asiatiske og arabiske lande anmoder F.N.s generalsekretær om at få det fransk-marokkanske spørgsmål diskuteret på F.N.s generalforsamling.

Tilrådet af 14 tunesiske rådgivere afviser Beyen af Tunis de franske reformplaner som utilstrækkelige.

Den ægyptiske regering vedtager loven om tvangskøb og udstykning af 300.000 ha. godsjord til 1945/46-priser. Der vedtages også en lov om indregistrering og finansiel kontrol med de politiske partier.

10. Kul- og stålunionens ministerråd henstiller til den parlamentariske forsamling inden 6 måneder at fremlægge et udkast til en forfatning for en europæisk politisk føderation.

Den nye regering i Vietnam under Nguyen Van-Tam forelægger sit program, der bl. a. omfatter jordreform og effektivisering af administrationen.

12. Det neo-nazistiske parti SRP i Vesttyskland opløser sig selv.

12 asiatiske og arabiske lande anmoder F.N.s generalsekretær om at få den sydafrikanske regerings racepolitik behandlet.

13. Kul- og stålunionens forsamling vedtager med 51 stemmer mod 4 ministerrådets forslag (se 10/9) og nedsætter 15/9 en undersøgelseskomite.

Det meddeles, at præsidentvalget i Mexico 6/7 blev en sejr for regeringspartiet, det revolutionære parti, hvis kandidat A. R. Cortinez blev valgt med 3/4s majoritet.

14. Saeb Salam danner ny regering i Libanon.

15. Europarådets rådgivende forsamling træder sammen i Strasbourg. Mødet åbnes med en tale af den britiske udenrigsminister Eden.

Den sydafrikanske premierminister Malan erklærer, at regeringen vil stå fast i forfatningsstriden, og at den sigter mod en republikansk statsform.

16. Det franske kommunistparti udstøder André Marty af partiets sekretariat og Charles Tillon af politbureauet.

Det ægyptiske Wafdpartis generalsekretær Searq ed-Din træder tilbage, og partiet vedtager at akceptere lovgivningen om reorganisation af de politiske partier (se 9/9).

Den arabiske Liga bifalder den tunesiske opposition mod Frankrigs politik og protesterer mod den israelsk-vesttyske erstatningsoverenskomst.

Den persiske Majlis godkender regeringens svar på det engelsk-amerikanske forslag af 30/8 (se 24/9).

Det meddeles, at den kinesiske regering har tilbudt de russiske tropper at forblive i Port Arthur, indtil der er sluttet fred med Japan.

17. Den engelske udenrigsminister Eden ankommer til Belgrad.

I Syrien oprettes et nyt parti, den arabiske befrielsesbevægelse, under ledelse af generalstabschefen Chichekli.

18. I Sikkerhedsrådet nedlægger Malik (USSR) veto mod Japans optagelse i F.N.

Danmarks udenrigsminister Ole Bjørn

Kraft vælges til formand for NATOs råd efter Lester Pearson (Canada).

Libanons præsident træder tilbage, og general Chehab danner en foreløbig regering.

19. Formanden for den vesttyske forbundsdag modtager en delegation fra det østtyske folkekammer, der overrækker tidligere fremsatte forslag om Tysklands genforening.

20. Det meddeles, at Indien fra russiske og kinesiske fagforeninger har modtaget ca. 52.000 pund sterling, 15.000 t hvede og ris m. m. som hjælp til de nødstedte områder.

21. Der afholdes valg til det svenske andetkammer; resultatet bliver:

Högern	31 (1948:23)
Folkpartiet	59 (57)
Bondeförbundet	25 (30)
Socialdemokrater	110 (112)
Kommunister	5 (8)

Der erklæres udgangsforbud i visse egne af Nordkenya p. gr. af forventede uroligheder.

23. I svaret på Sovjets note af 23/8 fastholder Vestmagterne, at en altysk regering må dannes på grundlag af frie valg, muliggjort ved en international kommissions undersøgelse, og at den skal deltage i afsluttelsen af den tyske fredstraktat.

NATOs store flådemanøvre i Vesterhavet og Østersøen („Main Brace") afsluttes.

Libanons parlament vælger socialisten Kameel Shamun til præsident og general Chehabs regering træder tilbage.

Den amerikanske fagforeningsorganisation A. F. L. vedtager at støtte den demokratiske præsidentkandidat guvernør Stevenson.

24. Den persiske regering afleverer sit svar på det engelsk-amerikanske forslag af 30/8, der afvises som uantageligt. Persien erklærer sig villigt til at lade den internationale domstol afgøre erstatningsspørgsmålet, men kun mod anerkendelse af en række betingelser herfor.

Det tyske socialdemokratis konference i Hannover åbnes og kritiserer Vestmagternes sidste note til Sovjet.

Den franske udenrigsminister Schuman erklærer, at det næste skridt mod europæisk enhed må blive skabelsen af en politisk myndighed.

Den rumænske nationalforsamling vedtager en ny forfatning og en ny valglov.

Den britiske udenrigsminister Eden mødes med repræsentanter for den østrigske regering.

25. I Honolulu afsluttes det første møde i Australiens, New Zealands og U.S.A.s Stillehavssikkerhedspagt („Anzus").

Det meddeles, at en lang række ægyptiske officerer, diplomater og ministerialembedsmænd er blevet afskediget.

Europarådets rådgivende forsamling vedtager at udvikle medlemsstaternes oversøiske besiddelser gennem en fælleseuropæisk bank. Der foreslås et gensidigt præferencesystem mellem Sterlingområdet og Vesteuropa.

26. Den femte internationale liberale kongres åbnes i Strasbourg med deltagelse fra 11 lande.

Det russiske blad Pravda retter et voldsomt angreb mod U.S.A.s ambassadør i Moskva, George Kennan.

27. Efter forhandlinger i New York afsluttes en overenskomst om afviklingen af Japans førkrigsgæld.

I Hannover vælges Erich Ollenhauer til dr. Schumachers efterfølger som formand for det vesttyske socialdemokrati.

Der dannes et nyt socialistisk parti i Indien; det råder over 22 mandater i Folkets Hus.

Europarådets rådgivende forsamling vedtager (med 67 stemmer mod 2) at opfordre NATO til at fastlægge sine planer med henblik på et forsvar af alle medlemslandene og undgå en „anden zone", der er bestemt for rømning. Forsamlingen vedtager også oprettelsen af en fælleseuropæisk domstol til at

erstatte bl. a. E.D.C.s og kul- og stålunionens domstole.

I svaret på vestmagternes note af 5/9 fremhæver Sovjetunionen, at der ikke kan sluttes fred med Østrig, før bestemmelserne i den italienske fredstraktat (især m.h.t. Triest) er gennemført, og før den østrigske regering har fuldført demilitariseringen og afnazificeringen.

28. På konferencen i Hannover afviser det vesttyske socialdemokrati aftalerne med Vestmagterne og forbeholder sig ret til at kræve dem revideret. Partiet går ind for effektiv kollektiv sikkerhed, hvori Tyskland kan deltage på lige fod og uden at bringe sin genforening i fare. Indenrigspolitisk kræves nationalisering af kul- og stålindustrierne, fuld beskæftigelse, skattereformer m.m. Samarbejde med kommunisterne afvises.

F.N.s våbenstilstandsdelegation i Korea fremlægger tre forslag om hjemsendelse af krigsfangerne. Alle tre forslag er baseret på frivillighed, men undersøgelsen skal foretages af en neutral nation.

29. Det britiske arbejderpartis kongres åbnes i Morecambe. Venstregruppens forslag, at alle afnationaliserede industrier skal nationaliseres uden erstatning, når partiet atter kommer til magten afvises med $^3/_5$s flertal.

Den ægyptiske regering nedsætter et højeste økonomisk råd til at planlægge industrialiseringen og en forsyningskomite.

NATO-styrkernes øverstkommanderende, general Ridgway udtaler, at de styrker, der står under hans kommando, stadig er utilstrækkelige til at løse deres opgave.

30. Det meddeles fra officiel engelsk side, at russiske tropper gør tjeneste i Korea som rådgivere og teknikere.

I en erklæring fra det tyske socialdemokrati hedder det, at partiet ikke er modstander af et tysk bidrag til de frie nationers forsvar, men at Tyskland må forenes, før det genopruster.

Europarådets rådgivende forsamling vedtager i overensstemmelse med Edenplanen (se 23/5 1952) at oprette en forbindelse mellem rådet og kul- og stålunionen og dens planer om en forbundsforfatning.

På det britiske arbejderpartis kongres opnår Bevans gruppe 6 af de 7 hovedbestyrelsespladser, som skal besættes af kongressen. (Hovedbestyrelsen har ialt 27 medlemmer).

DANMARK

Juli 1952

2. Det meddeles, at regeringen har henledt den rumænske og den bulgarske regerings opmærksomhed på, at den af principielle grunde ikke kan anerkende et søterritorium på 12 sømil, som kræves af disse to stater i Sortehavet.

Med tilslutning af et flertal i rigsdagens vareforsyningsudvalg ophæver handelsministeriet avancestoppet. De socialdemokratiske repræsentanter går imod ophævelsen, og på foranledning af det radikale venstre får prisdirektoratet pålæg om fortsat at følge avanceudviklingen for ost og æg.

Forsvarsminister Harald Petersen gør i radioen rede for de fremskridt, der er sket i opbygningen af forsvaret. Af de 300 mill. kr., der i efteråret 1950 blev stillet til rådighed til militære beredskabsformål, er bl. a. afholdt udgifter til omskoling af hjemsendt mandskab, i fjor 22.000 og i år 21.000

værnepligtige. Den største del anvendes dog til bygge- og anlægsarbejder, som i det væsentlige vil være fuldført i foråret 1953. Herudover skal der udføres en række anlæg af særlig betydning for NATO som helhed (flyvepladser, telefonanlæg) til et beløb af ca. 240 mill. kr., hvoraf Danmark betaler halvdelen, medens resten udredes af andre NATO-lande, især U.S.A. og Canada, der betaler deres andel i dollars. Til kaserner ved flyvepladserne vil yderligere medgå ca. 75 mill. kr., som Danmark selv skal betale. Alle disse beløb ligger inden for rammen af de 2650 mill. kr. til forsvaret i tiden 1. juli 1951 – 1. juli 1954. – Ministeren oplyser, at hjemmeværnet nu tæller ca. 42.000 mand.

3. I anledning af, at Burmeister & Wain om kort tid afleverer tankskibet „Aspheron" til Sovjetunionen, erklærer amerikanske embedsmænd ifl. et telegram fra Washington, at U.S.A., hvis afleveringen finder sted, måske kan blive tvunget til at standse al økonomisk og militær hjælp til Danmark, idet den i fjor vedtagne Battlelov forbyder hjælp til lande, der forsyner Sovjetunionen eller dens vasalstater med strategisk vigtige varer, derunder tankskibe. Ifølge forlydende skal Danmark have besvaret amerikanske forestillinger med en henvisning til, at forpligtelsen til at levere tankbåden blev indgået i 1948, altså længe før Battle-lovens vedtagelse.

Den nye chef for Atlantpagtstyrkerne i Europa, general Matthew B. Ridgway, ankommer til København. Efter et møde, hvori deltager bl. a. udenrigs-, forsvars- og finansministeren, chefen for Atlantpagtens nordregion admiral Brind og forsvarsstyrelsen, afholdes en pressekonference, hvorunder Ridgway bl. a. udtaler, at beskyttelsen af den nordlige flanke er af vital betydning for hele NATO, og at den fælles manøvre, der er planlagt til september, skal prøve vor evne til at handle en for alle og alle for en i forsvaret af Danmark og Norge.

En opgørelse viser, at der i rigsdagssamlingen 1951–52 er blevet fremsat 163 lovforslag, deraf 26 ved privat initiativ, og at 131 lovforslag blev endelig vedtaget, deraf 2, som var fremsat privat. Endvidere vedtoges 6 forslag til beslutning, og der behandledes 13 forespørgsler til ministre.

4. Det meddeles, at ligningsdirektoratet omtrent er færdig med afgørelsen af skattesager i anledning af pengeombytningen den 23. juli 1945. Det drejer sig ialt om ca. 120.000 sager vedrørende formuedifferencer på under 10.000 kr. og ca. 60.000 sager vedrørende differencer på over 10.000 kr. Bøder og efterbetaling af statsskat og skat til den kommunale udligningsfond andrager over 600 mill. kr., hvortil kommer 100–200 mill. kr. til kommunerne.

7. Formændene for de udvalgsberettigede partier slutter sig til regeringens standpunkt, at der ikke kan gribes ind over for afleveringen af tankbåden „Aspheron" til Sovjetunionen, og der gives den amerikanske regering meddelelse herom.

En handelsaftale med Spanien for perioden 1. juli 1952 – 30. juni 1953 åbner mulighed for en dansk eksport på omkring 60 mill. kr. og en import fra Spanien af kontingenterede varer på ca. 33 mill. kr. Desuden anslås den danske frilisteimport til 40 mill. kr. Af eksporten falder 31 mill. kr. på saltfisk og klipfisk fra Færøerne.

Udenrigsministeriet meddeler, at to færøske trawlere, som i henhold til den dansk-polske handelsaftale skulle leveres til Polen, har vist sig at være ombyggede marinefartøjer (tidligere engelske korvetter). Da leveringen ville være i strid med de internationale forpligtelser, Danmark har påtaget sig, er spørgsmålet om udførslen af trawlerne stillet i bero, indtil resultatet af en nærmere undersøgelse, som blev indledt i midten af juni, foreligger.

8. Efter at være overtaget af russerne, afsejler tankskibet „Aspheron" fra København.

Undersøgelsesudvalget vedrørende civilforsvarsstyrelsens økonomiske administration foreslår i en udtalelse til indenrigs- og boligministeriet, at stillingen som handelskyndig ved civilforsvarsstyrelsen nedlægges, og at handelschefen ved DSB skal forestå civilforsvarsstyrelsens indkøb af materiel af enhver art samt medvirke ved løsningen af civilforsvarsstyrelsens øvrige merkantile opgaver.

Statsbanernes regnskab for finansåret 1951–52 viser en indtægtsstigning på 50.4 mill. kr. til 426.1 mill. kr., men driftsudgifterne er vokset med 59.1 mill. kr. til 452.3 mill. kr. og driftsunderskudet fra 17.6 til 26.2 mill. kr. Inklusive afskrivninger og forrentning udgjorde statens tilskud til driften 61 mill. kr. mod 46.3 mill. kr. i 1950–51.

Justitsministeriet meddeler, at Danmark, Finland, Norge og Sverige har besluttet fra 12. juli at fritage statsborgere i de fire lande for pligten til at være i besiddelse af pas ved rejser mellem landene samt under ophold i indtil 3 måneder i et andet af disse lande end hjemlandet.

9. Handelsministeriet forhøjer det beløb, der inden for et kalenderår kan anvendes til køb af turistvaluta til rejser i Finland og Sverige, til 2000 kr. pro persona, for børn under 12 år 1000 kr. Passet bortfalder som legitimation ved tildeling af nordisk rejsevaluta.

Justitsministeriet meddeler, at besættelsestidens gestapochef i Danmark, Karl Heinz Hoffmann, der i 1950 idømtes 20 års fængsel, er blevet benådet og løsladt.

12. Kongeparret går i land i Godthåb.

13. Fhv. minister H. C. Hansen udtaler, at regeringen gør klogt i at erindre sig den advarsel, han i maj på socialdemokratiets vegne gav finansministeren mod at gå videre ad den skærpede pengepolitiks og dermed arbejdsløshedens vej.

15. Finansudvalgets flertal giver tilslutning til, at Danmark modtager et tilbud om at låne tre engelske torpedojagere, foreløbig i 4 år, mod at istandsætte og vedligeholde fartøjerne. Istandsættelsen vil koste 14 mill. kr.

16. Et telegram fra Washington meddeler, at chefen for den amerikanske hjælp til udlandet, Averell Harriman, har indstillet til præsident Truman, at den økonomiske og militære hjælp til Danmark fortsættes til trods for, at de danske myndigheder lod tankskibet „Aspheron" udlevere til Sovjetunionen. Indstillingen foretoges efter en samtale med den amerikanske ambassadør i Danmark mrs. Eugenie Anderson, der gjorde sig til talsmand for fortsat hjælp, idet hun gav udtryk for tillid til, at Danmark ikke vil levere det andet tankskib, der er under bygning for russerne hos Burmeister & Wain.

17. Landbrugets hovedorganisationer meddeler, at man har besluttet at anlægge sag mod handelsministeriet i anledning af kravet om, at landbrugets eksportorganer skal anmelde deres vedtægter til priskontrolrådet.

23. I en artikel i „Pravda" af Y. Viktorov hedder det, at den danske regering ved at stille baser til rådighed for bevæbnede amerikanske styrker vil krænke den forpligtelse, den påtog sig, da den i sin tid erklærede, at den ikke ville deltage i aktioner rettet mod Sovjetunionen. Artiklen nævner også, at den danske regering i 1946, da de russiske tropper blev trukket tilbage fra Bornholm, lovede, at den ville styre Bornholm uden deltagelse af udenlandske tropper, og hævder, at dette løfte vil blive brudt ved de kommende NATO-manøvrer i Østersøen. Artiklen slutter: Muligvis kan det russiske folk ikke lade være med at tage hensyn til disse uvenlige handlinger, som den danske regering begår over for Sovjetunionen.

Rigsdagens vareforsyningsudvalg giver eenstemmigt tilslutning til, at præmieringen af dollareksporten sættes i kraft hurtigst muligt i den form, den

har fået under forhandlingerne med erhvervene.

27. Fhv. handelsminister J. O. Krag udtaler, at kreditstramningspolitiken har bragt en kraftig produktionsnedgang, og at arbejdsløsheden ligger 25 % højere end på samme tid i fjor og 50 % højere end i sommeren 1950 til trods for, at den nuværende regering råder over flere millioner til forsvarsarbejder end nogen tidligere regering.

29. Lagtinget fejrer sit 100 års jubilæum med deltagelse af repræsentanter for de nordiske landes parlamenter og statsminister Erik Eriksen, der i sin tale nævner en plan om at oprette et færøsk realkreditinstitut.

31. Detailpristallet stiger 5 points, hvilket medfører, at såvel arbejdere som tjenestemænd i stat og kommune får endnu en portion dyrtidstillæg, ialt ca. 110 mill. kr. årlig.

August 1952

2. På det radikale venstres rigsdagsgruppes vegne protesterer fhv. minister Jørgen Jørgensen (Lejre) mod, at medlemmer af regeringen, uden at sagen har været forelagt rigsdagen, over for repræsentanter for en fremmed magt har givet til kende, at man tænker på at revidere Danmarks standpunkt til spørgsmålet om stationering af fremmede tropper i Danmark i fredstid. Noget sådant ville stride mod forudsætningen for Danmarks tilslutning til Atlantpagten, jfr. udtalelser i 1949 af daværende udenrigsminister Gustav Rasmussen om, at der ikke vil blive tale om i fredstid at overlade fremmede magter militærbaser i Danmark. Udenrigsminister Ole Bjørn Kraft erklærer, at der ikke er truffet nogen afgørelse, og at en beslutning ikke vil blive taget, uden at sagen først har været drøftet i det udenrigspolitiske nævn, samt at der overhovedet ikke har været tale om at overlade nogen del af territoriet som baser for fremmede magter.

5. Finansminister Thorkil Kristensen udtaler, at det kan blive betimeligt, at vi henvender os til en af vore allierede og anmoder om allerede i fredstid at få stationeret flyvetropper på dansk område, men der er ikke tale om baser, d. v. s. aflevering af et landområde til en fremmed nation.

6. Præmieringen af dollareksporten træder i kraft.

7. På tilbagerejsen fra Grønland besøger kongen Thorshavn.

   Mellem ægeksport-udvalget og repræsentanter for det engelske levnedsmiddelministerium opnås enighed om at forlænge den gældende ægkontrakt for et år.

8. Landstingsmand J. P. Stensballe (v.) fremsætter i forfatningskommissionen forslag om, at tokammersystemet bevares, og at landstinget vælges af valgmænd, som igen vælges på grundlag af de afgivne stemmer ved amts- og byrådsvalgene.

17. Ved en udenrigspolitisk diskussion med fhv. indenrigsminister Bertel Dahlgaard og folketingets formand Gustav Pedersen udtaler udenrigsminister Ole Bjørn Kraft, at affæren med tankbåden til Rusland viser, at Danmark ikke er afhængig af U.S.A., men en ligeberettiget partner inden for Atlantpagten.

   Ved det konservative folkepartis nordjyske stævne i Mariager udtaler indenrigsminister Aksel Møller, at et valg vil være meningsløst, da en eventuel ny regering vil få de samme problemer som den nuværende og de samme politiske vilkår for deres løsning. Han erklærer, at det konservative folkeparti gerne ser tronfølgeloven ændret, så også kvinder kan arve tro-

nen, men dog således, at en prins får fortrinsret, selv om han er yngre. Socialminister Poul Sørensen udtaler, at det er en fejl ved arbejdsløshedsforsikringen, at de bedst lønnede p. gr. af ringere arbejdsløshed slipper med et lille kontingent til arbejdsløshedskassen, medens arbejdsmændene af den mindre løn må betale 3–4 gange så meget.

Fhv. finansminister H. C. Hansen angriber regeringen, der har sveget alle sine valgløfter, og det radikale venstre for dets agitation mod forsvarspolitiken.

19. Ved de dansk-engelske forhandlinger om smøreksporten til England i tiden 1. oktober 1952 – 30. september 1953 opnås enighed om en prisforhøjelse på 7½ %, fra 5.98 til 6.42 kr. pr. kg.

Chefen for Atlantpagtens nordregion, admiral Sir Patrick Brind, udsender et kommunique om NATO-forsvarsøvelserne i Nordeuropa, operation Main Brace, der vil finde sted i dagene 13.–25. september med deltagelse af land-, sø- og luftstyrker fra 8 lande, deriblandt Danmark. De allierede sø- og luftstyrker, der skal operere i Norge og Danmark, vil stå under ledelse af henholdsvis norske og danske officerer. På et spørgsmål om, i hvilket omfang øvelserne vil berøre Bornholm, udtaler forsvarsminister Harald Petersen, at kun rent danske luft- og hærstyrker vil deltage i øvelserne i Østersøen, hvorimod der i flådestyrkerne også vil indgå nogle få engelske og norske enheder, som dog ikke vil anløbe Bornholm.

20. Venstres rigsdagsgruppe giver eenstemmigt statsministeren bemyndigelse til at fortsætte undersøgelsen af mulighederne for en grundlovsrevision på grundlag af et etkammersystem.

Premierminister Churchill dementerer et forlydende om, at han skulle være indstillet på at få en del af NATO-manøvren i Østersøen aflyst for ikke at udfordre russerne.

21. Forslaget til den færøske finanslov for 1953–54 balancerer med 9.3 mill. kr., en stigning på ca. 100.000 kr. i sammenligning med indeværende års budget.

22. I forfatningskommissionens underudvalg, der beskæftiger sig med spørgsmålet om rigsdagens kontrol med administrationen, opnås enighed om, at der efter svensk mønster skal oprettes et embede som ombudsmand.

24. Indenrigsminister Aksel Møller udtaler ved et konservativt møde i Gaunø slotspark, at man under forhandlingerne om en skattereform sandsynligvis kommer ind på at ændre loven således, at et livsminimum fritages for skat.

26. Statsminister Erik Eriksen udtaler på et møde i Ringsted, at hvis der ikke kan skabes et førstekammer med større politisk magt og indflydelse end det nuværende, hvad han ikke tror, er der ikke grundlag for at bevare et landsting. Der er mange og fuldgyldige grunde til en forfatningsændring, bl. a. er den nødvendig for at skaffe Grønland repræsentation i rigsdagen som en ligeberettiget del af riget.

27. Mellem eksport-svineslagteriernes salgsforening og det engelske levnedsmiddelministerium afsluttes en 2-årig overenskomst om baconeksporten til England. Ligesom hidtil får England ret og pligt til at aftage 90 % af Danmarks eksportoverskud, men for det første år nedsættes prisen til 4.81 kr. pr. kg., hvilket er ca. 8 % under den nugældende gennemsnitspris. Om prisen for det andet år bestemmes, at den højst kan stige eller falde med 10 %.

Justitsminister Helga Pedersen afslår forsvarernes andragende om, at der nedsættes en kommissionsdomstol til at undersøge sigtelserne mod en række firmaer for at have overtrådt varedirektoratets vilkår for tilladelse til at gennemføre varebytteforretninger. Ifølge ministeren omfatter de sager, hvori der foregår politiundersøgelse, et samlet beløb på 70 mill. kr. Ministeren er dog indforstået med, at rigsadvokaten tager en samlet drøftelse med anklagere og

forsvarere af forhold, der kan blive af betydning i de enkelte sager, og forsvarernes ønske om, at embedsmænd kan afhøres under vidneansvar, vil blive imødekommet.

Rigsdagens vareforsyningsudvalg med undtagelse af de socialdemokratiske repræsentanter tiltræder et forslag fra handelsminister Rytter om liberalisering af importen af værkstedsværktøj, sanitetsvarer m. v., hvorved liberaliseringsprocenten stiger til 70 %, nemlig 75 % for næringsmidler, 94 % for råvarer og 51 % for bearbejdede varer.

28. Finansministeriet meddeler, at staten gennem nationalbanken vil påbegynde emissionen af et nyt statslån, der skal forrentes med 5½ % og amortiseres over 10 år ved årlige udtrækninger til pari kurs. Salget af 5 % statsobligationer 1977 og 4 % statsobligationer 1987 fortsættes, men emissionen af statens 5 % boliglån 1951–56 indstilles.

29. I forfatningskommissionens underudvalg om frihedsrettighederne går socialdemokraterne imod venstres og konservatives forslag om, at adgang til arbejde og tjenestemandsstilling skal være uafhængig af medlemsskab i organisationer, og de radikales forslag om, at politiske partier ikke må oppebære økonomisk tilskud fra faglige eller erhvervsmæssige foreninger.

30. Finansminister Thorkil Kristensen udtaler til „Vejle Amts Folkeblad" om skattereformen, at der endnu ikke er taget endelig stilling til tanken om et skattefrit livsminimum. Ministeren oplyser, at det kommende revisionsforslag ikke vil indeholde nogen ændring i den bestående regel om ret til at fradrage betalt skat i indkomsten.

September 1952

1. Fvh. statsminister Hedtoft udtaler, at forfatningssagen ikke kan bruges til politisk afpresning. Socialdemokratiet hverken vil eller kan godkende regeringens økonomiske politik, der har øget arbejdsløsheden og nedsat produktionen, og forsøg på at koble den sammen med forfatningssagen vil torpedere den nye grundlov.

Finansminister Thorkil Kristensen udtaler, at finanslovforslaget for 1953–54 vil vise ny stigning, dels p. gr. af løn- og prisstigningen, dels p. gr. af det voksende forsvarsbudget. Der vil ikke blive tale om nogen forhøjelse af de direkte skatter, men der må skaffes dækning på anden måde.

2. Boligministeren, der for 1952–53 er bemyndiget til at yde statslån til forretningsmæssigt og socialt boligbyggeri på henholdsvis 75 og 55 mill. kr., får finansudvalgets tilslutning til, at der stilles yderligere 55 mill. kr. til rådighed, hvoraf de 20 mill. kr. dog allerede er beslaglagt til parcel- og rækkehusbyggeri. De resterende 35 mill. kr. fordeles med 20 mill. kr. til socialt og 15 mill. kr. til forretningsmæssigt byggeri. De foreliggende ansøgninger om statsstøtte vil ikke alle kunne imødekommes ved hjælp af den nye bevilling.

3. I Den internationale Valutafonds årsberetning siges, at den danske penge- og finanspolitik har bidraget væsentligt til fjernelsen af inflationspresset og til forbedringen af betalingsbalancen, og at der dermed er skabt grundlag for de hidtil gennemførte lempelser af restriktionerne. Valutasituationen er dog stadig vanskelig og valutareserverne meget små, og fonden har derfor affundet sig med, at Danmark indtil videre opretholder sine nuværende valutarestriktioner.

4. Finansminister Thorkil Kristensen oplyser, at regeringen har besluttet at frigive civile offentlige anlægsarbejder til et beløb af ca. 130 mill. kr.

Det meddeles, at Danmarks, Islands,

Norges og Sveriges udenrigsministre på et møde i Reykjavik har drøftet en række af de spørgsmål, der vil komme til behandling på den forestående F.N.-generalforsamling, og at man enedes om at virke for Danmarks kandidatur til den efter Holland ledige plads i sikkerhedsrådet.

5. I den internationale banks årsberetning hedder det, at den danske genopbygning er fortsat, men at Danmarks dollarstilling stadig er vanskelig, delvis p. gr. af U.S.A.s restriktioner mod import af mejeriprodukter. Danmarks store dollargæld stiller betydelige betalingskrav i disse år.

7. Fhv. minister Jørgen Jørgensen (Lejre) opfordrer regeringen til at søge tidspunktet for 18 måneders tjenestetidens ikrafttræden udskudt.

8. Den kommunistiske rigsdagsgruppe anmoder folketingets formand om, at folketinget omgående bliver indkaldt for at tage stilling til et forslag til beslutning, der udtaler, at såvel de planlagte NATO-manøvrer i danske farvande og Østersøen som den planlagte stationering af fremmede magters militære styrker i baser på dansk område ikke tjener det danske folks interesse i fred og sikkerhed og er uforeneligt med Danmarks nationale selvstændighed.

10. Det udenrigspolitiske nævns flertal giver tilslutning til, at de tekniske sider af spørgsmålet om stationering af allierede flyvestyrker i Danmark i fredstid underkastes en nærmere undersøgelse. I mødet giver udenrigsministeren endvidere forskellige meddelelser om den planlagte NATO-øvelse i danske farvande og gør rede for de overvejelser, der har fundet sted i anledning af den amerikanske henvendelse om leverancen af et tankskib til Sovjetunionen, og for de forhandlinger, der i denne forbindelse har været ført med den amerikanske regering.

11. Der nedsættes en komité med statsminister Erik Eriksen som formand til at forestå en landsindsamling til Kong Frederik IX's og Dronning Ingrids fond af 1952 til bekæmpelse af tuberkulosen i Grønland.

Det meddeles, at den danske regering har afgivet diplomatisk protest over for Argentina, der omgår betalingsaftalen af 1948 ved at kræve hård valuta ved salg af foderstoffer, skønt Danmark har et tilgodehavende på Argentina på over 35 mill. kr.

Det meddeles, at regeringen har besluttet at frigive beskæftigelsesarbejder til et beløb af 60 mill. kr. og at foretage visse lempelser i de gældende regler om materialebevilling til byggeriet.

12. I forfatningskommissionens underudvalg, der beskæftiger sig med spørgsmålet om en ændring af tronfølgeloven, er regeringspartierne stemt for en ordning, hvorefter en prins' ret til tronen går forud for en ældre søsters, medens radikale og socialdemokrater ønsker, at kongens ældste barn altid skal arve tronen.

13. Udenrigsminister Ole Bjørn Kraft udtaler på et møde i Løgumkloster, at den strategiske opfattelse inden for NATO har ændret sig til gunst for Danmark, idet man nu lægger afgørende vægt på, at den nordlige og den sydlige flanke bliver gjort til sikre bastioner. M. h. t. spørgsmålet om stationering i fredstid af allierede flyvere i Danmark føres der i øjeblikket forhandlinger på et teknisk plan, men det bliver rigsdagen, der får den endelige afgørelse. Udenrigsministeren dementerer en kommunistisk påstand om, at det udenrigspolitiske nævn har behandlet en amerikansk henvendelse om direktiver til de danske skibsværfter om ikke at modtage ordrer fra Sovjetunionen.

Dansk-polske forhandlinger resulterer i, at Polen genoptager sine kulleverancer til priser, der ligger ca. 20 % under de oprindelig aftalte. Til gengæld forpligter Danmark sig til at hjemføre ¼ mill. tons kul inden 1. december og til inden 1. marts 1953 yderligere at aftage restkvantumet på den gamle

kontrakt, 300.000 tons. Samtidig opnås enighed om, at Polen inden udgangen af aftaleperioden skal have nedbragt sin gæld til Danmark til højst 25 mill. kr.

På grænseforeningens årsmøde udtaler forbundsdagsmedlem, fhv. borgmester Herman Clausen, Slesvig, at den danske bevægelse i Sydslesvig viser udpræget stabilitet, og at der ikke er grund til pessimisme.

15. En dansk-græsk handelsaftale for perioden 25. august 1952 – 24. august 1953 fastsætter kontingenter på 1.7 mill. kr. for græske varer, der er underkastet importkontrol i Danmark. For den danske eksport er der ikke fastsat særlige kontingenter, men eksporten ventes ligesom i de foregående år at ville overstige importen.

17. I forfatningskommissionens underudvalg 2, der ledes af udenrigsministeren, er opnået enighed om, at den nye grundlov skal indeholde bl. a. flg. bestemmelser: rigsdagssamlingen skal være permanent fra oktober til oktober; under ferie kan rigsdagen indkaldes på begæring af statsministeren eller $^2/_5$ af medlemmerne; finanslovforslaget skal først forelægges den 5. januar; rigsretten skal bestå af højesteret med dennes præsident som formand og 12 rigsdagsmedlemmer.

På venstres landsmøde i Århus vedtages eenstemmigt en udtalelse, hvori landsmødet bl. a. tiltræder det grundlag, hvorpå forfatningsforhandlingerne under regeringens ledelse er ført.

18. Udenrigsminister Ole Bjørn Kraft overtager formandsskabet i Atlantpagtrådet efter den canadiske udenrigsminister Lester Pearson.

Ungdomskommissionen offentliggør en betænkning om ungdommen og fritiden.

20. I en meddelelse fra prins Knuds juridiske rådgivere hedder det, at forlydender i pressen om, at prinsen skulle have gjort gældende, at han havde krav på erstatning, såfremt arvefølgeloven af 1853 kan ændres, savner ethvert grundlag.

23. Lederen af F.N.s hjælp til underudviklede lande, David Owen, forhandler med det danske regeringsudvalg for teknisk bistand under F.N., finansministeren og udenrigsministeren om de fremtidige linier for Danmarks deltagelse i hjælpeprogrammet.

Landbrugsminister Jens Sønderup vender sig mod ønsket om, at en større del af midlerne i smørpuljen udbetales til landmændene.

24. Forfatningskommissionens underudvalg om ministeransvarlighed m. m. opgiver tanken om indførelse af statssekretærer eller viceministre til aflastning af særligt bebyrdede fagministre.

25. Folketingets finansudvalg behandler et forslag fra handelsminister Rytter om, at staten skal sælge sine sidste aktier – 5 mill. kr. – i Landmandsbanken til kurs 130, men træffer ikke afgørelse.

26. Justitsminister Helga Pedersen oplyser, at hun i den kommende rigsdagssamling vil fremsætte forslag om ophævelse af hastighedsgrænsen for motorkøretøjer og om ændringer i hovedvejsreglerne.

27. General Ridgway og admiral Mc Cormick erklærer, at „Main Brace"-øvelsen afslørede visse svagheder i Nordeuropas forsvar, men ingen af dem er umulige at løse.

30. På et ministermøde besluttes det at ophæve kafferationeringen med virkning fra 1. oktober.

Chefen for organisationen for fælles sikkerhed i Danmark, Charles Marshall, udtaler, at Danmark opfylder sine militære forpligtelser til punkt og prikke, og at han nu i modsætning til for et år siden ser meget optimistisk på Danmarks økonomiske udsigter.

Institutet for Historie og Samfundsøkonomi

Boganskaffelser til biblioteket

Økonomiske og sociale problemer i almindelighed.

Recent Changes in Production. Supplement to World Economic Report, 1950–51. United Nations. New York, April 1952. 120 s.

Chardonnet, Jean. L'Économie Mondiale au Milieu du XXe Siècle. Paris 1951. 405 s.

Clark, Colin. National Income and Outlay. London 1937. 304 s.

Guitton, Henri. L'objet de L'Économie Politique. Paris 1951. 196 s.

Review of International Commodity Problems 1950. Interim Co-Ordinating Committee for International Commodity Arrangements. United Nations. New York. January 1951. 63 s.

Keirstead, B. S. The Theory of Economic Change. Toronto 1948. 386 s.

Marchal, Jean. Le Méchanisme des Prix. Paris 1948. 460 s.

Nyblén, Göran. The Problem of Summation in Economic Science. Lund 1951. 289 s.

Payments by Results. International Labour Office. Geneva 1951. 204 s.

Schneider, Erich. Princing and Equilibrium. An Introduction to Static and Dynamic Analysis. London 1952. 327 s.

Income and Wealt. Series I. International Association for Research in Income and Wealth. Papers by Richard Stone, Gerhard Colm, Jan Marczewski, E. F. Jackson, G. Stuvel, Simon Kuznets, J. B. D. Derksen and W. B. Reddaway. Cambridge 1951. 295 s.

Stackelberg, Heinrich von. The Theory of the Market Economy. Translated from the German and with an Introduction by Alan T. Peacock. London 1952. 328 s.

Demographic Yearbook 1949–50. Department of Economic Affairs, Statistical Office of the United Nations. New York 1950. 557 s.

International politik og historie.

Catroux, Général. Ambassadeur de France. J'ai vu tomber le Rideau de Fer. Moscou 1945–1948. Frankrig 1952. 317 s.

Degerman, Allan och Eune Eriksson. UNESCO. En handbok. Internationell Politik 29, Skrifter utgivna av Utrikespolitiska institutet. Stockholm 1952. 82 s.

Franzel, Emil. Geschichte unserer Zeit. 1870–1950. München 1952. 496 s.

Görlitz, Walter. Der Zweite Weltkrieg 1939–1945. Stuttgart 1951.
Bd. I. 623 s.
Bd. II. 624 s.

Political Handbook of the World. 1952. Published for the Council on Foreign Relations. New York 1952. 229 s.

Yearbook on Human Rights for 1949. United Nations. New York 1951. 421 s.

Yearbook of International Organizations, 1951–52. The Union of International Associations. Service Centre for International Non-Governmental Organizations. Brussels 1951. 1229 s.

Martin, Andrew. Collective Security. A Progress Report. Unesco, Paris 1952. 244 s.

Nazi-Soviet Relations 1939–1941. Documents from the Archives of The German Foreign Office. Edited by Raymond James Sontag and James Stuart Beddie. Department of State, Washington 1948. 362 s.

Schumpeter, Joseph A. Imperialism and Social Classes. Oxford 1951. 221 s.

La septième assemblée générale des Nations Unies. Paris 1952. 143 s.

Special Session of the World Peace Council. Berlin, July 1–6, 1952. (Report and Documents). Supplement to New Times, no. 28, July 9, 1952. 42 s.

Wheeler-Bennett, John W. Munich. Prologue to Tragedy. London 1948. 507 s.

Statskundskab og Sociologi.

Field, Lowell G. Governments in Modern Society. New York 1951. 554 s.

Libéralisme, Traditionalisme, Décentralisation. Contribution a l'Histoire des Idées Politiques. Recueil d'études sous la direction et avec une introduction de Robert Pelloux. Paris 1952. 196 s.

Mannheim, Karl. Freedom, Power & Democratic Planning. London 1951. 384 s.

Walter, Paul A. F. Race and Culture Relations. U.S.A. 1952. 482 s.

Windolph, F. Lyman. Leviathan and Natural Law. Princeton, New Jersey, 1951. 147 s.

Young, T. Cuyler. Near Eastern Culture and Society. A Symposium on the Meeting of Eeast and West. Princeton 1951. 250 s.

Skandinavien

Galenson, Walter. The Scandinavian Labor Movement. Institute of Industrial Relations. New York 1952. 172 s.

Hubatsch, Walther. Die deutsche Besetzung von Dänemark und Norwegen 1940. Göttingen 1952. 511 s.

Sak og Samfunn. Chr. Michelsens Institut for Videnskap og Åndsfrihet. Bergen.
Leif Holbæk-Hanssen: Litt om velgerne ved stortingsvalget i 1949. 1951. 25 s.
Einar Øxnevad: Helsearbeidet blant eldre og gamle. 1951. 26 s.

The Scandinavian States and Finland. A Political and Economic Survey. Royal Institute of International Affairs. London 1951. 321 s.

Ungdommen og Arbejdslivet. Betænkning afgivet af Ungdomskommissionen. København 1952. 194 s.

ØKONOMI. Skriftserie utgitt av Næringsøkonomisk Forskningsinstitutt. Oslo. Juli 1952. Nr. 19. Utbyttebegrensningen og dens virkninger. 39 s. Levekostnadsindeksen og dens betydning for den økonomiske politikk. 37 s.
Nov. 1952. Nr. 20. Statens utgifter og inntekter 1913/14–1949/50. 94 s.

Europa i almindelighed.

Bonnefous, Edouard. L'Europe en Face de son Destin. Paris. 386 s.

Economic Bulletin for Europe. Second Quarter. 1952. Vol. 4, No. 3. United Nations, Geneva. November 1952. 107 s.

Diebold, William, jr. Trade and Payments in Western Europe. A Study in Economic Cooperation 1947–51. New York 1952. 488 s.

A Survey of the Economic Situation and Prospects of Europe. Research and Planning Division, Economic Commission for Europe. United Nations, Geneva 1948. 206 s.

Vesteuropa.

Carrias, Eugène. Le Danger Allemand (1866–1945). Paris 1952. 259 s.

Hanau, A. und E. S. Schlange. Schriftenreihe des AID, Hft. 39. Die landwirtschaftliche Marktforschung in Westdeutschland seit 1945. Godesberg 1952. 46 s.

Nettl, J. P. The Eastern Zone and Soviet Policy in Germany. 1945–50. London 1951. 324 s.

Papen Franz von. Der Wahrheit eine Gasse. München 1952. 677 s.

L'Année Politique 1951. Revue Chronologique des Principaux Faits Politiques Economiques et sociaux de la France et de l'Union Francaise du Janvier 1952. Paris 1952. 765 s.

Østeuropa.

The Pattern of Life in Poland. Paris 1952. 74 s. V. The Administration of Justice by Wladyslaw Dunin-Borkowski and Alexandra Stypulkowska. VI. The Family by Jan Szułdrzyński.

Reshetar, John S. jr. The Ukrainian Revolution, 1917–1920. A Study in Nationalism. Princeton 1952. 363 s.

Stalin, J. Economic Problems of Socialism in the U.S.S.R. Moskva 1952. 103 s.

U.S.A.

Fosdick, Raymond B. The Story of the Rockefeller Foundation. New York 1952. 336 s.

Income & Wealth of the United States. Trends and Structure. Income & Wealth Series II. Papers by Simon Kuznets & Raymond Goldsmith. Cambridge 1952. 328 s.

Langer, William L. and S. Everett Gleason. The Challenge to Isolation 1937–1940. Published for the Council on Foreign Relations. U.S.A. 1952. 794 s.

Leontief, Wassily W. The Structure of American Economy, 1919–1929. An Empirical Application of Equilibrium Analysis. Cambridge 1941. 176 s.

The United States in World Affairs 1951. By Richard P. Stebbins. Published for the Council on Foreign Relations. New York 1952. 473 s.

Det mellemste Østen.

Review of Economic Conditions in the Middle Eeast. Eupplement to World Economic Report, 1949–50. United Nations. New York, March 1951. 84 s.

The Investment Center – After Two Years of Work. Israel Economic Bulletin, no. 18/19. Jerusalem 1952. 44 s.

Summary of Recent Economic Developments in the Middle East. Supplement to World Economic Report, 1950–51. United Nations. New York, April 1952. 99 s.

Det fjerne Østen.

Eckel, Paul E. The Far East since 1500. U.S.A. 1948. 820 s.

Hubbard, G. E. & others. Eastern Industrialization and its Effect on the West. With special reference to Great Britain and Japan. London 1935. 395 s.

Mao's China. Party Reform Documents, 1942–44. Seattle 1952. 278 s.

Möller, Per. Det nya Kina. 1950-talets Världspolitik. Utrikespolitiska Institutet. Stockholm 1951. 145 s.

Wolf, Charles jr. The Indonesian Story. The Birth, Growth and Structure of the Indonesian Republic. New York 1948. 201 s.

Afrika.

Summary of Recent Economic Developments in Africa. Supplement to World Economic Report, 1950–51. United Nations. New York, April 1952. 49 s.